

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta. Lisäksi ehdotetaan muutettavan lakia ammatillisesta koulutuksesta ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Esitys liittyy hallitusohjelman kirjauksiin koskien ammatillisen koulutuksen rahoitusmallin ja toiminnanohjauksen uudistamista.

Esityksessä ehdotetaan, että toteutettaisiin 1 tammikuuta 2026 alkava ja 31 joulukuuta 2033 loppuva kokeilu ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta. Kokeiluun valittaisiin enintään 40 koulutuksen järjestäjää, joiden järjestämisluvut korvattaisiin määräajaksi kokeiluluvilla. Kokeiluluvan saaneella ammatillisen koulutuksen järjestäjällä olisi pääsääntöisesti oikeus järjestää kaikkia ammatillisesta koulutuksen tutkintorakenteeseen kuuluvia tutkintoja ja niin sanottua laajennettua oppisopimuskoulutusta niiden tutkintojen ja osaamisalojen osalta, joita koulutuksen järjestäjällä ei olisi kokeiluluvassaan. Lisäksi koulutusta voisi järjestää vapaasti myös työvoimakoulutuksena ja englanninkielellä. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitäisi neljän vuoden välein koulutuksen järjestäjien kanssa neuvottelut koulutuksen vaikuttavuutta ja laatua koskevista tavoitteista. Tavoitteet kirjattaisiin opetus- ja kulttuuriministeriön ja koulutuksen järjestäjän väliseen sopimukseen, ja tavoitteiden toteutumista seurattaisiin kokeilun aikana.

Esityksessä ehdotetaan, että ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää uudistettaisiin siten, että jatkossa valtion talousarvioon sisältyvä ammatillisen koulutuksen määräraha koostuisi toteumiin perustuvasta laskennallisesta perusrahoituksesta ja harkinnanvaraisesta rahoituksesta. Rahoitusmallia yksinkertaistettaisiin ja sen ohjausvaikutusta parannettaisiin karsimalla painotus- ja korotustekijöitä ja niiden kertoimia, sekä keskittämällä jäljelle jäävät kustannusvaikutukset tasaavaksi painotus- ja korotustekijät opiskelijavuosirahoitukseen.

Esityksessä ehdotetaan, että oppimisen tuen järjestelmää uudistettaisiin. Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot korvattaisiin oikeudella oppimisen tukeen, joka olisi matalan kynnyksen tukimuoto. Lisäksi opiskelijan oikeutta erityiseen tukeen uudistettaisiin vahvistamalla opiskelijan oikeutta erityisopetukseen.

Laki ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025, 1.1.2026 ja 1.1.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjaus.....	6
2.1.1 Verkkoavoriihen tulokset toiminnanohjauksesta	6
2.1.2 Tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvat	6
2.1.3 Järjestämisluvassa määrättävät oikeudet ja velvollisuudet	7
2.1.4 Järjestämislupien muutoksenhakuprosessi.....	8
2.1.5 Järjestämislupaprosessi ja toimintaympäristön muutokset	10
2.2 Henkilöstökoulutus ja muu ammatillinen koulutus.....	12
2.2.1 Henkilöstökoulutus	12
2.2.2 Muu ammatillinen koulutus	12
2.3 Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä	13
2.3.1 Perusrahoitus	14
2.3.1.1 Opiskelijavuosi.....	14
2.3.1.2 Opiskelijavuosien painotus ja kertoimet	15
2.3.1.3 Perusrahoituksen harkinnanvarainen korotus.....	17
2.3.1.4 Urheilijoiden ammatillisen koulutuksen tukemiseen myönnettävä harkinnanvarainen korotus	18
2.3.2 Suoritusrahoitus	18
2.3.3 Vaikuttavuusrahoitus.....	19
2.3.4 Strategiarahoitus.....	20
2.3.5 Verkkoavoriihen tulokset koskien rahoitusjärjestelmää	20
2.4 Oppimisen tuki	20
2.4.1 Nuorten kuuleminen oppimisen tuen kehittämisestä	21
2.4.2 Ammatillisen koulutuksen verkkoavoriihen tulokset oppimisen tuesta.....	22
2.4.3 Opiskeluvaihtumuksia tukevat opinnot.....	22
2.4.4 Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa.....	23
2.4.5 Ammatillisen koulutuksen vaativa erityinen tuki.....	24
2.4.6 Ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen.....	25
2.4.7 Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen.....	25
2.4.8 Erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaaliset edut.....	25
2.5 Tilaukset.....	25
3 Tavoitteet	26
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	27
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	27
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	29
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	29
4.2.1.1 Vaikutukset valtiontalouteen ja kunnallistalouteen.....	29
4.2.1.2 Vaikutukset koulutuksen järjestäjien talouteen.....	30
4.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	36

4.2.2.1	Vaikutukset koulutuksen järjestäjiin	36
4.2.2.2	Vaikutukset viranomaisiin	38
4.2.2.2	Vaikutukset kuntiin, alueisiin ja maaseutuun.....	38
4.2.2.3	Vaikutukset työ- ja elinkeinoelämään	38
4.2.2.4	Vaikutukset opiskelijoihin ja nuoriin	39
4.2.2.5	Vaikutukset vammaisiin.....	40
4.2.2.6	Vaikutukset saamelaisiin.....	41
4.2.2.7	Kielelliset vaikutukset.....	41
5	Muut toteuttamisvaihtoehdot	41
5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	41
5.2	Ulkomaisten lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	42
5.2.1	Oppimisen tuki	42
5.2.2	Eri maiden ohjausjärjestelmiä	45
6	Lausuntopalaute	51
7	Säännöskohtaiset perustelut	51
7.1	Laki ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta	51
7.2	Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	57
7.3	Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta	63
8	Lakia alemman asteinen sääntely	66
9	Voimaantulo	67
10	Toimeenpano ja seuranta	67
11	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	68
	LAKIEHDOTUKSET	70
	amatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta	70
	amatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamiseksi	75
	opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta.....	79
	LIITTEET	84
	ASETUSLUONNOS	85
	amatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista	85
	ASETUSLUONNOKSET	96
	amatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta.....	96

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti ammatillisen koulutuksen tavoitteena on varmistaa jokaiselle opiskelijalle riittävät ammatilliset ja sivistykselliset valmiudet sekä työelämätaidot siirtyä opintojen jälkeen työelämään tai jatko-opintoihin. Tällä hetkellä ammatillisen perustutkinnon suorittaneista useampi kuin joka kymmenes jää valmistumisensa jälkeen työttömäksi. Aikuisille suunnattu ammatillinen koulutus painottuu pitkäkestoiseen perustutkintokoulutukseen, mikä rajoittaa koulutukseen osallistuvien määrää. Hallitusohjelmassa on tunnustettu ammatillisen koulutuksen kaksoistehtävä oppivelvollisten kouluttamisessa ja aikuisten jatkuvassa oppimisessa. Hallitusohjelmassa korostuvat ammatillisen koulutuksen merkitys työelämän osaamistarpeisiin vastaamisessa ja koulutuksen jälkeinen työllistyminen.

Hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus uudistaa ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia. Koulutuksen järjestäjien kannustimia vahvistetaan siten, että opiskelijat suorittavat opintoja, valmistuvat, työllistyvät ja siirtyvät jatko-opintoihin valmistumisen jälkeen. Vaikuttavuusrahoinnin mittaristoa kehitetään ja sen seuranta ajantasaistetaan. Rahoitusmalliin luodaan kannusteita myös ohjata opiskelijoita suorittamaan tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia, joilla vastataan jatkuvan oppimisen edellytysten vahvistamiseen ja alueelliseen työvoimatarpeeseen. Hallitus uudistaa ammatillisen koulutuksen toiminnanohjausta vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta vahvistaen sekä järjestäjäneutraaliteettiä varmistaen. Ruotsinkielisen ammatillisen koulutuksen erityispiirteet huomioidaan.

Huoltovarmuuden varmistamiseksi ammatillisessa koulutuksessa on varmistettava, että kriittisten alojen osaamistarpeisiin vastataan riittävästi. Englanninkielisten ammatillisten opintosisältöjen tarjontaa lisätään ja samalla varmistetaan mahdollisuus kotimaisten kielten riittävään opiskeluun. Hallitus vahvistaa toisen asteen urheiluoppilaitosten asemaa. Vakiinnutetaan ammatillisten urheiluoppilaitosten rahoitus.

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelman tavoitteena on myös selkeyttää oppimisen tukea ja yhtenäistää oppimisen tuen ketju varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.

1.2 Valmistelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän jaostoineen valmistelemaan hallitusohjelman mukaisia esityksiä ammatillista koulutuksen rahoituksen ja toiminnanohjauksen uudistamiseksi sekä muita ammatillisen koulutuksen kehittämistä koskevien tavoitteiden toteuttamiseksi. Työryhmä on asetettu ajalle 1.10.2023 – 31.12.2024. Työryhmän tehtävänä on valmistella hallitusohjelman mukaisesti esitykset ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi, koulutuksen järjestäjien toiminnanohjauksen uudistamiseksi, koulutustarjonnan suuntaamisesta nykyistä paremmin työelämän tarpeiden mukaisesti, tilauskoulutuksen mahdollisuuden avaamiseksi, aikuisten tutkintokoulutusta suuntaamiseksi koulutustasoa nostavaan tai työmarkkina-asemaa parantavaan koulutukseen sekä tutkintoja pienempien osaamiskokonaisuuksien suorittamiseen, velvoitteesta maahanmuuttajien kielikoulutuksen jatkamisesta kielitaitovaatimuksen saavuttamiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut myös lukion ja ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen kehittämiseksi työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella pääministeri Orpon hallituksen ohjelman mukaiset esitykset. Työryhmä on asetettu ajalle 1.10.2023 – 31.12.2024. Työryhmän

tehtävänä on laatia hallitusohjelman mukaisesti esitykset oppimisen tuen yhdenmukaistamisesta lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa huomioiden opiskelijoiden ohjauksen kehittämistä tuen tarpeiden varhaisesta havaitsemista ja tuen eri muotojen järjestämisestä toisella asteella, tarvittavan oppimisen tuen ja ohjauksen sekä moniammatillisen tuen turvaamisesta toisen asteen koulutuksen opiskelijoille ja pedagogisten tukitoimien, ohjauksen ja opiskelijan hyvinvoinnin kokonaisvaltaisen tukemisesta.

Asian valmistelun tukemiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti syyskuussa 2023 verkkoaiivoriihen lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi. Verkkoaiivoriihen tuotti Fountain Park, ja esitetyt kysymykset perustuivat hallitusohjelman tavoitteisiin. Verkkoaiivoriihen avulla osallistettiin laajasti ammatillisen koulutuksen ja lukion johtoa, henkilöstöä ja sidosryhmiä miettimään toisen asteen koulutuksen tulevaisuutta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti opiskelijoiden kuulemisen oppimisen tuen kehittämiseen liittyen. Kuulemisen toteutti Fountain Park ja se järjestettiin ajanjaksolla 22.11.–13.12.2023. Vastauksia tuli yhteensä 6553, joista 4005 lukiokoulutuksen ja 2352 ammatillisen koulutuksen opiskelijoita. Opiskelijoilta kysyttiin, millaista oppimisen tukea he olivat saaneet opiskeluhinsaan ja miten se oli vastannut heidän tarpeisiinsa sekä minkälaista tukea he olisivat toivoneet saaneensa opiskeluun.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti ammatillisen koulutuksen järjestäjille 17.1.2024 seminaarin ammatillisen koulutuksen tulevaisuudesta. Tilaisuudessa esiteltiin suunniteltuja muutoksia ja kuultiin koulutuksen järjestäjien näkemyksiä.

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot laaja-alaisesti keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos on ollut lausunnon xxx –xxx. 2024. Lausuntotiivistelmä ja lausunnot ovat luettavissa esityksen hankesivuilla <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM059:00/2023>.

Hallituksen esitys on ollut arvioitavana lainsäädännön arviointineuvostossa. Arviointineuvosto antoi esityksestä lausunnon xxx ja arviointineuvoston asiassa antama lausunto on luettavissa osoitteessa xxxx. Hallituksen esitys on ollut arvioitava oikeuskanslerin virastossa. Oikeuskansleri antoi esityksestä lausunnon xxxx ja se on luettavissa osoitteessa xxxxx .

Hallituksen esitys on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa xxxxx. Esityksestä on käyty saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 9 §:n mukaiset neuvottelut (*käynnissä*).

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM059:00/2023>.

2 Nykytila ja sen arviointi

Ammatillisen koulutuksen järjestämisestä säädetään laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017). Ammatillisen koulutuksen rahoituksesta säädetään laissa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009).

2.1 Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjaus

2.1.1 Verkkoavoriihen tulokset toiminnanohjauksesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö kuuli ammatillisen koulutuksen sidosryhmiä ja keräsi ajatuksia toisen asteen kehittämiseksi hallitusohjelman tavoitteiden mukaan. Fountain Park toteutti verkkoavoriihen samanaikaisesti lukio- ja ammatillisen koulutuksessa 28.9.–17.10.2023.

Keskeiset ammatillisen koulutuksen toiminnanohjaukseen liittyvät verkkoavoriihessä esille tuodut ehdotukset koskivat koulutuksen ja työelämän yhteistyötä. Yhteistyön toivotaan entisestään tiivistyvän TE2024-uudistuksen myötä. Yhteistyön osalta esiin nostettiin kehittämiskohteina työelämän tarpeiden tunnistaminen, koulutuksen kehittäminen vastaamaan nykyisiä ja tulevia työvoimatarpeita sekä opiskelijoiden mahdollisuudet työelämässä oppimiseen. Työvoima- ja osaamistarpeiden nykyistä parempi huomiointi edellyttäisi järjestämisluoprosessien kehittämistä. Lisäksi todettiin tarvittavan lisää alueellisen sopimisen mahdollisuuksia huomioiden myös englanninkielisten tutkintojen tarjonta.

2.1.2 Tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvut

Ammatillisen koulutuksen järjestäminen perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämään järjestämislupaun. Järjestämislupa voidaan myöntää hakemuksesta kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle. Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuja tutkintoja ja koulutusta voidaan opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä järjestää myös valtion oppilaitoksissa tai Suomen solmiman valtiosopimuksen perusteella.

Järjestämisluvan myöntämisen edellytyksistä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:ssä, jonka mukaan luvan myöntämisen edellytyksenä on, että tutkintojen ja koulutuksen järjestäminen on tarpeellista ottaen huomioon valtakunnalliset ja alueelliset osaamistarpeet sekä tutkintojen ja koulutuksen tarjonta. Tutkintoja tai koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi. Järjestämislupa voidaan myöntää hakijalle, jolla on hakemansa tehtävän toteuttamiseksi tarvittava osaaminen ja riittävä yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa sekä taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset haetun tehtävän mukaisten tutkintojen ja koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Edellytysten arvioinnissa otetaan huomioon toiminnan laatu, vaikuttavuus ja tuloksellisuus. Opetus- ja kulttuuriministeriön on järjestämisluopien myöntämistä koskevan päätöksenteon yhteydessä huolehdittava siitä, että järjestämisluvut muodostavat kokonaisuuden, joka varmistaa ammatillisen koulutuksen riittävän saatavuuden.

Koulutuksen järjestäjiä on yhteensä 135, joista yksi on valtion ylläpitämä Saamelaisalueen koulutuskeskus. Koulutuksen järjestäjistä suuri osa on erittäin pieniä. 50 suurinta koulutuksen järjestäjää vastaa yli 90 prosentista opiskelijavuosia. Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa ammatillisen koulutuksen järjestäjiä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesti järjestämisluvasäätelyllä, lakiin perustuvalla informaatio-ohjauksella sekä rahoitusohjauksella. Järjestämisluvasäätelyn ja rahoitusjärjestelmän kautta vaikutetaan koulutustarjonnan suuntaamiseen työ- ja elinkeinoelämän eri alojen tarpeiden mukaisesti ja toisaalta turvataan koulutuksen saatavuus maan eri osissa ja molemmissa kieliryhmissä. Opetus- ja kulttuuriministeriö valvoo ja seuraa järjestämisluvan saaneiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien koulutustoimintaa ja sen lainmukaisuutta. Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen menettelyt ja rahoitus ovat kaikille koulutuksen järjestäjille samanlaisia riippumatta koulutuksen järjestäjän koosta ja sen toiminnan laajuudesta.

2.1.3 Järjestämisluvassa määrättävät oikeudet ja velvollisuudet

Järjestämisluvassa määrätään toiminta-alueesta, jonka osaamistarpeisiin koulutuksen järjestäjän toiminta ensisijaisesti vastaa. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää osaamistarpeen mukaisesti tutkintoja ja koulutusta järjestämisluvassa määrättyllä toiminta-alueella. Toiminta-alueen lisäksi tutkintoja ja koulutusta voi järjestää myös muualla Suomessa, ei kuitenkaan Ahvenanmaan maakunnassa. Järjestämisluvassa määrätään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 b §:ssä tarkoitettujen opiskelijavuosien vähimmäismäärästä. Järjestämisluvassa voidaan osaamistarpeeseen tai koulutuksen järjestämiseen liittyvästä erityisestä syystä määrätä myös tiettyä tutkintoa tai koulutusta koskevista opiskelijavuosien määristä. Nykyisin koulutuksen järjestäjien rahoitukseen oikeuttava opiskelijavuosimäärä päätetään vuosittain tavoitteellisina opiskelijavuosina ammatillisen koulutuksen valtionosuutta koskevan rahoituspäätöksen yhteydessä. Jokainen koulutuksen järjestäjä tekee määrääjässä opetus- ja kulttuuriministeriölle esityksen tavoitteellisten opiskelijavuosien määrästä. Ministeriö tekee päätöksensä valtion talousarvion puitteissa siten, että järjestäjäkohtainen tavoitteellinen opiskelijavuosimäärä ei saa alittaa järjestämisluvassa todettua vähimmäismäärää.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 24 §:n mukaan järjestämisluvassa määrätään koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielistä. Koulutuksen järjestäjän on annettava opetusta järjestämisluvassa määrättyillä opetuskielillä. Koulutuksen järjestäjän opetuskieli voi olla suomi, ruotsi tai saame. Koulutuksen järjestäjä voi olla myös kaksikielinen, jolloin opetuskielenä on suomi ja ruotsi. Järjestämisluvassa määrätyn opetuskielen lisäksi koulutuksen järjestäjä voi antaa opetusta toisella kotimaisella kielellä, saamenkielellä, romanikielellä, viittomakielellä tai vieraalla kielellä. Ammatillisen koulutuksen lain tutkintokielellä tarkoitetaan kieltä, jolla tutkinnon tai tutkinnon osan taikka valmentavan koulutuksen voi suorittaa. Käytännössä tutkintokielellä tarkoitetaan kieltä, jolla opiskelija voi antaa näytön tai muutoin osoittaa osaamisensa. Myös tutkintotodistus ja muut todistukset annetaan tutkintokielellä. Koulutuksen järjestäjän tutkintokieliä ovat järjestämisluvassa määrätty opetuskieliset sekä järjestämisluvassa tutkinnoittain tai valmentavan koulutuksen osalta määrätty muut kielet. Koulutuksen järjestäjälle voidaan myöntää oikeus antaa tutkintoja jollakin muulla kuin luvan opetuskielillä, jolloin tutkintokieli voi olla järjestäjän opetuskielistä poiketen esimerkiksi suomi, ruotsi, englanti tai jokin muu vieras kieli. Tutkinnon tai valmentavan koulutuksen voi suorittaa järjestämisluvassa määrättyllä tutkintokielellä. Koulutuksen järjestäjän tutkintokieliä ovat järjestämisluvassa määrätty opetuskieliset sekä järjestämisluvassa tutkinnoittain tai valmentavan koulutuksen osalta määrätty muut kielet. Osa työperäisen maahanmuuton onnistumisesta edellyttää ammattiosaamisen kasvattamista Suomessa. Näissä tilanteissa englanninkielinen tutkinto voi olla perusteltua. Englanninkielisten tutkintomäärien kasvattaminen on ollut pitkään useiden koulutuksen järjestäjien tavoitteena.

Järjestämisluvassa voidaan määrätä oikeudesta järjestää 30 §:ssä tarkoitettun koulutuksen hankinnan kautta oppisopimuskoulutuksena kaikkia 6 §:ssä tarkoitettuun tutkintorakenteeseen kuuluvia tutkintoja (niin sanottu laajennettu oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävä) sekä 8 §:n 1 kohdassa tarkoitettua ammatillista osaamista syventävää tai täydentävää koulutusta. Yhteensä 39 koulutuksen järjestäjällä on laajennettun oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävä järjestämisluvassaan. Laajennettun oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävä mahdollistaa kaikkien tutkintojen järjestämisen oppisopimuskoulutuksena yhteistyössä sellaisen koulutuksen järjestäjän kanssa, jolla kyseinen lupa on omassa järjestämisluvassaan. Laajennetulla oppisopimuskoulutuksella voidaan vastata nopeasti ja joustavasti alueelliseen työvoimatarpeeseen. Koulutuksen järjestäjät eivät kuitenkaan täysimääräisesti osaa hyödyntää laajennettun oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävää, vaan ne usein hakevat uutta tutkintoa järjestämislupaansa.

Koulutuksen järjestäjä ei kuitenkaan voi ennakoida järjestämisluvan muutoshakemuksen lopputulosta, ja käsittelyaika on usein pitkä, lyhimmillään 6 kuukautta, mutta useissa tapauksissa yli vuoden, jopa 18 kuukautta.

Järjestämisluvassa voidaan määrätä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta järjestää tutkintoja, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta sekä tutkintokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020) tarkoitettua koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille sekä huolehtia erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. Järjestämisluvassa määrätään koulutuksen järjestäjän oikeudesta järjestää sisäoppilaitosmuotoista koulutusta, urheilijoiden ammatillista koulutusta ja vankilaopetusta.

Oikeus sisäoppilaitosmuotoiseen koulutukseen on niillä järjestäjillä, joilla oli 1.1.2018 alkaen kumotun ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (680/1998) mukainen ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupa, ja koulutuksen järjestäjä ylläpiti joko kansanopistoa, liikunnan koulutuskeskusta (urheiluopisto) tai jompaakumpaa edellä mainittua oppilaitosta muiden ammatillisten oppilaitosten lisäksi. Oikeus on 30 koulutuksen järjestäjällä, joista 21 on pelkästään joko kansanopiston tai liikunnan koulutuskeskuksen ylläpitäjä. Sisäoppilaitosmuotoisen koulutuksen osalta on määritelty luvassa enimmäisopiskelijavuosimäärä järjestäjän vähimmäisopiskelijavuosimäärän sisällä, ja koulutus oikeutena koskee nykyisen luvan tutkinto- ja valmistavaa koulutusta.

Urheilijoiden ammatillinen koulutus on tarkoitettu erityisesti huippu-urheilijoille, ja sen tehtävänä on mahdollistaa urheilijoiden tavoitteellisen harjoittelun, valmistuksen ja ammatillisen koulutuksen yhdistäminen niin, että koulutuksen järjestäjän toimenpiteillä tuetaan urheilijoiden kaksoisuraa eli täysipainoisen valmentautumisen ja opiskelun yhdistämistä. Lupa tähän tehtävään on 17 järjestäjällä. Ko. koulutusta voivat muutkin ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestäjät järjestää, mutta vain jos tehtävä on luvassa, on mahdollista saada nykyisessä rahoitusjärjestelmässä muun valtionosuusrahoituksen lisäksi ko. opiskelijoista harkinnanvaraista rahoitusta.

Vankilaopetuksen tehtävä on tällä hetkellä 15 ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestäjällä. Kyseiset koulutukset järjestäjät tarjoavat toiminta-alueellaan järjestämislupansa mukaista ammatillista koulutusta myös vankilaopetuksena. Järjestämisluvassa oleva tehtävä mahdollistaa nykyisessä rahoitusjärjestelmässä varsinaisella suoritepäätoisella myönnettävän lisärahoituksen vankistatuksella joko vankilassa tai sen ulkopuolella opiskelevista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista. Myös muut ammatillisen koulutuksen järjestäjät voivat järjestää vankilaopetusta. Ammatillisten erityisoppilaitosten vaativan erityisen tuen tehtävä kattaa myös vankilassa olevat vaativan erityisen tuen opiskelijat.

Järjestämisluvassa voidaan määrätä myös muista velvoitteista, jos koulutuksen saatavuuden turvaaminen tai muut tutkintojen ja koulutuksen järjestämiseen liittyvät syyt sitä edellyttävät. Lisäksi järjestämisluvassa voidaan määrätä tutkintojen ja koulutuksen järjestämiseen liittyvistä ehdoista sekä kehittämis- ja muista tehtävistä. Tällä hetkellä luvissa on määrätty yhteistyövelvoite musiikin alan koulutuksen järjestäjille, vankilaopetuksen tehtävän omaaville järjestäjille, liikunta-alan koulutusta järjestäville koulutuksen järjestäjille (urheiluopistot) ja vaativan erityisen tuen koulutuksen järjestäjille.

2.1.4 Järjestämislupien muutoksenhakuprosessi

Koulutuksen järjestäjä voi hakea muutosta järjestämislupaansa opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Jos koulutuksen järjestäjä on hakenut lupaansa uutta tutkintoa, arvioi työelämätoimikunta osaa-

misen arvioinnin toteuttamissuunnitelman sisällön ja laadun. Työelämätoimikunnat ovat työelämän ja koulutuksen järjestäjien edustajista koostuvia oman toimialansa asiantuntijaryhmiä. Toimikunnat on asetettu alakohtaisesti ja Opetushallitus tukee niiden työtä. Työelämätoimikunnilla on keskeinen rooli koulutuksen järjestäjien toiminnallisten edellytysten arvioinnissa ja tutkintokoulutuksen laadun varmistuksessa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan Opetushallitus asettaa työelämätoimikunnat enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja nimittää työelämätoimikuntiin enintään yhdeksän jäsentä kuhunkin. Jäsenten tulee edustaa työnantajia, työntekijöitä, opetusala ja, jos itsenäinen ammatin harjoittaminen on alalla laajuudeltaan merkittävää, itsenäisiä ammatinharjoittajia.

Työelämätoimikuntien tehtävänä on osallistua näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadun varmistamiseen ja toimittaa tiedot havaitsemistaan puutteista opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä pyynnöstä antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausuntoja koulutuksen järjestäjäkohtaisesti tutkinnoittain eriytyvistä osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmista. Lisäksi työelämätoimikuntien tehtävä on osallistua ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen sekä ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittämiseen yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa ja käsitellä tutkintokoulutuksen opiskelijan osaamisen arviointia koskevat oikaisupyynnöt. Lisäksi nimetty työelämätoimikunta vastaa liikenteen palveluista annetussa laissa tarkoitettujen koulutuskeskusluvan saaneiden koulutuksen järjestäjien järjestämien kokeiden järjestämisestä ja valvonnasta sekä todistusten antamisesta. Työelämätoimikuntien tekemät vierailukäynnit koulutuksen järjestäjien luona ovat toteutuneet pistemäisesti kohdistuen vain pieneen osaan järjestäjistä, joten ne eivät näin ollen tarjoa kokonaiskuvaa koulutuksen järjestäjien näyttöjen järjestämisestä ja osaamisen arvioinnin laadusta. Työelämätoimikunnat ovat tehtyjen selvitysten ja arviointien perusteella kaivanneet entistä vahvempaa vuoropuhelua opetushallinnon kanssa sekä enemmänkin mahdollisuuksia osallistua tutkintojärjestelmän ja tutkinnon perusteiden kehittämiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi myös ilman hakemusta muuttaa järjestämisluvaa, jos tutkintojen ja koulutuksen järjestäminen merkittävästi poikkeaa osaamistarpeista taikka jos tutkintojen ja koulutuksen järjestämiseen liittyvät muut erityiset syyt tai valtionaloudelliset syyt sitä edellyttävät. Ministeriöllä on oikeus tarvittaessa myös määrätä järjestämisluvassa tehtäviä koulutuksen järjestäjille.

Järjestämisluvan muuttaminen on raskas ja pitkäkestoinen menettely. Koulutuksen järjestäjä hakee opetus- ja kulttuuriministeriöltä muutosta järjestämislupaansa. Jos koulutuksen järjestäjä hakee uutta tutkintoa, on hakemukseen liitettävä tutkintokohtainen osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma, josta ministeriö pyytää lausunnon alakohtaiselta työelämätoimikunnalta. Opetus- ja kulttuuriministeriö toimittaa työelämätoimikunnan lausunnon hallintolain edellyttämällä tavalla kuultavaksi koulutuksen järjestäjälle. Koulutuksen järjestäjä toimittaa usein vastineenaan uuden, korjatun osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman, joka on arvioitava uudelleen työelämätoimikunnassa. Nämä vaiheet vievät vähintään viisi kuukautta, jonka jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriö voi tehdä asiassa päätöksen.

Ammatillisesta koulutuksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (673/2017) todetaan, että ammatillisen koulutuksen järjestämislupahakemus on toimitettava opetus- ja kulttuuriministeriöön viimeistään kuusi kuukautta ennen koulutuksen suunniteltua aloittamisajankohtaa. Tavalisesti uusia oikeuksia koskevien hakemusten käsittelyprosessi kestää kauemmin kuin kuusi kuukautta.

Vuosina 2019 - 2023 koulutuksen järjestäjät toimittivat yhteensä 231 järjestämisluvan muutos-hakemusta, pois lukien fuusioita koskevat hakemukset ja kokonaan uusien toimijoiden lupahakemukset. Hakemuksissa haettiin yhteensä 429 uutta oikeutta mukaan lukien vähimmäisopiskelijamäärää koskevat muutoshakemukset. Suurimmassa osassa, arviolta noin 60 - 70 prosentissa hakemuksia, haettiin oikeuksia yhteen tai useampaan uuteen tutkintoon, keskimäärin 3 – 4 oikeutta per hakemus. Eniten hakemuksia (yhteensä 149 kappaletta) tuli 30 suurimmalta järjestäjältä, ja ne hakivat yhteensä 266 uutta oikeutta, mikä on 62 prosenttia kaikista haetuista oikeuksista. Tarkasteltaessa 40 suurinta järjestäjää, hakemusten määrä verrattuna 30 suurimman järjestäjän hakemusten määrään kasvoi vain 20 hakemuksella, joilla haettiin 24 uutta oikeutta. Tarkasteltuna 40 suurimman järjestäjien hakemuksia, ne muodostivat noin 73 prosenttia kaikista hakemuksista ja noin 68 prosenttia kaikista haetuista uusista oikeuksista. Koska yhteensä 60 järjestäjää ei hakenut lainkaan uusia oikeuksia koskevia muutoksia lupaansa, loput 62 tarkastelujakson hakemuksista tulivat yhteensä 36 järjestäjältä. Näistä osa on hakenut muutoksia erityisesti parina viimeisenä tarkastelujakson vuonna, ja osa haki huomattavaa määrää uusia tutkintoja lupaansa. Niiden 60 järjestäjän joukossa, jotka eivät hakenneet lupaansa uusia oikeuksia, oli erityisesti volyymiltaan pieniä järjestäjiä, mutta myös neljä sellaista järjestäjää, jotka kuuluvat 40 suurimman järjestäjän joukkoon.

Hallinnollinen työ kasvoi 1.1.2018 muuttuneen lainsäädännön myötä ja järjestämislupahakemusten käsittelyajat pitenevät. Yksittäisen tutkintojen myöntämisoikeuksiin perustuva lupamennettelymalli ja –prosessi, jossa varmistetaan koulutuksen järjestäjän toiminnalliset edellytykset järjestää haettua tutkintoa, ei ole onnistunut riittävästi tukemaan koulutuksen järjestäjiä työelämän muutoksiin vastaamisessa. Tämä on ongelmallista tilanteessa, jossa työvoiman saatavuus on noussut keskeiseksi työmarkkinoiden haasteeksi.

2.1.5 Järjestämislupaprosessi ja toimintaympäristön muutokset

Ammatillisen koulutuksen järjestämislupamennettelyä on syytä arvioida suhteessa muuttuneeseen ja muuttuvaan toimintaympäristöön. Samalla on tarpeen huolehtia siitä, että ammatillinen koulutus, jolla vastataan yksilöiden sekä työ- ja elinkeinoelämän osaamis- ja koulutustarpeisiin, on laadukasta, tuloksellista ja vaikuttavaa. Lukuisat järjestämislupien muutoshakemukset edellyttävät mittavaa hallinnollista työtä sekä koulutuksen järjestäjiltä että opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Silloin kun kyseessä on uuden tutkinto-oikeuden hakeminen, työhön osallistuvat myös työelämätoimikunnat. Saavutettu vaikuttavuus ei ole oikeassa suhteessa hallinnollisen työn määrään. Nykyinen lupasääntely ja ohjausmenettely –malli on tavoitteeseen nähden liian työläs ja hidas. Ammatillisen koulutuksen vaikuttavuus ei ole parantunut ja osaavan työvoiman saatavuusongelmat ovat kärjistyneet.

Ammatillinen koulutus ei ole tehdyistä uudistuksista huolimatta saavuttanut sille asetettuja vaikuttavuustavoitteita. Talouden suhdanteista riippumatta työllistyminen vuosi ammatillisen perustutkinnon suorittamisen jälkeen on ollut, työlliset opiskelijat mukaan luettuna, selvästi alle 70 prosenttia. Sekä työllisiä että opiskelijoita on vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen, tarkasteluvuodesta riippuen, vajaasta 70 prosentista noin 75 prosenttiin. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista noin 50-60 prosenttia on työllisinä vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen tarkasteluvuodesta riippuen. Mikäli tarkasteluun otetaan mukaan työlliset opiskelijat, nousee osuus vajaalla kymmenellä prosentilla keskimäärin runsaaseen 60 prosenttiin tutkinnon suorittaneista. Toteumassa on jonkin verran taloudellisista suhdanteista johtuvaa vuosittaista vaihtelua, mutta kokonaisuutena tilanne on säilynyt pitkään hyvin samankaltaisena. Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen mukaan työllistyminen ammatillisesta koulutuksesta on selvästi heikompaa kuin korkeakouluista (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165234/OKMPOL_2023_1.pdf).

Voimassa olevan ammatillisen koulutuksen lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on ollut tarjota koulutuksen järjestäjille aiempaa laajempaa mahdollisuudet suunnata koulutustarjontaansa alueellisen ja valtakunnallisen tarpeen mukaisesti. Koulutuksen järjestäjät eivät kuitenkaan ole täysin käyttäneet mahdollisuutta hyväkseen. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain voimassaoloaikana koulutustarjonnan rakenne ei ole merkittävästi muuttunut, eikä se ole riittävästi seurannut työelämän tarvetta tai reagoinut sen muutoksiin. Syitä ilmiölle on vaikea kattavasti arvioida, mutta ne liittyvät koulutuksen järjestäjien sisäiseen päätöksentekoon, koulutuskysyntään, koulutuksen järjestäjien vähäiseen keskinäiseen yhteistyöhön sekä taloudellisen pääoman sitoutuneisuuteen tiloihin ja laitteisiin. Koulutuksen järjestäjillä on usein mittava kiinteistö- ja laitekanta, jonka muuttaminen nopeasti vastaamaan toimintaympäristön muutosta on hankalaa. Samoin yksilöiden koulutuskysyntä ei aina vastaa työelämän tarpeita, ja joillekin työvoimapula-aloille on vaikea saada motivoituneita opiskelijoita. Koulutuksen järjestäjät eivät myöskään ole täysimääräisesti hyödyntäneet yhteistyömahdollisuuksiaan muuttuvaan kysyntään ja tarpeisiin vastaamisessa.

Mainittujen tekijöiden lisäksi yhtenä syynä koulutustarjonnan ja työelämän kysynnän kohtaamattomuuteen on ollut yhteisesti jaetun tilannekuvan ja tavoitteiden puuttuminen. Opetushallinnolla ei ole ollut riittävästi keinoja viestiä koulutustarjontaa ja koulutuksen laatua koskevia tavoitteita yksittäiselle koulutuksen järjestäjälle, eikä koulutuksen järjestäjällä ole ollut tosiasiallista mahdollisuutta tuoda esiin omaan toimintaympäristönsä liittyviä haasteita ja toiminnan järjestämiseen liittyviä kehittämistavoitteita. Nykyinen toimintamalli ei mahdollista säännöllistä ja koulutuksen tarkoitusta paremmin palvelevaa vuorovaikutusta hallinnon ja koulutuksen järjestäjien välillä. Liian yksityiskohtainen normisääntely on osaltaan vaikeuttanut koulutuksen järjestäjien uudistumiskykyä. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien suuren määrän vuoksi opetus- ja kulttuuriministeriön ja koulutuksen järjestäjien välinen vuorovaikutus on jäänyt ohueksi ja satunnaiseksi. Yhteisten tavoitteiden asettaminen ei ole mahdollista, eikä hallinnolla ja koulutuksen järjestäjillä ole yhteistä ja riittävän monipuolista tilannekuvaa alueiden elinkeinojen kehityksestä ja väestön tarpeista.

Hallitusohjelman mukaisesti ammatillisella koulutuksella on keskeinen rooli TE-palvelujen uudistuksen toimeenpanossa. Työllisyys- ja elinkeinopalvelut siirretään vuoden 2025 alusta lukien kuntien toteutettaviksi (TE-palvelu-uudistus). Valtioneuvosto on 22.2.2024 tehnyt päätöksen työllisyysalueista. Osana TE-palvelu-uudistusta kuntien kannusteita työllisyyden edistämiseen lisätään. TE-palvelujen uudistumisen myötä työllisyysalueita tulee olemaan 45 ja ne ovat alueellisesti eri tavoin organisoituja. Yhteistyökäytännöt vaihtelevat nykyisin alueittain ja ammatillisen koulutuksen sääntelymalli on suunniteltu palvelemaan valtion hallinnoimaa TE-palvelukokonaisuutta.

Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä koulutuksen saavutettavuuskysymykset ovat myös aiempaa tärkeämpiä. Jokaiselle oppivelvolliselle on turvattava koulutuspaikka kohtuullisen etäisyyden päästä kotoa. Voimassa oleva lainsäädäntö ei myöskään mahdollista koulutuksen järjestäjien ohjaamista siten, että huoltovarmuuden kannalta välttämättömiä koulutuksia olisi riittävästi saatavilla.

Nykyinen toiminnanohjauksen malli ei ole saavuttanut sille asetettuja tavoitteita. Ammatillisen koulutuksen tuloksellisuus ei ole parantanut ja samaan aikaan koulutuksen järjestäjien ja opetushallinnon järjestämislupamenettelyyn liittyvä työmäärä on kasvanut. Julkisen talouden tasapainottamiseksi ja osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi ohjausmenettelyitä tulee uudistaa ja joustavoittaa.

2.2 Henkilöstökoulutus ja muu ammatillinen koulutus

2.2.1 Henkilöstökoulutus

Henkilöstökoulutus on tietyn työnantajan henkilöstölle järjestettävää koulutusta, joka on osin työnantajan rahoittamaa ja osin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain nojalla rahoitettua. Henkilöstökoulutukseen ei ole vapaata hakeutumisoikeutta kuten omaehtoisessa koulutuksessa, vaan opiskelijoiden valitsemisesta henkilöstökoulutukseen päättää työnantaja yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa. Se voi olla ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan tutkintokoulutusta (tutkintoja ja tutkinnon osia) sekä lain 8 §:n 2 kohdassa tarkoitettua ammatilliseen tehtävään valmistavaa koulutusta (muun muassa lentäjät, lennonjohto, rai-deliikenteen kuljettajat). Työvoimakoulutuksessa henkilöstökoulutuksena voidaan järjestää myös 8 §:n 1 kohdassa tarkoitettua ammatillista osaamista syventävää tai täydentävää koulu-tusta.

Rajanveto henkilöstökoulutuksen ja omaehtoisen koulutuksen välillä ei ole yksiselitteisen selvä. Käytännössä voi esiintyä tilanteita, joissa sovitun mukaisesti tietyn työnantajan työntekijät ha-keutuvat omaehtoisena järjestettävään koulutukseen ilman, että työnantaja osallistuu koulutuk-sen järjestämiskustannuksiin. Henkilöstökoulutus on ongelmallista myös EU:n valtioneuvoston näkökulmasta. Valtiontuessa on kyse julkisten varojen kanavoimisesta valikoivasti yri-tyksiin, mikä voi vääristää kilpailua. Kansallisen koulutusjärjestelmän puitteissa järjestetty jul-kinen koulutus, joka rahoitetaan pääasiallisesti tai kokonaan valtion varoista ja jota valtio val-voo, katsotaan kuitenkin muuksi kuin taloudelliseksi toiminnaksi ja nämä koulutuspalvelut eivät kuulu valtioneuvoston tai palvelujen vapaata liikkuvuutta koskevan sääntelyn piiriin. Hen-kilöstökoulutuksen osalta on tulkittu, että 50 prosentin valtionosuusrahoituksen osuus merkitsee sen rahoittamista pääasiallisesti valtion varoista.

Henkilöstökoulutuksen toteuma opiskelijavuosina on vaihdellut viime vuosina 500–900 opis-kelijavuoden välillä. Henkilöstökoulutusta on järjestänyt noin 30 koulutuksen järjestäjää. Hen-kilöstökoulutuksen osuus rahoituksesta on täysin marginaalinen, noin miljoona euroa eli noin puoli promillea kokonaisrahoituksesta.

2.2.2 Muu ammatillinen koulutus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:n mukaan ammatillinen koulutus voi olla tutkin-tokoulutuksen ja tutkintoon valmentavan koulutuksen lisäksi myös ammatillista osaamista sy-ventävää tai täydentävää koulutusta, jonka tavoitteena ei ole tutkinnon tai sen osan suorittami-nen; sekä ammatilliseen tehtävään valmistavaa koulutusta, joka valmistaa ansio- ja liikennelen-täjän tehtäviin, lennonjohtajan tehtäviin tai kaupunkiraideliikenteen kuljettajien tehtäviin.

Ammatillista osaamista syventävä tai täydentävä koulutus vastaa pääsääntöisesti tiettyyn rajat-tuun osaamistarpeeseen ja tuottaa johonkin työhön tai ammattiin liittyvää erityistä osaamista, johon voi liittyä usein ulkoisten tahojen asettamia vaatimuksia esimerkiksi tietyn sertifikaatin saamiseksi. Hankittava osaaminen on useimmiten laajuudeltaan suppeaa ja osaamisen hankki-miseksi tarvittava koulutus vastaavasti kestoaltaan lyhytaikaista. Muuta ammatillista koulutusta järjestävät harvat koulutuksen järjestäjät. Muun ammatillisen koulutuksen (täydentävä ja syven-tävä) merkitys on kokonaisuuden kannalta hyvin marginaalinen ja rahoitusperusteiltaan sen he-terogeenisuudesta johtuen osin epäselvä. Esimerkiksi ns. korttikoulutusta (hygieniapassi, tuli-työkortti ym.) rahoitetaan sekä osana tutkinto- että osana muuta ammatillista koulutusta, ja li-säksi sitä tarjotaan markkinoilla markkinahintaisesti.

Vuoden 2022 toteumatietojen perusteella muuta ammatillista koulutusta on järjestänyt 48 koulutuksenjärjestäjää ja määrä oli yhteensä noin 1700 opiskelijavuotta. Näiden koulutuksenjärjestäjien kokonaisopiskelijavuosimäärästä muun ammatillisen koulutuksen osuus on noin yksi prosentti. Täydentävän ja syventävän koulutuksen muun ammatillisen koulutuksen osuus rahoituksesta on noin 10 milj. euroa eli noin puoliprosenttia.

Muuta ammatillista koulutusta rahoitetaan kokonaisuudessaan osana opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 d §:n mukaista perusrahoitusta. Pykälän 1 kohdan tarkoittaman muun ammatillisen koulutuksen sisältö on hyvin heterogeenistä. Se voi olla tiettyyn sertifiikaattiin liittyvää, kuten tulityökortti tai hygieniapassi, tai sitten jotain muuta edellä kuvatus määritelmän mukaista. Sertifiikaattiin liittyvä koulutus voi sisältyä myös tutkinnon osaan, jolloin se on osana tutkintokoulutusta. Tällöin sisällöltään samaa koulutusta rahoitetaan eri kriteereillä. Yritykset voivat myös tarjota vastaavaa sertifiikaattiin liittyvää koulutusta markkinahintaisesti. Tällöin esiin nousee kilpailuneutraliteettikysymys, jos valtionosuusrahoituksella rahoitettava muu ammatillinen koulutus on erottumiskyvytöntä suhteessa kilpailluilla markkinoilla myytävään koulutukseen.

Osa muuna ammatillisena koulutuksena toteutetuista koulutuksista voitaisiin todennäköisesti toteuttaa myös tutkintokoulutuksina joko tutkinnonosista koostuvina kokonaisuuksina tai paikallisina tutkinnonosina. Suuri osa muusta ammatillisesta koulutuksesta on sellaista, jota tarjotaan tai voitaisiin tarjota koulutusmarkkinoilla ilman ammatillisen koulutuksen järjestämislupaa. Tällaisia ovat esimerkiksi rekisteröidyillä tavaramerkeillä suojatut lisensoidut tutkinnot, ”omat tutkinnot” tai erilaiset työelämän sertifiikaatti- ja korttikoulutukset. Vaikka muun ammatillisen koulutuksen lähtökohta laissa on ”ammatillista osaamista syventävä tai täydentävä koulutus”, muuna ammatillisena koulutuksena järjestetään myös koulutusta, jonka luonne on enemminkin työelämään valmentavaa koulutusta.

2.3 Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä on budjettiperusteinen eli ammatillista koulutusta rahoitetaan valtion talousarvioon otettavan määrärahan puitteissa. Ammatillisen koulutuksen rahoitus jakaantuu perus-, suoritus- ja vaikuttavuusrahoituksen osuuksiin, joiden myöntämisperusteista säädetään rahoituslaissa sekä ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa (1244/2020, jäljempänä laskentaperusteasetus). Perusrahoituksen osuus on 70 prosenttia, suoritusrahoituksen osuus 20 prosenttia ja vaikuttavuusrahoituksen osuus 10 prosenttia. Lisäksi myönnetään strategiarahoitusta, jonka osuus on enintään neljä prosenttia ammatillisen koulutuksen määrärahasta. Strategiarahoitus myönnetään valtionavustuksena.

Perusrahoitusta myönnetään tavoitteellisten opiskelijavuosien perusteella sekä pieneltä osin harkinnanvaraisena korotuksena, suoritusrahoitusta suoritettujen tutkintojen ja tutkinnon osien osaamispisteiden perusteella ja vaikuttavuusrahoitusta tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden opiskelijoiden työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtymisen sekä kerättävän opiskelija- ja työelämäpalautteen perusteella. Rahoitus määräytyy suhteellisesti sen mukaisesti, miten paljon koulutuksen järjestäjällä on rahoituksen perusteena huomioitavia suoritteita verrattuna kaikkien koulutuksen järjestäjien suoritteisiin.

2.3.1 Perusrahoitus

2.3.1.1 Opiskelijavuosi

Rahoituslain 32 c §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättää valtion talousarvion rajoissa koulutuksen järjestäjän varainhoitovuoden tavoitteellisen opiskelijavuosien määrän sekä siihen sisältyvän työvoimakoulutuksen opiskelijavuosien määrän ennen varainhoitovuoden alkua tehtävällä suorituspäätöksellä. Koulutuksen järjestäjän tavoitteellinen opiskelijavuosien määrä ei saa alittaa järjestämisluvassa määrättyä opiskelijavuosien vähimmäismäärää, eli järjestämisluvan mukainen vähimmäismäärä määrittää myönnettävän perusrahoituksen minimitason. Suorituspäätöksellä voidaan kuitenkin päättää järjestämisluvan vähimmäismäärää suuremmasta tavoitteellisten opiskelijavuosien määrästä. Ministeriö voi myös lisätä koulutuksen järjestäjän tavoitteellista opiskelijavuosien määrää tai työvoimakoulutuksena järjestettävän koulutuksen tavoitteellista opiskelijavuosien määrää varainhoitovuoden aikana. Varainhoitovuoden aikana tehtävät lisäykset myönnetään lisäsuorituspäätöksellä.

Opiskelijavuodella tarkoitetaan 365:tä päivää, joiden aikana opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena. Opiskelija otetaan huomioon rahoituksen perusteena opiskeluoikeuden alkamispäivästä lukien siihen päivään asti, kun opiskelijan opiskeluoikeus päättyy. Opiskelijavuoteen kuuluviksi päiviksi ei lueta koulutuksen järjestäjän päättämää yhtäjaksoisesti vähintään neljä viikkoa kestävästä lomajaksoista osin kuin loma-aika ylittää neljä viikkoa.

Säännönmukaiseen opiskeluviikkoon katsotaan kuuluvaksi viisi opiskelupäivää. Opiskelupäiväksi luetaan kuuluvaksi sellainen päivä, jonka aikana opiskelija osallistuu henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa muutoin sovitun mukaisesti koulutuksen järjestäjän eri oppimisympäristöissä järjestämään tavoitteelliseen ja ohjattuun opiskeluun tai työpaikalla järjestettävään koulutukseen, joka perustuu oppisopimukseen tai koulutussopimukseen.

Nykyisessä laskentasäännössä on lähdetty siitä, että opiskeluvuoteen kuuluu vähintään neljän viikon mittainen yhtäjaksoinen loma, joka lähtökohtaisesti ajoittuu kesään. Toisaalta halutaan kannustaa siihen, että opetusta voidaan järjestää myös kesäaikana. Enintään neljän viikon yhtenäinen loma ei vähennä opiskelijavuosikertymää, mutta sen yli menevä osa kylläkin. Silloin kun yhtenäinen lomajakso ylittää neljä viikkoa, aiheuttaa tämä koulutuksen järjestäjille hallinnollista työtä. Toinen potentiaalinen ongelma on se, että joissain tilanteissa tämä käytäntö on kannustanut järjestäjiä aloittamaan yhteishaussa olevien opintojen kesäkuun lopussa esim. viikon orientaatiojaksolla, jonka jälkeen on seurannut neljän viikon loma, joka aika on kokonaisuudessaan kirjautunut opiskeluaikaksi kuten muillakin opiskelijoilla. Nykyisessä rahoitusmallissa, jossa opiskelijavuosien kertymä ei suoraan vaikuta rahoitukseen, vaan rahoitus tulee ministeriön kohdentamien tavoitteellisten opiskelijavuosien perusteella, tämä ei ole ollut erityisen suuri ongelma. Sen sijaan, jos rahoitus tulisi suoraan opiskelijavuositoteumien perusteella, tämä voisi aiheuttaa epätasa-arvoisuutta rahoitukseen sillä perusteella, miten kukin koulutuksen järjestäjä esim. ajoittaa kevään yhteisvalinnassa valittujen opintojen aloittamisen. Tätä voitaisiin selkeyttää siten, että opiskelijoiden, joilla on tavoitteena koko tutkinnon suorittaminen, heinäkuun päiviä ei laskettaisi mukaan opiskelijavuosiin. Tämä ei kohtelisi epäoikeudenmukaisesti myöskään niitä tapauksia, jossa heinäkuussa ollaan opiskelijoina, koska todennäköisesti tällaisten opiskelijoiden kohdalla lomakuukausi joka tapauksessa pidettäisiin jonain muuna ajankohtana, jolta ajalta sitten kertyisiin opiskelijavuosia. Toiseksi tämä käytäntö helpottaisi koulutuksen järjestäjien hallinnollista työtä, koska yli neljän viikonkauden lomaa ei tarvitsisi kirjata järjestelmiin.

2.3.1.2 Opiskelijavuosien painotus ja kertoimet

Varainhoitovuodelle myönnettävä perusrahoitus määräytyy suoritepäätöksellä päätetyn tavoitteellisen opiskelijavuosimäärän perusteella, jota on painotettu varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltävän vuoden toteutuneisiin opiskelijavuosiin perustuvalla painokertoimella. Painokertoimen laskennassa toteutuneita opiskelijavuosia painotetaan seuraavilla perusteilla: 1) tutkintorakenteeseen kuuluvien eri tutkintojen, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen sekä muun ammatillisen koulutuksen järjestämiskustannukset sekä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 63 §:ssä tarkoitettujen opiskelunvalmiuksia tukevien opintojen järjestäminen, 1 koulutuksen järjestäminen oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutetulle opiskelijalle, 2) tutkintotyypit ja koulutuksen järjestäminen oppisopimuskoulutuksena, 3) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:ssä tai tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 21 §:ssä tarkoitetun erityisen tuen tai ensin mainitun lain 65 §:ssä tarkoitetun vaativan erityisen tuen järjestäminen, 4) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 103 §:n mukaisen majoituksen järjestäminen, 5) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 9 §:ssä tarkoitetun henkilöstökoulutuksen järjestäminen, 6) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun työvoimakoulutuksen järjestäminen ja 7) vankilaopetuksen järjestäminen.

Painotus- ja korotuskertoimilla pyritään ottamaan rahoituksessa huomioon erilaisten koulutusten väliset kustannuserot, ja koulutusten kustannuserojen vaikutus koulutuksen järjestäjille. Lukuisten painotus- ja korotustekijöiden seurauksena rahoitusjärjestelmä näyttyy monimutkaisena ja läpinäkymättömänä, ja tämän myötä ohjausvaikutukseltaan epämääräisenä. Lisäksi monimutkaisuus heikentää yksittäisen koulutuksen järjestäjien kannalta rahoituksen ennakoitavuutta. Useat näistä painotus- ja korotustekijöistä ovat kokonaisuuden kannalta hyvin marginaalisia, ja useat niistä ovat vähämerkityksisiä myös yksittäiselle koulutuksen järjestäjälle.

Koulutuksen järjestämiskustannukset otetaan huomioon tutkintokoulutuksen viidellä erisuuruudella kustannusryhmäkertoimella, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen kertoimella, muun ammatillisen koulutuksen kertoimella sekä opiskelunvalmiuksia tukevien opintojen kertoimella.

Oppivelvollisuuserroin

Rahoitus korotetaan kertoimella 0,06 koulutuksen järjestämiseen oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden perusteella. Tämä tarkoittaa noin 30 milj. euroa eli noin 1,5 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Enimmillään yksittäisten järjestäjien osalta oppivelvollisten tuoma rahoitusvaikutus on enimmillään 2 – 3 prosenttia. Koska suuri osa koulutuksen järjestäjistä saa korotusta oppivelvollisuuskertoimen perusteella eikä osuussissakaan kokonaisuutta tarkastellen ole erityisen merkittäviä eroja, niin ei oppivelvollisuuden korotuskertoimella ole merkittävää vaikutusta rahoituksen kohdentumiseen.

Tutkintotyypikerroin

Tutkintotyypikerroimella alennetaan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen rahoitusta suhteessa perustutkintoihin. Perusteena se, että ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa on mahdollisuus kerätä opiskelijamaksuja. Alennus on tehty kaikkia koskien keskimääräisen mukaisesti, mikä on tarkoittanut suuren osan tutkintoja kohdalla rahoituksen alentamista ilman, että niistä tosiasiallisesti on ollut mahdollista kerätä opiskelijamaksuja. Ammatti- tutkintojen perustutkintoja alempi rahoitus on saattanut joissain tilanteissa ohjata järjestämään pitempiketoisia perustutkintoja, vaikka tarkoituksenmukaisempaa olisikin ollut ohjata opiskelijoita lyhyempiketoisiin ammattitutkintoihin. Jos ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista tulisi perustutkintojen

kanssa saman tasoisesti rahoitettuja, olisi perusteltua poistaa mahdollisuus kerätä opiskelijamaksuja.

Oppimisvalmiuksia tukevien opintojen kerroin

Opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja on rahoitettu tämän kertoimen perusteella hyvin marginaalisesti, noin miljoonalla eurolla eli noin puolen promillen verran koko rahoituksesta. Kyse ei ole ollut opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen korotuskertoimesta, vaan rahoitus on käytännössä sen tasoista kuin se on tutkintokoulutuksessa keskimäärin. Tästä koulutuksen järjestäjillä on saattanut olla osin virheellistä käsitystä, mikä on pahimmillaan voinut johtaa opiskelijavalmiuksia tukevien opintojen epätarkoituksen mukaiseen järjestämiseen. Näin on käynyt esimerkiksi silloin, kun opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen järjestämistä on alettu jaksottaa tietyn pituisiksi kokonaisuuksiksi tutkintokoulutuksen välissä, jotta ne voitaisiin ilmoittaa opiskeluvalmiuksia tukevin opintoina rahoitukseen. Sen sijaan, että opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja olisi tarjottu tutkintokoulutuksen yhteydessä joustavasti opiskelijoiden opintojen etenemisen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Erityisen tuen kertoimet

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:ssä ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 21 §:ssä tarkoitettujen erityisen tuen ja ensin mainitun lain 65 §:ssä tarkoitettujen vaativan erityisen tuen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset otetaan huomioon rahoituksessa erityisen tuen korotuskertoimella sekä vaativan tuen korotuskertoimilla. Erityisen tuen korotuskertoimella korotettu rahoitus perustuu koulutuksen järjestäjien opiskelijoille tekemien erityisen tuen päätösten määrään. Erityisen tuen päätösten määrä ei itsessään kerro kuinka paljon erityistä tukea opiskelijoille tarjotaan. Eikä voida olla varmoja miten yhdenmukaisin kriteerein erityisen tuen päätöksiä tehdään. Erityisen tuen kustannuksia ei kustannustiedonkeruussa ole voitu erotella, joten korotuskertoimella kohdennetulle rahoitukselle ei näin ollen ole selkeää kustannusvastaavuutta. Perustutkintokoulutuksessa on jonkin verran eroja koulutuksen järjestäjien kesken, ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa erityisopiskelijoita ei juurikaan ole, mutta kokonaisuutena erityisen tuen korotuksella ei ole merkittävää vaikutusta rahoituksen kohdentumiseen.

Vaativan erityisen tuen perusteella rahoitusta korotetaan kolmella erisuuruisella kertoimella. Kategoriat ovat vammainen, vaikeasti vammainen sekä vaikeasti vammainen henkilökohtaisen avustajan tarvitseva. Rahoituksen sitominen henkilökohtaiseen avustajaan (yksi avustettava yksi avustaja) ei ole toimivin ratkaisu, vaan järjestäjien kannalta parempi olisi, että järjestäjillä on riittävästi ryhmäavustajia, jotka tilanteen mukaan toimivat yhden tai useamman opiskelijan avustajina. Toiseksi vaikeasti vammaiselle erotuksena vammaisesta ei ole mitään määritelmää, käsitettä vaikeasti vammainen ei löydy säädöksistä. Toimivampi porrastus korotusperusteena voisi olla tutkintokoulutus, tutkintoon valmentavan koulutus sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus. Näiden kategorioiden määritelmät ovat selkeät ja rahoituksen perusteena olevat kustannukset luotettavammin kerättävissä.

Majoituskertoimet

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 103 §:n mukaisen majoituksen järjestämisen perusteella korotetaan rahoitusta majoituksen, sisäoppilaitosmuotoisen majoituksen sekä vaativan erityisen tuen majoituksen perusteella. Majoituksen ja sisäoppilaitosmuotoisesti järjestetyn majoituksen kustannuserot eivät ole erityisen merkittävät. Näin ollen niiden yhdistämien yhdeksi

kategoriaksi voisi olla perusteltua. Samalla voitaisiin luopua järjestämislupiin kirjatusta rajoitteista koskien sisäoppilaitosmuotoisen majoituksen rahoitukseen hyväksyttävien opiskelijavuosien enimmäismäärää.

Työvoimakoulutuksen kerroin

Työvoimakoulutuksen kerrointa käytetään siihen, että sillä kompensoidaan takaisin tutkintotyypikertoimella tehty rahoituksen alentaminen työvoimakoulutuksena järjestettyyn ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutukseen, koska työvoimakoulutuksessa ei voida periä opiskelijamaksuja. Jos tutkintotyypikertoimella ei vähennettäisi ammatti- ja erikoisammattitutkintojen rahoitusta, niin silloin myös työvoimakoulutuksen kerroin olisi tarpeeton.

Vankilaopetuksen kerroin

Vankilaopetusta on rahoitettu tämän vankilaopetuksen korotuskertoimen perusteella hyvin marginaalisesti, noin 1,3 miljoonalla eurolla eli runsaan puolen promillen verran koko rahoituksesta. Vankilaopetusta järjestää 15 koulutuksen järjestäjää, ja kaikkien niiden rahoituksesta vankilaopetuksen osuus on hyvin marginaalinen, promilleluokkaa. On kuitenkin perusteltua, että vankilaopetus on pysyvä osa ammatillisen koulutuksen rahoitusta jatkossakin. Vankilaopetuksen rahoituksen siirtäminen osaksi harkinnanvaraista rahoitusta selkeyttäisi osaltaan laskennallista rahoitusta, mutta turvaisi samalla vankilaopetukselle kohdennetun rahoituksen.

2.3.1.3 Perusrahoituksen harkinnanvarainen korotus

Koulutuksen järjestäjälle myönnettävää perusrahoitusta voidaan korottaa harkinnanvaraisesti koulutuksen järjestäjän toimintaan liittyvästä erityisestä syystä. Harkinnanvaraista korotusta voidaan erityisestä syystä myöntää myös varainhoitovuoden aikana. Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää hakemuksesta harkinnanvaraisesta korotuksesta.

Perusrahoituksen harkinnanvaraista korotusta on viime vuosina myönnetty taloudellisista syistä profiililtaan erikoistuneille koulutuksen järjestäjille kustannusrakenteeltaan erityisen kalliin koulutuksen järjestämisen turvaamiseksi. Lisäksi harkinnanvaraista korotusta on myönnetty perustellusta syystä joidenkin yksittäisten koulutusten järjestämisen turvaamiseksi, mikäli laskennallinen rahoitus on muodostunut kyseisten koulutusten kustannuksiin nähden merkittävästi liian alhaiseksi. Nykyisen rahoitusmallin käyttöönoton siirtymävaiheessa myönnettiin lisäksi vähäisiä määriä harkinnanvaraista korotusta rahoituksen määräytymisperusteiden muutoksista aiheutuvien koulutuksen järjestäjien rahoituksen tasossa tapahtuvien kohtuuttoman suurten kertamuutosten kompensoimiseksi. Lisäksi oppivelvollisuuslain mukaisten majoitus- ja matkakorvausten vuoksi aiheutuvien kustannusten kattamiseksi on myönnetty vuosittain vähäinen määrä harkinnanvaraista korotusta. Toiminnan taloudellisten edellytysten turvaamiseksi perusrahoituksen harkinnanvaraista korotusta on myönnetty vuosittain noin 9-10 miljoonaa euroa.

Perusrahoituksen harkinnanvaraisena korotuksena on myönnetty myös merkittävä osa hallitusohjelmissa ja talousarvioissa päätetyistä määräaikaista tai kertaluonteisista määrärahan lisäyksistä. Euromääräisesti merkittävimpiä ovat olleet opettajien ja ohjaajien määrän lisäämiseen vuosien 2020-2022 aikana kohdistettu 230 miljoonaa euroa sekä koronaepidemian vaikutusten tasoittamiseen vuosien 2020-2022 aikana kohdistettu 78,5 miljoonaa euroa. Harkinnanvaraista korotusta on voitu myöntää myös kokeilutoimin-nasta aiheutuvien ylimääräisten kustannusten kattamiseen, kuten oppisopimuskoulutuksen korotetun koulutuskorvauksen kokeiluun vuosien 2022-2024 aikana kohdennettu 5 miljoonan euron vuosittainen lisärahoitus. Perusrahoituksen harkinnanvaraista korotusta on käytetty myös pysyväisluonteisten rahoituslisäysten kohdenta-

mismenettelynä. Tällaisia ovat olleet vuodesta 2020 alkaen myönnetty 2,5 miljoonan euron pysyvä lisärahoitus työpaikkaohjaajien koulutuksen lisäämiseen ja kehittämiseen sekä 500 000 euron pysyvä lisärahoitus urheilijoiden ammatillisen koulutuksen tukemiseen.

Muista kuin taloudellisista syistä myönnettävien harkinnanvaraisten korotusten hakemisessa ja päätöksenteossa on hyödynnetty ministeriössä laadittuja tilastoaineistoihin perustuvia laskennallisia kriteerejä ja mittareita. Siten on pyritty varmistamaan, että eduskunnan tiettyyn tarkoitukseen päättämät lisärahoitukset kohdentuisivat mahdollisimman tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti koulutuksen järjestäjien kesken. Koulutuksen järjestäjillä on ollut jo hakemusta tehdessään tieto harkinnanvaraisen korotuksen myöntökriteereistä ja –mittareista sekä alustavasta omasta rahoitusosuudestaan, mikäli rahoitus myönnettäisiin pelkästään laskennallisiin kriteereihin perustuen ilman muuta harkintaa. Tällainen menettely on helpottanut harkinnanvaraisen rahoituksen hakemista ja lisännyt rahoituksen myöntöperusteiden läpinäkyvyyttä.

Jatkossa harkinnanvaraisen korotuksen haku- ja päätöksentekomenettelyä olisi tarpeen täsmentää siten, että harkinnanvaraista rahoitusta voitaisiin myöntää tietyissä tilanteissa ilman varsinaista hakumenettelyä. Tämän tulisi olla mahdollista muiden kuin taloudellisista syistä myönnettävien harkinnanvaraisten korotusten osalta silloin, kun järjestäjäkohtainen kohdennus olisi tarkoituksenmukaisinta tehdä pelkästään tilastoaineistoihin perustuvan laskennallisen kriteeristön perusteella. Tällöinkin ministeriön tulisi kuitenkin kuulla koulutuksen järjestäjiä ennen päätöksentekoaan.

2.3.1.4 Urheilijoiden ammatillisen koulutuksen tukemiseen myönnettävä harkinnanvarainen korotus

Urheilijoiden ammatillisen koulutuksen tukemiseen on myönnetty lisärahoitusta, vaikka sille ole omaa kerrointa rahoitusjärjestelmässä. Nykyisen ammatillisen koulutuksen lain voimassa ollessa niille koulutuksen järjestäjille, joilla on järjestämisluvassa myönnetty tehtävä järjestää urheilijoiden ammatillista koulutusta, on myönnetty rahoitusta ensin strategiarahoituksena vuosille 2018–2019 ja vuodesta 2020 alkaen perusrahoituksen harkinnanvaraisena korotuksena. Perusrahoituksen harkinnanvaraisen korotuksen määrä on vuosittain ollut 500 000 euroa, ja se on myönnetty koulutuksen järjestäjille hakemuksesta varsinaisella suoritepäätöksellä. Vuodesta 2022 alkaen harkinnanvarainen korotus on myönnetty yli 2,5 lajiliittopistettä saaneiden opiskelijoiden määrän perusteella. Lisäksi harkinnassa on otettu huomioon urheilijoiden ammatillista koulutusta järjestävien koulutuksen järjestäjien keskinäisen verkoston koordinaatiovastuu.

2.3.2 Suoritusrahoitus

Suoritusrahoitus määräytyy varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltävänä vuonna suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella. Tutkinnon osien osaamispisteitä painotetaan seuraavilla perusteilla: 1) tutkintorakenteeseen kuuluvien eri tutkintojen järjestämiskustannukset, 2) tutkintotyytit ja 3) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:ssä tarkoitetun erityisen tuen tai mainitun lain 65 §:ssä tarkoitetun vaativan erityisen tuen järjestäminen. Tutkintoja painotetaan seuraavilla perusteilla: 1) tutkintorakenteeseen kuuluvien eri tutkintojen järjestämiskustannukset, 2) tutkintotyytit, 3) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:ssä tarkoitetun erityisen tuen tai mainitun lain 65 §:ssä tarkoitetun vaativan erityisen tuen järjestäminen ja 4) tutkinnon suorittajan perusasteen jälkeinen koulutus. Vaikuttavuusrahoitus puolestaan määräytyy tutkinnon tai tutkinnon osia suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin siirtymisen, opiskelijapalautteen sekä koulutussopimus- ja oppisopimustyöpaikkojen antaman työelämäpalautteen perusteella.

Järjestämiskustannuksia otetaan huomioon perusrahoituksen lisäksi myös suoritusrahoituksessa painottaen koko tutkintoja tutkinnon osien osaamispisteitä viidellä erisuuruisella kustannusryhmäkertoimella. Lisäksi suoritusrahoituksessa on kustannuseroja tasaavana korotusperusteena erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen kertoimet. Rahoitusmallin selkeyden näkökulmasta se, että kustannuksia tasataan samoilla painotus ja korotuskertoimilla sekä perus- että suoritusrahoituksessa ei välttämättä ole optimaalisin ratkaisu.

Tutkintotyyppeikertoimella alennetaan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen rahoitusta suhteessa perustutkintoihin. Perusteena rahoituksen alentamiselle suoritusrahoituksessa on paitsi se, että ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa on mahdollisuus kerätä opiskelijamaksuja, niin toiseksi se, että opiskelijoiden aikaisemman osaamisen seurauksena niissä syntyy tehokkaammin tutkinnon osien osaamispisteitä ja tutkintoja perustutkintoihin nähden. Alennus on tehty kaikkia koskien keskimääräisen mukaisesti, mikä on tarkoittanut suuren osan tutkintoja kohdalla rahoituksen alentamista ilman, että niistä tosiasiallisesti on ollut mahdollista kerätä opiskelijamaksuja. Ammattitutkintojen perustutkintoja alempi rahoitus on saattanut joissain tilanteissa ohjata järjestämään pitempikestoisia perustutkintoja, vaikka tarkoituksenmukaisempaa olisikin ollut ohjata opiskelijoita lyhyempikestoisiin ammattitutkintoihin.

Koko tutkinnoista on saanut rahoitusta sen lisäksi, että sekä koko tutkintoa suorittavien, että pelkkiä tutkinnon osia suorittavien tutkinnon osien osaamispisteistä saa rahoitusta. Koko tutkintojen osalta rahoitusta on porrastettu sen mukaan, onko tutkinnon suorittaneella aikaisempi perusasteen jälkeinen ammatillinen tai korkeakoulussa suoritettu tutkinto vai ei. Jos ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa tai se on ylioppilastutkinto, niin rahoitusta on saanut nelinkertaisesti niin verrattuna, joilla on ollut ammatillinen tai korkeakoulututkinto. Jos koko tutkinnon ja tutkinnon osien painoarvo nousee voisi olla perusteltua arvioida pitääkö ennestään pohjakoulutuksen omaavien koko tutkinnoista saada rahoitusta, vaiko vain niistä, joilla ei ole aikaisempaan perusasteen jälkeistä tutkintoa.

2.3.3 Vaikuttavuusrahoitus

Vaikuttavuusrahoitus määräytyy tutkinnon tai tutkinnon osia suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin siirtymisen, opiskelijapalautteen sekä koulutussopimus- ja oppisopimustyöpaikkojen antaman työelämäpalautteen perusteella.

Työllistyneellä tai jatko-opintoihin siirtyneellä tarkoitetaan henkilöä, joka on suorittanut tutkinnon tai tutkinnon osan sen kalenterivuoden aikana, joka päättyy kolme vuotta ennen varainhoitovuoden alkamista, ja on työllinen tai suorittaa opintoja korkeakoulussa sen kalenterivuoden lopussa, joka päättyy kaksi vuotta ennen varainhoitovuoden alkamista. Työllistymistä ja jatko-opiskelua painotetaan sen mukaan, onko tutkinnon ja tutkinnon osia suorittanut ollut ennen koulutuksen aloittamista työllinen vai ei. Ei työllisinä ennen koulutusta olleita on painotettu kaksinkertaisesti työllisinä olleisiin. Olisi perusteltua arvioida onko nykyinen painotus riittävä, jos varsinkin työllistymisen painoarvoa merkittävästi nostettaisiin. Nykyinen rahoituksen perusteena käytetty työllistymisen ja jatko-opiskelun mittari on valitettavan epäajantasainen. Toiseksi vuoden loppu työllistymisen tarkasteluajankohtana ei ole paras mahdollinen. Todennäköisyys sille, että on juuri vuoden lopussa työllisenä, vaihtelee tutkinnoittain, ja näin ollen jossain määrin vaikuttaa eri tavalla eri järjestäjiin. Työllistyminen ja jatko-opiskelumittaria pitäisi ajantasaistaa ja muuttaa paremmin koko vuoden työllistymisen huomioon ottavaksi.

Rahoituksessa käytetty opiskelijapalaute muodostuu ammatillisen tutkintokoulutuksen aloittaneilta opiskelijoilta (aloituskysely) ja ammatillisen tutkinnon taikka tutkinnon osan tai osia suorittaneilta opiskelijoilta (päättökysely) kerätystä palautteesta. Rahoituksessa käytetty työelämäpalaute muodostuu oppi- tai koulutussopimustyöpaikan edustajalta (työpaikkakysely) ja oppi-

tai koulutusopimukseen perustuvan osaamisen hankkimisen vastuulliselta työpaikkaohjaajalta (työpaikkaohjaajakysely) kerätystä palautteesta.

2.3.4 Strategiarahoitus

Strategiarahoituksen osuus on enintään neljä prosenttia ammatillisen koulutuksen määrärahasta. Varainhoitovuoden aikana lisätalousarvion perusteella myönnettävä strategiarahoitus voi kuitenkin ylittää neljän prosentin osuuden. Strategiarahoituksena myönnetään valtionavustuksina, joihin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001). Viime vuosina strategiarahoituksen osuus ammatillisen koulutuksen määrärahasta on ollut alle yhden prosentin. Strategiarahoituksella on tuettu koulutuspoliittisesti merkittävien tavoitteiden toteuttamista. Esimerkiksi vuonna 2023 strategiarahoituksesta kohdennettiin valtaosa digitaalisaa tietykkyuden vahvistamiseen, johtamisen kehittämiseen ja vieraskielisen opetuksen kehittämiseen. Strategiarahoituksella on tuettu lisäksi esimerkiksi koulutuksen järjestäjä-rakenteen uudistamiseen liittyvien fuusioiden toteuttamista, koulutustarjonnan uudelleensuuntaamista työelämän tarpeiden mukaisesti, toiminnan laadun ja tehokkuuden kehittämistä, työelämäyhteistyön kehittämistä, uusien pedagogisten toimintamallien kehittämistä, koulutuksen järjestäjien välisen työnjaon kehittämistä sekä ammatillisen huippuosaamisen kehittämistä tukevien ammattitaitokilpailujen järjestämistä ja niihin liittyvää kehittämistä.

Strategiarahan haku- ja myöntämismenettely sekä strategiarahan käytön seuranta ja valvonta on koettu raskaaksi ja työllistäväksi sekä koulutuksen järjestäjien että valtionapuviranomaisena toimivan opetus- ja kulttuuriministeriön näkökulmasta. Samalla strategiarahan ohjausvaikutus on osoittautunut heikoksi.

2.3.5 Verkkoavoriihen tulokset koskien rahoitusjärjestelmää

Ammatillisen koulutuksen verkkoavoriihen vastauksissa rahoitusmallilta toivottiin selkeyttä, ennakoitavuutta ja jatkuvuutta. Toivottiin myös laadun huomiointia rahoitusperusteissa. Ennen kaikkea toivottiin riittävää perusrahoitusta koulutukselle. Rahoitusmallilta toivottiin selkeyttä, ennakoitavuutta ja jatkuvuutta. Hyvä rahoitusmalli on riittävän yksinkertainen. Rahoituksen tulisi olla mahdollisimman hyvin ennakoitavissa, jotta koulutuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa pitkäjänteisesti. Kaikki taustamuuttujaryhmät pitivät tärkeänä, että rahoitusmalli ohjaisi koulutusta vastaamaan paremmin työelämän tarpeisiin ja oppijoiden erilaisiin tilanteisiin sekä tukisi nopeaa työllistymistä.

2.4 Oppimisen tuki

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on varmistaa opiskelijan tarvitsema opetus, ohjaus, tukitoimet koulutuksen kaikissa vaiheissa niin, että opiskelija voi saavuttaa koulutukselle asetetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelu perustuu opiskelijalle laadittavaan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmaan, johon kirjataan yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot.

Ammatillisen koulutuksen tuki ja ohjaus perustuvat ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä säädettyihin tuen muotoihin. Osaamisen hankkimiseksi opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen sekä tukee

opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetus ja ohjaus toteutetaan ottaen huomioon arvioitu oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä. Opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneella henkilöllä, jonka tarkoituksena on hakeutua tutkinnon suorittamisen jälkeen jatko-opintoihin, mutta joka ei ole saanut opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada ohjausta jatko-opintoihin liittyvään hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa se koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa tutkinto on suoritettu.

2.4.1 Nuorten kuuleminen oppimisen tuen kehittämistä

Nuorten kuulemisen (Fountain Park ajalla 22.11.–13.12.2023) mukaan opiskelijat olivat saaneet yleisimmin oppimisen tukea jonkin tietyn aineen tukiopetuksen sekä erityisen tuen ja erityisopetuksen muodossa. Myös erilaiset henkilökohtaiset joustot ja järjestelyt, esimerkiksi helpotetut tehtävät, lisäaika kokeessa, kevennetty lukujärjestys, paperikirjat ja opintojen vaihtoehtoiset suoritustavat olivat yleisiä. Oppimista oli tuettu pienemmissä ryhmissä, esimerkiksi erilaisissa pajoissa. Lisäksi he olivat saaneet käytännön apua ja tukea omalta opettajaltaan luokkatilassa. Saatu oppimisen tuki oli pääosin vastannut opiskelijoiden tarpeisiin. Opettajan lisäksi opinto-ohjaaja, psykologi ja kuraattori olivat antaneet keskusteluapua ja tukea opintojen käytännön järjestelyissä.

Opiskelijoiden suurin lisätuen tarve liittyi jonkin tietyn aineen tukiopetukseen sekä opiskelun henkilökohtaistamiseen eli erilaisiin yksilöllisiin joustoihin ja järjestelyihin. Omalta opettajalta saatu tuki itse oppitunneilla tai välittömästi sen jälkeen olisi opiskelijoiden mukaan saattanut vähentää tuen tarpeita jatkossa. Tukea olisi kaivattu lisää itse oppimisen lisäksi omaan jaksamiseen, opintojen suunnitteluun sekä oman työllistymisen ja tulevaisuuden pohdintaan. Myös kannustusta ja motivaatiota oli jääty kaipaamaan. Osallistujat olisivat tarvinneet lisää myös erityistä tukea ja erityisopetusta sekä toimintaa pienemmissä ryhmissä. Varhain saatu tuki koettiin tärkeäksi.

Opiskelijoiden mukaan paras mahdollinen oppimisen tuki auttaisi opiskelijaa erilaisissa ja eri tasoissa oppimisen ja opittavan asian ymmärtämisen vaikeuksissa sekä muissa opintojen edistymiseen liittyvissä haasteissa. Opiskeltavat asiat tulisi sitoa käytäntöön. Oppimisen tuki edistäisi oppimisen taitoja, motivaatiota, hyvinvointia ja jaksamista, opiskelijan onnistumista omilla tavoitteillaan sekä opintojen suunnittelua. Tuki tulisi suunnitella yksilöllisesti ja joustavasti kunkin opiskelijan tarpeista ja vahvuuksista lähtien häntä kuunnellen. Tuki sisältäisi joustoja, kevennyksiä ja helpotuksia sekä erityistä tukea ja erityisopetusta ja tukiopetusta yksin tai pienessä ryhmässä. Tuki voisi olla myös käytännössä opiskelijan kannustusta ja välittämisen osoittamista. Lisäksi tukea tulisi saada silloin kun opiskelija itse tai opettaja tunnistaa sille tarpeen, matalalla kynnyksellä ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmat vaikeutuvat.

Tukea olisi hyvä olla tarjolla myös opintojen tai opintojakson alussa sekä ennen kokeita. Opiskelijat kertoivat, että heidän jaksamistaan voitaisiin edistää opettamalla erilaisia opiskelutekniikoita, joista opiskelija voisi valita itselleen sopivat sekä mahdollisuudella tehdä rästitöitä ohjautusti. Yksilölliset järjestelyt ja onnistumisten mahdollistaminen sekä positiivisen palautteen antaminen nähtiin tärkeänä. Opiskelijat toivoivat rohkaisevaa tukea ennen kokeita tai näyttöä ja sellaista asennetta, että epäonnistumista voi myös oppia. Opiskelijat painottivat kohtaamisen ja kannustamisen merkitystä. Opiskelijat kokivat, että parhaiten oppimista ja hyvinvointia tukisi se, että opiskelijoiden mielenterveyttä ja jaksamista tuetaan. Opettajilta toivottiin hyvää yhteyttä

opiskelijaan ja kuulumisten kysymistä. Lisäksi opettajilta odotettiin hyvää yhteyttä opiskelijoihin, kannustavaa asennetta opiskelijoita kohtaan sekä riittävän rentoa ja rauhallista tahtia opintojen etenemisessä. Poissaoloihin tai arvosanamuuksiin toivottiin nopeaa reagoitua. Ongelmiin pitäisi tarttua mahdollisimman nopeasti ja tukea tulisi olla tarjolla matalalla kynnyksellä.

Opiskelijat kuvasivat, että tärkein tekijä motivaation nostamiseen olisi opiskelijan uskon ja luottamuksen ylläpitäminen tulevaisuuteen. Kaikki haluavat saada onnistumisen kokemuksia, mitä kautta itseluottamus kehittyy. Ammatillisen koulutuksen opiskelijat painottivat myös opettajan kohtaamistaitoja ja tulevaisuususkon ylläpitämistä.

2.4.2 Ammatillisen koulutuksen verkkoavoriihen tulokset oppimisen tuesta

Ammatillisen koulutuksen verkkoavoriihen (Fountain Park ajalla 28.9. – 17.10.2023) oppimisen tuen vastaajien näkemykset vahvistivat tarvetta oppimisen tuen kehittämiseen. Vastauksissa osallistujat kommentoivat laajasti ja monipuolisesti hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita niin oppimisen tuen kuin opiskelijoiden hyvinvoinninkin näkökulmasta. Oppimisen tuki ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukeminen nousivat korostetun tärkeäksi hallitusohjelman kehittämisessä.

Tuen kehittäminen ja aktiivinen tarjoaminen nähtiin tärkeänä niille opiskelijoille, joille oppiminen on hankalaa. Vastajat nostivat esille, että aina tuki ei tunnu toteutuvan, vaikka opiskelijalle olisi tehty päätös erityisestä tuesta. Vastajat toivoivat erityisesti matalan kynnyksen tukea. Tarvittavan tuen toteutumiseksi tulisi huolehtia riittävästä määrästä erityisopettajia ja muuta tukihenkilöstöä. Moni vastaaja nosti esille, että osa opiskelijoista tarvitsisi pienryhmiä. Tarve voisi olla esimerkiksi yhteisten tutkinnon osien opiskelussa tai vaihtoehtoisesti ammatillisissa aiheissa. Myös maahan muuttaneiden tarpeet tukeen nostettiin esille. Opiskelijoilla tulisi olla riittävä tutkintokielen taito tullessaan tutkintokoulutukseen ja sitä tulisi kehittää mm. samanaikaisopetuksen keinoin koulutuksen aikana.

2.4.3 Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot

Ammatillisessa koulutuksessa voidaan osana tutkintokoulutusta järjestää tutkinnon perusteissa määrätyn lisäksi opiskeluvalmiuksia tukevia (OPVA) opintoja. Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen tarkoituksena on, että opiskelija hankkii sellaista yksilöllisiin tarpeisiinsa perustuvaa osaamista, joka antaa hänelle edellytykset osallistua tutkintokoulutukseen ja osoittaa osaamisensa näytössä tai muulla tavoin. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen järjestämisestä ja sisällöstä.

Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen järjestämiseen on liittynyt monia ongelmia sekä epätoisuutta toiminnan ja sen rahoituksen toteuttamisessa. Rahoitusmekanismi ja toiminnan organisointi on koettu monimutkaiseksi ja byrokraattiseksi, miksi koulutuksen järjestäjien välillä on ilmennyt suuria eroja oppimisvalmiuksia tukevien opintojen järjestämisessä. Oppimisvalmiuksien tukevien opintojen ja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen erot tulisi selkeyttää. Koulutuksen järjestäjille on syntynyt omia OPVA-ryhmiä, OPVA-opettajia ja opintopaketteja, joissa opinnot eivät toteudu tutkinnonperusteiden mukaisesti tutkinnon suorittamisen rinnalla, vaan valmentavina jaksoina ennen tutkintokoulutukseen siirtymistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittamaan OPVA haltuun -kehittämisohjelmaan osallistuneet koulutuksen järjestäjät nostivat esille OPVAn rahoituksen yksinkertaistamisen ja selkeyttämisen ensisijaisena kehittämiskohteena.

Suurimpana opiskelijaryhmänä ovat maahanmuuttajaopiskelijat, mutta myös oppivelvolliset ja jatkuvan oppimisen opiskelijat ovat samassa määrin saaneet tätä tukea opintoihinsa. OPVA-opintoja on järjestetty myös erilaisissa opintopajoissa, joissa sekä henkilöstön että opiskelijoiden

kokemukset ovat olleet pääosin myönteisiä. Opiskelijoiden tuen tarpeiden on todettu edelleen lisääntyvän, joten oppimisen tuen järjestelmässä tulisi jatkossa olla sellainen tuen muoto, jolla opiskelijoiden tuen tarpeisiin voitaisiin vastata joustavasti, riittävän varhain ja ennakoivasti matalan kynnyksen tukena. Näin opiskelijan oppimisen tuen tarpeisiin voidaan vastata ennen kuin vaikeudet kumuloituvat ja vaikeutuvat.

2.4.4 Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Erityisellä tuella tarkoitetaan opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyitä. Erityisen tuen antamisen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisen ammattitaidon ja osaamisen. Erityistä tukea saavan opiskelijan osalta ammatillisen perustutkinnon perusteiden mukaista osaamisen arviointia voidaan mukauttaa laatimalla opiskelijalle yksilöllinen osaamisen arviointi. Osaamisen arviointia voidaan mukauttaa vain siinä määrin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä. Erityisen tuen antamisen tavoitteena on lisäksi edistää opiskelijan kokonaiskuntoutusta yhteistyössä kuntoutuspalveluiden tuottajien kanssa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tullessa 1.1.2018 voimaan erityinen tuki laajennettiin koskemaan myös ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa opiskelevia. Lähtökohtana oli ottaa aiempaa paremmin huomioon myös aikuisten oppimisvaikeudet ja muut tuen tarpeet.

Ammatillisessa koulutuksessa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2010, jolloin erityisopetusta sai 19 314 opiskelijaa, vuoteen 2022, jolloin erityisen tuen opiskelijoita oli 33 243 (vipunen.fi). Runsaista erityisen tuen päätöksistä huolimatta opiskelijoiden tuen tarpeiden tunnistamisen jälkeiset tukitoimet eivät selvitysten mukaan toteudu riittävästi. Koulutuksen järjestäjän saamasta erityisen tuen järjestämisen korotetusta rahoituksesta huolimatta, erityisellä tuella ei ole pystytty vastaamaan riittävän hyvin opiskelijoiden erityisen tuen tarpeisiin samanaikaisesti, kun erityisen tuen tarpeet ja niiden tunnistaminen ovat lisääntyneet.

Neljännes peruskoulua käyvistä perusopetuksen opiskelijoita saa tehostettua tukea tai erityistä tukea. Nämä opiskelijat hakeutuvat perusopetuksen jälkeen sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjien että ammatillisten erityisoppilaitosten järjestämiin koulutuksiin. Tuen tarpeet ovat myös muuttuneet haasteellisemmiksi. Aiemmin erityisessä tuessa keskusteltiin enemmän lukeamisen-, kirjoittamisen- ja matematiikan erityisvaikeuksista sekä tarkkaavuuden häiriöistä. Viimevuosien aikana erilaiset mielenterveyden häiriöt (ahdistuneisuus, masentuneisuus) ovat koronan jälkeen erityisesti lisääntyneet. Myös erilaiset neuropsykiatriset vaikeudet ovat lisääntyneet. Ei ole mahdollista, että neljännes perusopetuksen päättäneistä opiskelijoista hakeutuisi ammatillisiin erityisoppilaitoksiin, vaan ammatillisen koulutuksen tulee vastata aiempaa paremmin näihin haasteisiin. Erityisopetusta tukee kehittää niin, että se vastaa vahvemmin ja kohdentummin niiden opiskelijoiden tarpeita, joille muu yleisempi tuki ei ole riittävää.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti vuosina 2020–2021 ammatillisen koulutuksen erityisen tuen arvioinnin. Arviointi tuotti tietoa erityisen tuen järjestelyistä ja niiden toimivuudesta: tuen tarpeiden tunnistamisesta, tuen suunnittelusta, tuen ja ohjauksen muodoista, tuen saatavuudesta ja saavutettavuudesta sekä osaamisen arvioinnin mukauttamisen ja ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisen käytännöistä. Arvioinnissa annettiin

seuraavat kehittämissuosituksen: 1. Riittävät resurssit erityiseen tukeen tulee varmistaa ja resurssien kohdentumista selkeyttää. 2. Erityisen tuen suunnitelmallisuutta sekä henkilöstön keskinäistä työnjakoa ja yhteistyötä tulee kehittää. 3. Henkilöstön osaamista erityisessä tuessa tulee vahvistaa. 4. Tuen tarpeiden tunnistamista on kehitettävä jatkuvan haun kautta tulevien opiskelijoiden osalta ja ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa. 5. Erityisen tuen suunnittelua tutkinnon osittain tulee kehittää ja opetus- ja ohjaushenkilöstön välistä tiedonkulkua parantaa. 6. Erityisen tuen muotoja, toteutusta ja tuen vaikuttavuuden arviointia on kehitettävä. 7. Soveltuvien työpaikkojen saatavuutta, työpaikkaohjaajien perehdyttämistä ja opiskelijoiden tukea työelämässä oppimisen aikana tulee kehittää. 8. Osaamisen arvioinnin mukauttamisen ja ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisen käytäntöjä tulee selkeyttää. 9. Tuen tasojen ja muotojen rajapintoihin tarvitaan selkeyttä. 10. Erityiseen tukeen liittyvää nivelvaiheysteistyötä ja moniammatillista yhteistyötä tulee kehittää. Suurin osa Karvin kehittämissuosituksista ovat koulutuksen järjestäjän toimivaltaan kuuluvia kehittämistoimia, jotka ovat edelleen ajankohtaisia.

2.4.5 Ammatillisen koulutuksen vaativa erityinen tuki

Ammatillisen koulutuksen vaativan erityisen tuen tehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän tehtävänä on järjestää koulutusta opiskelijoille, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia taikka vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea. Osana vaativaa erityistä tukea koulutuksen järjestäjän tehtävänä on järjestää työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus antaa sairauden tai vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta. Järjestämisluvassa voidaan määrätä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta huolehtia erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

Vaativan erityisen tuen järjestämisessä on tapahtunut muutoksia niin oppivelvollisuuden laajentumisen kuin myös opiskelijoiden kohderyhmän laajentumisen kautta. Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä tämän koulutuksen opiskelijamäärät ovat kasvaneet merkittävästi ja erityisesti työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen opiskelijapaikkojen riittävyys on osoittautunut haasteelliseksi. Opiskelijoiden haasteet ovat aiempaa vaativampia mm. haasteellisen käyttäytymisen vuoksi ja vaikea- ja monivammaisuuden vuoksi. Toisaalta työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen opiskelijoiden kohderyhmä on laajentunut. Koulutuksen haasteena on, että vaikka perusopetuksen toiminta-alueittain suorittaneet vaikeasti monivammaiset opiskelijat ovat pääosin juuri tämän koulutuksen ensisijainen kohderyhmä, heidän valintansa koulutukseen jää usein syksyyn tai asuinkunta osoittaa heidät koulutukseen oppivelvollisuuslain perusteella. Huolimatta koulutuspaikkojen merkittävästä lisäyksestä koulutuspaikan saamisessa on haasteita kaikissa erityisoppilaitosten koulutusmuodoissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää kevään 2024 aikana selvityksen vaativan erityisen tuen järjestämisestä, jonka avulla saadaan laajempi ja kokonaisvaltainen käsitys vaativan erityisen tuen toimivuudesta ja tarvittavista kehittämistarpeista. Vaativan erityisen tuen kehittämisessä on koulutuksen järjestäjillä odotuksia erityisesti oppivelvollisten koulutuspaikkojen saatavuuteen, järjestämislupien lisäämiseen ja opiskelijoiden opiskelukuntoisuuteen liittyen. Vaativan erityisen tuen muutostarpeita tullaan selvittämään alkukesällä 2024 valmistuvan tutkintoon valmentavan koulutuksen toimivuutta koskevan selvityksen sekä keväällä 2024 käynnistytävän vaativan erityisen tuen selvityksen valmistuttua.

2.4.6 Ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen

Ammatillisen perustutkinnon perusteiden mukaisista ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista voidaan poiketa siten, että opiskelija ei osoita jotakin tutkinnon perusteiden edellyttämää osaamista, jos: 1) tutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ovat olosuhteet tai aiemmin hankittu osaaminen huomioiden joiltakin osin opiskelijalle kohtuuttomia; tai 2) poikkeaminen on perusteltua opiskelijan vammaan tai terveydentilaan liittyvistä syistä. Poikkeamisen tavoitteena on, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon, vaikka hän 1 momentissa tarkoitettujen syiden vuoksi ei voi joiltakin osin saavuttaa tutkinnon perusteiden mukaisia ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista voidaan poiketa vain siinä määrin kuin se on 1 momentissa tarkoitettujen syiden vuoksi välttämätöntä.

2.4.7 Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijalle annettavasta erityisestä tuesta ja osaamisen arvioinnin mukauttamisesta sekä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamisesta. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen tässä momentissa tarkoitettujen päätösten tekemistä. Koulutuksen järjestäjän tulee kirjata henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan opiskelijalle tarjottavan erityisen tuen sisältö, osaamisen arvioinnin mukauttaminen sekä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen.

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

2.4.8 Erityistä tukea saavan opiskelijan opintososiaaliset edut

Erityistä tukea saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin. Vammaisuuden perusteella opiskelijoille järjestettävistä muista palveluista ja tukitoimista säädetään erikseen. Lähtökohtaisesti toisen asteen koulutuksessa opiskelijan opiskelun edellyttämistä avustajapalveluista tulevat vammaispalvelulain mukaisesti kuten muissakin perusopetuksen jälkeisissä koulutuksissa.

2.5 Tilauskoulutus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tultua voimaan 1.1.2018 alkaen mahdollisuus tilauskoulutuksen ja Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävän tutkintokoulutukseen järjestämiseen tuli kaikille ammatillisen koulutuksen järjestäjille niiden järjestämislupien mukaisesti.

Tilauskoulutuksesta säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 33 §:ssä. Tilauskoulutuksessa ammatillisen koulutuksen järjestäjä voi järjestää opiskelijaryhmälle järjestämisluvassa määrättyjä tutkintoja ja tutkinnon osia sekä niihin valmistavaa tutkintokoulutusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta voidaan järjestää ainoastaan Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolisille kansalaisille.

Tilauuskoulutusta on mahdollista järjestää joustavasti ottaen huomioon koulutuksen rakentamiseen ja sisältöön sekä koulutuksen aikataulutukseen liittyvät tilaajan erityistarpeet. Tilauuskoulutuksen järjestämipaikkaa ei ole rajattu, vaan tilauuskoulutusta voidaan järjestää Suomessa tai muualla, esimerkiksi tilaajan kotimaassa. Tilauuskoulutusta voidaan järjestää erilaisille ryhmille, mutta tilauuskoulutusta ei voida järjestää yksittäiselle opiskelijalle eikä yksityishenkilö voi toimia säännöksessä tarkoitettuna tilauuskoulutuksen tilaajana. Tilauuskoulutuksen järjestäminen perustuu ammatillista koulutusta järjestäjän ja tilaajan väliseen sopimukseen. Tilauuskoulutukseen osallistuviin ei sovelleta opiskelijavalintasäännöksiä lukuun ottamatta säännöstä opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä sekä säännöksiä opiskelijaksi ottamisen esteistä ja siihen liittyvästä tiedonsaannista.

Tilauuskoulutuksen järjestäminen on vapaaehtoista, ja tilauuskoulutus eivät saa heikentää koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyjen tutkintojen ja koulutuksen järjestämisedellytyksiä. Koulutuksen järjestäjän on perittävä koulutuksen tilaajalta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Koulutuksen tilaajalla on oikeus myös periä tilauuskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijainti-valtion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia maksuja.

Koulutuksen järjestäjien ja eräiden tilauuskoulutuksen tilaajien välillä on havaittu ongelmia, jotka ovat aiheuttaneet kohtuuttomia tilanteita tilauuskoulutukseen osallistuville opiskelijoille. Tilajina joissain tapauksissa toimineiden tahojen toiminnan epäluotettavuus, virheellisten tietojen antaminen koulutuksen järjestäjille ja koulutukseen osallistuville opiskelijoille sekä opiskelijoiden tilaajille maksamien maksujen katoaminen ovat asettaneet sekä koulutuksen järjestäjät että opiskelijat kohtuuttomaan tilanteeseen.

3 Tavoitteet

Toiminnanohjauksen kokeilun tavoitteena on selvittää miten kansallisia, alueellisia ja koulutuksen järjestäjän tavoitteita voidaan yhteensovittaa. Tarkoituksena on lisäksi selvittää parantaako uusi ammatillisen koulutuksen ohjausmalli koulutuksen laatua ja vaikuttavuutta. Toiminnanohjauksen kehittäminen kokeilulla vastaisi osaltaan hallitusohjelman tavoitteeseen parantaa ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta ja edistää osaavan työvoiman saatavuutta. Hallitusohjelman tavoitteena on purkaa sellaisia normeja, jotka eivät ole välttämättömiä. Ehdotetulla kokeilulainsäädännöllä selvitettäisiin, voidaanko järjestämislupasääntelyä keventämällä vähentää koulutuksen järjestäjien ja opetushallinnon normitaakkaa ja hallinnollista työtä. Lisäksi selvitetään, millaisia vaikutuksia sillä on koulutuksen järjestämiseen.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamisella tavoitellaan hallitusohjelman mukaisesti koulutuksen järjestäjien kannustimia vahvistamalla, että opiskelijat suorittavat opinnot, valmistuvat, työllistyvät ja siirtyvät jatko-opintoihin valmistumisen jälkeen. Lisäksi tavoitellaan sellaisten kannusteiden luomista, jotka ohjaavat opiskelijoita suorittamaan tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia, joilla vastataan jatkuvan oppimisen edellytysten vahvistamiseen ja alueelliseen työvoimatarpeeseen. Lisäksi uudistuksella tavoitellaan rahoituksen ohjausvaikutuksen parantamista yksinkertaistamalla rahoitusjärjestelmää ja lisäämällä rahoitusjärjestelmän läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta. Lisäksi yksinkertaistamalla rahoituksen hakua tavoitellaan koulutuksen järjestäjien ja opetushallinnon hallinnollisen työn vähenemistä.

Oppimisen tuen muutosten tavoitteena on korvata nykyiset oppimisvalmiuksia tukevat opinnot uudella matalan kynnyksen oikeudella oppimisen tukeen sekä uudistaa opiskelijan oikeutta erityiseen tukeen vahvistamalla opiskelijan oikeutta erityisopetukseen.

Tilauuskoulutusta koskevia säännöksiä pyritään täsmentämään niin, että tilauuskoulutusopiskelijoiden oikeusturvasta sovitaan entistä paremmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Tavoitteena on myös selkeyttää entisestään sitä, että koulutuksen järjestäjä ei voi järjestää tilauuskoulutusta, jos tilaajalla ei ole aitoa intressiä huolehtia opiskelijoiden oikeusturvasta ja kouluttautumisesta.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan annettavaksi uusi laki ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta. Lisäksi muutettaisiin lakia ammatillisesta koulutuksesta ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta.

Toiminnanohjauksen kokeilu

Esityksessä ehdotetaan toteutettavan 1 tammikuuta 2026 alkava ja 31 joulukuuta 2033 loppuva kokeilu ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta. Kokeilussa osa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä olisi muista koulutuksen järjestäjistä poikkeavassa ohjausmenettelyssä. Kokeilussa mukana olevien järjestämislupamenettelyä ja siihen liittyvää normiohjausta kevennettäisiin ja näille koulutuksen järjestäjille annettaisiin laaja tutkintojen järjestämisoikeus. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitäisi neljän vuoden välein koulutuksen järjestäjien kanssa neuvottelut koulutuksen vaikuttavuutta ja laatua koskevista tavoitteista. Tavoitteet kirjattaisiin opetus- ja kulttuuriministeriön ja koulutuksen järjestäjän väliseen sopimukseen, ja tavoitteiden toteutumista seurattaisiin kokeilun aikana. Neuvotteluissa pyrittäisiin yhteensovittamaan kansallisia ja paikallisia tavoitteita. Koulutuksen järjestäjät arvioisivat alueen tarpeita yhdessä keskeisten muiden aluetoimijoiden kanssa ja tekisivät esityksen strategisista tavoitteista. Opetus- ja kulttuuriministeriö toisi keskusteluun kansallisia tavoitteita.

Toiminnanohjauksen kokeiluun valittaisiin koulutuksen järjestäjiä mahdollisimman kattavasti. Valittavien koulutuksen järjestäjien joukon tulisi suuruudeltaan olla sellainen, että kahdenväliset neuvottelut koulutuksen järjestäjän ja opetus- ja kulttuuriministeriön välillä olisivat mahdollisia. Esityksessä ehdotetaan, että kokeiluun valittaisiin enintään 40 koulutuksen järjestäjää. Kokeiluun valittavien koulutuksen järjestäjien olisi muodostettava sellainen kokonaisuus, jonka perusteella olisi mahdollista arvioida sekä kansallisen että alueellisen laadun ja vaikuttavuuden kehittymistä. Opetus- ja kulttuuriministeriön olisi huolehdittava kokeiluun osallistuvia koulutuksen järjestäjiä valitessa, että kokeiluun osallistuvien kokonaisuus olisi alueellisesti kattava, riittävän monipuolinen tutkintotarjonnaltaan ja valtakunnallisesti riittävä opiskelijavuosimäärältään. Opetus- ja kulttuuriministeriön olisi huolehdittava, että kokeiluun osallistujia olisi molemmilla kansalliskielillä, ja että kokeiluun osallistuisi sekä julkisoikeudellisia että yksityisoikeudellisia koulutuksen järjestäjiä. Kokeiluun osallistuvalla koulutuksen järjestäjällä olisi lisäksi oltava riittävät taloudelliset edellytykset tutkintojen ja koulutuksen järjestämiseksi. Valituksi voisi tulla myös muu kuin monialainen järjestäjä, jos koulutuksen järjestäjällä olisi erikoistunutta osaamista tai se olisi muutoin merkittävä alueellinen tai kansallinen toimija.

Kokeiluun valittavien koulutuksen järjestäjien järjestämisluvat korvattaisiin määräajaksi kokeiluluvilla. Kokeiluluvat korvaisivat olemassa olevat järjestämisluvat kokeilun voimassaolon ajaksi. Kokeiluluvan saaneella ammatillisen koulutuksen järjestäjällä olisi pääsääntöisesti oikeus järjestää kaikkia ammatillisesta koulutuksen tutkintorakenteeseen kuuluvia tutkintoja ja niin sanottua laajennettua oppisopimuskoulutusta niiden tutkintojen ja osaamisalojen osalta,

joita koulutuksen järjestäjällä ei olisi kokeiluluvassaan. Lisäksi koulutusta voisi järjestää vapaasti myös työvoimakoulutuksena ja englanninkielellä.

Työelämätoimikuntien tehtävät

Työelämätoimikuntien määrää, jäsenten enimmäismäärää ja tehtäviä muutettaisiin siten, että niiden rooli tutkintorakenteen ja tutkinnon perusteiden kehittämisessä vahvistuisi, kun puolestaan näyttöjen toteutuksen osaamisen arvioinnin laadunvarmistuksen tehtävä supistuisi.

Rahoitusjärjestelmä

Esityksessä ehdotetaan, että ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää uudistettaisiin siten, että jatkossa valtion talousarvioon sisältyvä ammatillisen koulutuksen määräraha koostuisi toteumiin perustuvasta laskennallisesta perusrahoituksesta sekä harkinnanvaraisesta rahoituksesta.

Toteumiin perustuvan laskennallisen perusrahoituksen rahoitusosuudet muodostuisivat toteutuneista opiskelijavuosista, joiden osuus olisi 50 prosenttia, suoritetuista tutkinnon osista ja tutkinnoista, joiden osuus olisi 30 prosenttia, valmistuneiden työllistymisestä ja jatko-opiskelusta, joiden osuus olisi 18 prosenttia, sekä opiskelijapalautteesta ja työelämäpalautteesta, joiden osuus olisi yhteensä 2 prosenttia. Toteumatietoina käytettäisiin kahden varainhoitovuotta edeltävän heinäkuun 1. päivän ja kesäkuun 30. päivän välille sijoittuvan ajanjakson tietoja.

Rahoitusmallia yksinkertaistettaisiin ja ohjausvaikutusta parannettaisiin karsimalla merkittävästi painotus- ja korotustekijöitä ja niiden kertoimia, sekä keskittämällä jäljelle jäävät kustannusvaikutuksia tasaavat painotus- ja korotustekijät opiskelijavuosirahoitukseen. Toteutuneita opiskelijavuosia painotettaisiin jatkossa tutkintorakenteeseen kuuluvien eri tutkintojen, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämisellä. Lisäksi niitä painotettaisiin opiskelijan lähtötasolla, jota varten luotaisiin oma painotuskertoimensa. Toteutuneita opiskelijavuosia korotettaisiin vaativan erityisen tuen ja majoituksen järjestämisellä. Jatkossa opiskelijoilta ei voisi periä ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksista opiskelijamaksuja, joilla on osittain katettu koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia.

Harkinnanvaraisella rahoituksella rahoitettaisiin jatkossa eduskunnan päättämät kohdennukset ja lisäykset, strategisen kehittämisen rahoitus, koulutuksen järjestämiskustannuksiin liittyvistä syistä ja muista välttämättömistä tarpeista aiheutuvat rahoituksen korotukset sekä edellisen varainhoitovuoden korjaukset ja oikaisut. Harkinnanvarainen rahoitus olisi osa yleiskatteellista valtionosuusrahoitusta.

Muu ammatillinen koulutus ja henkilöstökoulutus

Esityksessä ehdotetaan, että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukainen muu ammatillinen koulutus, joka on sellaista ammatillista osaamista syventävää tai täydentävää koulutusta, jonka tavoitteena ei ole tutkinnon tai sen osan suorittaminen, sekä henkilöstökoulutusta koskevat lain kohdat kumottaisiin. Ammatillisena koulutuksena ei siten voisi enää jatkossa järjestää ammatillista osaamista syventävää tai täydentävää koulutusta, eikä henkilöstökoulutusta.

Oppimisen tuki

Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijalla olisi oikeus oppimisen tukeen osana tutkintokoulutusta. Oppimisen tuki olisi opettajan antamaa tukiopetusta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön

antamaa tukea ja ohjausta, mitä opiskelija tarvitsee tutkinnon tai koulutuksen perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Oppimisen tuesta säädettyä kumottaisiin säännös oppimisvalmiuksia tukevista opinnoista. Oppimisen tuki toteutettaisiin matalan kynnyksen tukiovetuksena, tukena ja ohjauksena ja sitä tulisi olla opiskelijoille saata- vissa riittävästi, oikea-aikaisesti ja laadultaan sellaisena, että se edistäisi opiskelijoiden osaa- mista, osaamisen osoittamista näytöissä, valmistumista, työllistymistä ja jatko-opintoihin siir- tymistä sekä hyvinvointia.

Lisäksi säädettyä oikeudesta erityiseen tukeen. Opiskelijalla olisi oikeus erityiseen tukeen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien vuoksi säännöllistä ja pitkäaikaista erityis- opetusta tutkinnon tai koulutuksen mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi eikä oppimisen tuki olisi riittävää opiskelijan tuen tarpeiden kannalta. Erityinen tuki olisi erityisopettajan antamaan erityisopetusta. Lisäksi erityinen tuki olisi erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta sekä opiskelijan tarvitsemia muita erityi- siä opetus- ja opiskelujärjestelyjä.

Tilauuskoulutus

Tilauuskoulutusta koskevia säännöksiä täsmennettäisiin niin, että tilauuskoulutusopiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista sovitaan entistä paremmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Lisäksi säädetään koulutuksen järjestäjien velvollisuudesta tiedottaa opiskelijoille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset valtiontalouteen ja kunnallistalouteen

Ammatillisen koulutuksen kokeilulla ja rahoitusjärjestelmän uudistamisella ei olisi suoria vai- kutuksia valtion- tai kuntatalouteen. Ammatillisen koulutuksen julkisesta rahoituksesta vastaa- vat kunnat ja valtio yhdessä. Eduskunta päättää ammatillisen koulutuksen kokonaisrahoituk- sesta vuosittain osana valtion talousarviota. Kuntien rahoitusosuus lasketaan valtion talousarvi- ossa määritellyn ammatilliseen koulutukseen tarkoitettua määrärahan, maan asukasmäärän sekä kunnan asukasmäärän perusteella. Lisäksi kuntien lakisääteisten menojen ennakoinniseksi on säädetty kuntien rahoitusosuuden enimmäismäärästä. Kaikki kunnat rahoittavat ammatillista koulutusta riippumatta siitä, onko kunta järjestelmässä ammatillista koulutusta tai järjestetäänkö sen alueella ammatillista koulutusta.

Ammatillisen koulutuksen kokeilulla tai rahoitusuudistuksella ei muuteta yllä kuvattua rahoi- tusperiaatetta, eikä sillä ole vaikutusta rahoituksen suhteeseen kuntien ja valtion rahoitusosuuk- sien osalta.

Ehdotetun lainsäädännön mukaisesti ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulisi, ennen opetus- ja kulttuuriministeriölle toimitettavaa ehdotusta, käydä alueensa tavoitteita läpi toimintaympä- ristönsä keskeisten edustajien kanssa. Näitä olisivat ainakin alueen elinkeinoelämän edustajat ja toiminta-alueen työllisyysalue sekä kunnat. Elinkeinoelämän näkemysten nykyistä syste- maattisempi huomioon ottaminen ammatillisen koulutuksen tarjonnassa ja koulutuksen järjes- täjän ja opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaussuhteessa parantaisi koulutuksen vaikuttavuutta.

Sopimusta ennakoivien keskustelujen tavoitteena olisi myös edesauttaa alueiden elinkeinoja ja työllisyyttä tukevien vuorovaikutussuhteiden syntyä.

TE-uudistuksella kunnan vastuuta työttömyysturvan perusosan kustannuksista laajennetaan sekä työttömyysturvan ja työttömän palveluun aktivoimien välinen kytkös poistetaan. Valtio ja kunnat jakavat työllisyyspalvelujen rahoitukseen liittyvää kustannusvastuuta, jolloin turvataan kuntien kannusteet järjestää palveluja myös heikommassa työmarkkina-asemassa oleville. Uudistus kannustaa työllisyysalueita ja kuntia edistämään työllisyyttä omilla alueillaan. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja työllisyysalueiden käymät keskustelut ennen ministeriön ja järjestäjien sopimusta tullevat lisäämään ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta työllisyyden hoidossa.

Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjausta koskevalla kokeilulla voidaan arvioida olevan positiivisia välillisiä vaikutuksia kuntatalouteen. Vaikutus saavutettaisiin lisääntyvän alueellisen yhteistyön ja TE-palvelu-uudistukseen liittyvien yhteyksien myötä. Kokeiluun liitettävällä kehittäväällä arviointitutkimuksella arvioidaisiin vaikuttavuuteen liittyvien muutosten lisäksi muutoksia alueelliseen yhteistyöhön ja aluetalouden kehitykseen.

Valtiontaloudelliset vaikutukset liittyvät ammatillisen koulutuksen parempaan työllisyyteen ja jatko-opintoihin siirtymiseen. Positiiviset vaikutukset valtiontalouteen syntyisivät pääosin aluevaikutusten kautta. Kokeilun yhtenä tarkoituksena on edistää alueellista hyvinvointia ja parantaa aluetaloutta.

4.2.1.2 Vaikutukset koulutuksen järjestäjien talouteen

Rahoitusjärjestelmä

Valtion talousarvioon sisältyvä ammatillisen koulutuksen määräraha koostuisi vuodesta 2026 alkaen laskennallisesta perusrahoituksesta ja harkinnanvaraisesta rahoituksesta (sisältäen nykyisen strategiarahoituksen ja muun harkinnanvaraisen rahoituksen, mukaan lukien lisätalousarviot). Laskennallinen perusrahoitus tarkoittaisi jatkossa opiskelijavuosien, tutkintojen, tutkimuksen osien osaamispisteiden, työllistymisen ja jatko-opiskelun sekä opiskelija- ja työelämäpalautteen perusteella kohdennettavaa rahoitusta, ja se kohdennettaisiin kokonaisuudessaan toteutuneisiin suoritteisiin perustuen ilman nykymuotoista tavoitteellisten opiskelijavuosien hakua ja kohdennuksesta päättämistä.

Kaikki muu ammatillisen koulutuksen määrärahaan sisältyvä rahoitus kohdennettaisiin harkinnanvaraisena rahoituksena. Valtion talousarviossa päätettäisiin vuosittaisesta harkinnanvaraisena jaettavasta osuudesta tarkoituksenmukaisella tarkkuustasolla; talousarvion selvitysosassa esitettäisiin tarkempi rahoituksen kohdentamissuunnitelma. Laskennallinen perusrahoitus myönnettäisiin koulutuksen järjestäjälle yhdellä suoritepäätöksellä ennen varainhoitovuoden alkua, ja rahoitus olisi edelleen yleiskatteellista. Toteumiin perustuva laskennallinen rahoitus muodostaisi, kuten nytkin, valtaosan koulutuksen järjestäjien saamasta rahoituksesta. Jatkossa ei kuitenkaan käytettäisi opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä kohdennettavia tavoitteellisia opiskelijavuosia, vaan toteumiin perustuvia opiskelijavuosia. Siirtyminen pelkästään toteumiin perustuviin suoritteisiin poistaisi koulutuksen järjestäjiltä tavoitteellisten opiskelijavuosien vuosittaisen hakemisen, mikä on koettu työllistäväksi ja koulutuksen järjestäjän talouden ennakkointia vaikeuttavaksi. Päätöksentekoprosessi muuttuisi sujuvammaksi ja läpinäkyvämmäksi, mikä tukisi koulutuksen järjestäjien parempaa talouden suunnittelua. Koulutuksen järjestäjät pystyvät seuraamaan rahoituksen perusteena olevien toteumatietojen kertymistä pääosin reaaliaikaisesti.

Samalla kun haku- ja päätöksentekoprosessia yksinkertaistettaisiin, yksinkertaistettaisiin merkittävästi myös rahoitusmallia. Nykyistä rahoitusmallia on kritisoitu monimutkaiseksi, läpinäkymättömäksi ja ohjausvaikutukseltaan heikoksi. Rahoitusmallin yksinkertaistaminen tarkoittaisi, että siitä poistettaisiin useita merkitykseltään marginaalisia painotus- ja korotustekijöitä, joiden lukuisat kertoimet ovat tehneet rahoitusmallista vaikeasti ymmärrettävän. Rahoitusmallin yksinkertaistaminen parantaisi ohjausvaikutusta, kun koulutuksen järjestäjät helpommin tunnistaisivat omien toimenpiteidensä vaikutukset.

Rahoitusosuuksiin tehtäisiin muutoksia. Toteumiin perustuvan laskennallisen perusrahoituksen rahoitusosuudet olisivat seuraavat: toteutuneet opiskelijavuodet 50 prosenttia (nykyisin tavoitteelliset opiskelijavuodet 70 prosenttia), tutkinnon osien osaamispisteet ja tutkinnot 30 prosenttia (nykyisin 20 prosenttia), tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opiskelu 18 prosenttia (nykyisin 7 prosenttia) sekä opiskelijapalaute 1 prosentti (nykyisin 1,5 prosenttia) ja työelämäpalaute 1 prosenttia (nykyisin 1,5 prosenttia)

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistus vaikuttaisi rahoituksen jakautumiseen ammatillisen koulutuksen järjestäjien välillä. Merkittävimmin rahoituksen uudelleen kohdentumiseen vaikuttaisi juuri rahoitusosuiden osuuksiin tehtävät muutokset. Rahoitusmallin yksinkertaistamisen perusteella tehtävät muutokset ovat kokonaisuuden kannalta vähäisiä. Rahoitusta kohdentuisi nykyistä suhteellisesti enemmän niille koulutuksen järjestäjille, joiden opiskelijat suorittavat suhteellisesti muita enemmän tutkintoja ja tutkinnon osia, ja niille koulutuksen järjestäjille, joiden opiskelijat suhteellisesti muita enemmän valmistumisensa jälkeen työllistyvät tai siirtyvät jatko-opintoihin korkeakouluihin.

Rahoitusjärjestelmän uudistamisen myötä rahoituksen suhteellinen jakautuminen koulutuksen järjestäjien kesken voisi muuttua myös koulutuksen järjestäjän koulutustarjonnan perusteella. Rahoitusosuuksien muutos, ennen kaikkea työllistymisen ja jatko-opiskelun painoarvon lisääminen, voisi vaikuttaa koulutustarjontaan. Toiseksi koko tutkinnoista saatavassa rahoituksessa tutkinnon suorittaneiden pohjakoulutuksen mukaisen painotukseen muuttamisella voi olla jonkinlainen vaikutus koulutuksen kohdentamiseen. Lisäksi työllistyminen ja jatko-opiskelukriteeriin tehtävällä muutoksella sen mukaan missä määrin ennen koulutusta työllisinä olleista tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistymisestä saisi rahoitusta ei työllisinä olleisiin nähden, voisi olla vaikutusta koulutustarjontaan.

Rahoitusosuuksien muutoksella olisi vaikutusta siihen millaisille aloille ja millaisiin tutkintoihin ja millaiseen koulutukseen koulutuksen järjestäjän kannattaisi koulutustarjontaa suunnata. Opiskelijavuosirahoituksen pienenemisen pitäisi kannustaa koulutuksen järjestäjää suuntaamaan koulutusta tarkoituksenmukaisesti myös lyhyempikestoisiin koulutuksiin pitempiketoisten perustutkintojen sijasta. Jos pelkkien tutkinnon osien suorittaminen on yksilön kannalta riittävää koko tutkinnon suorittamisen sijaan, kannustaa rahoitusmalli siihen. Jos lyhyempi ammattitutkinto voi olla vaihtoehtona pidemmälle perustutkinnolle, kannustaa rahoitusmalli myös tähän. Kun rahoitusmallin yksinkertaistamisen yhteydessä lisäksi poistettaisiin ammatti- ja erikoisammattitutkintoja koskeva rahoitusta alentava tutkintotyyppikerroin, ja tehtäisiin niistä valtionosuusrahoituksen näkökulmasta tasaveroisesti rahoitettuja perustutkintoihin nähden, loisi se edelleen kannustetta pois epätarkoituksenmukaisista pidemmistä koulutuksista. Työllistymisen ja jatko-opiskelun painoarvon merkittävä vahvistaminen loisi kannusteen suunnata koulutustarjontaa sellaisille aloille ja sellaisiin tutkintoihin, joista valmistuttua todennäköisemmin työllistytään tai siirrytään korkeakouluun jatko-opiskelijaksi.

Jatkossa koko tutkinnon suorittamisesta saisi rahoitusta pelkästään niiden opiskelijoiden osalta, jotka ovat aiemmin suorittaneet pelkästään perusasteen koulutuksen. Tämä kannustaisi tarjoamaan koulutusta niille, joilta perusasteen jälkeinen tutkinto puuttuu. Tällä hetkellä ylioppilaat

rinnastetaan rahoituksessa perusasteen varassa oleviin. Tämän lisäksi myös ennestään ammatillisen tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden opiskelijoiden suorittamista kokonaisista tutkinnoista on saanut rahoitusta. Tämän muutoksen merkitys ei kuitenkaan olisi erityisen suuri, koska jatkossakin tutkinnon osien osaamispisteistä ja koko tutkinnoista muodostuvassa kokonaisuudessa osaamispisteiden merkitys on hallitseva. Nykyisin se on hieman yli 70 prosenttia, ja uudistuksen myötä sen arvioidaan entisestään vahvistuvan. Toiseksi, nykyisinkin ennestään ammatillisen tai korkeakoulututkinnon suorittaneista opiskelijoita on saanut rahoitusta vain neljäsosan ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa oleviin nähden. Jatkossa, pohjakoulutuksesta riippumatta, myös koko tutkintoa suorittavien osaamispisteet otetaan rahoituksessa huomioon koko laajuudessaan.

Sillä, saako ennen koulutusta työllisinä olleiden tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistymisestä ja jatko-opiskelusta rahoitusta vai ei, ja jos saa niin missä suhteessa, on kokonaisuuden kannalta jonkin verran merkitystä. Jos ennen koulutusta työllisinä olleista ei tulisi ollenkaan rahoitusta, tasoittaisi se rahoitusosuuksiin tehtävän muutoksen vaikutusta. Ne koulutuksen järjestäjät, jotka hyötyvät työllistymisen painoarvon lisäämisestä, eivät tässä tapauksessa hyödy aivan niin paljoa. Joka tapauksessa ennen koulutusta työllisinä olleiden painoarvon vähentäminen on perusteltua, ettei kannusteta kouluttamaan liikaa helposti ja varmasti rahoitusta tuovia opiskelijoita.

Rahoitusmallin yksinkertaistamisesta johtuvat muutokset vaikuttaisivat jossain määrin yksittäisiin koulutuksen järjestäjiin, mutta ne ovat rahoituksen kokonaisuuden kannalta marginaalisia. Syventävän ja täydentävän muun ammatillisen koulutuksen osuus rahoituksen kokonaisuudesta on ollut noin 10 miljoona euroa eli 0,5 prosenttia. Sen poistaminen rahoituksesta vaikuttaisi kolmen koulutuksen järjestäjän rahoitukseen merkittävämmiin. Joissain tapauksissa koulutuksen järjestäjän tarjoaman syventävän ja täydentävän muun ammatillisen koulutuksen sisältö on kuitenkin sellaista, mitä voitaisiin tarjota myös markkinahintaisesti, jolloin esille nousevat kilpailuneutraaliiteettia koskevat kysymykset.

Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen kautta kohdentunut rahoitus on ollut suuruudeltaan noin miljoonan euron verran, mikä vastaa puolta promillea ammatillisen koulutuksen kokonaisrahoituksesta. Se on ollut tutkintokoulutukseen nähden keskimääräisesti rahoitettua. Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen järjestäminen ei ole rahoituksen korotusperuste, vaikka tällaista virheellistä käsitystä on koulutuksen järjestäjillä jossain määrin ollut. Sen poistamisella erillisenä rahoituskohteena ei arvioida olevan vaikutusta yhtenkään koulutuksen järjestäjän rahoitukseen.

Tutkintotyypin kertoimen poistamisella on merkitystä paitsi rahoitusmallin yksinkertaistamisen kannalta, mutta se voi myös kannustaa korvaamaan pidempiä perustutkintoja lyhyemmillä ammattitutkinnoilla, silloin kun se on opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaista. Se myös tuo koulutuksen järjestäjät keskenään tasa-arvoisempaan asemaan, kun ammatti- ja erikoisammattitutkintojen rahoitusta ei vähennetä opiskelijamaksujen perimismahdollisuuden vuoksi. Kaikille koulutuksen järjestäjille on tehty tällä perusteella saman suuruinen vähennys, vaikka tosiasiallisesti vain osassa tutkintoja, ja osa koulutuksen järjestäjistä, on niitä tosiasiallisesti voinut periä. Työvoimakoulutuksen kerroin käy samalla tarpeettomaksi, koska sillä on ainoastaan kompensoitu tutkintotyypikertoimella tehty vähennys, siitä syystä, että työvoimakoulutuksena järjestetyssä koulutuksessa ei ole voinut periä opiskelijamaksuja.

Henkilöstökoulutuksena järjestetystä koulutuksesta yrityksille tullut rahoitus on ollut suuruudeltaan noin miljoonan euron verran, joka on puolipromillea ammatillisen koulutuksen kokonaisrahoituksesta. Rahoitus on näin ollen täysin merkityksetön ammatillisen koulutuksen rahoituksen kokonaisuuden kannalta, ja myös hyvin vähämerkityksinen yksittäisille koulutuksen järjestäjille.

Oppivelvollisuuden korotuskertoimen kautta rahoitusta kohdentuu noin 30 miljoonaa euroa. Vaikka sen painoarvo euromääräisesti on rahoituksen kokonaisuudessa suurempi kuin useimpien muiden poistettavaksi ehdotettavien kertoimien, sen merkitys yksittäisille koulutuksen järjestäjille on kuitenkin vähämerkityksinen. Tämä johtuu siitä, että sen perusteella rahoitetaan hyvin laajasti ja tasasuuruisesti eri koulutuksen järjestäjiä. Ne, joilla ei ole oppivelvollisia opiskelijoita, eivät myöskään hyödy merkittävästi kertoimen poistoista.

Erityisen tuen korotuskerroin poistettaisiin (pois lukien vaativan erityisen tuen kertoimet). Erityisen tuen järjestämisestä ei kerätä, eikä käytännössä voida kerätä, kustannustietoja, joten erityisen tuen rahoitukselle ei ole saatavissa kustannusvastaavuutta. Erityisen tuen kertoimen poistamisella on joillekin koulutuksen järjestäjille suurempi rahoituksellinen merkitys kuin toisille. Tämä perustuu siihen, että näillä koulutuksen järjestäjillä on suhteessa muita enemmän tehtyjä erityisen tuen päätöksiä. Se voi johtua siitä, että joillakin koulutuksen järjestäjillä on muita enemmän erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita tai sitten päätöksiä tehdään helpommin perusteiden kuin muualla. Koulutuksen järjestäjälle erityisen tuen korotuksena saatu rahoitus ei kuitenkaan voi olla toiminnan kannalta ratkaisevaa.

Alueellisia ammatillisen koulutuksen suorittaneiden työllisyyseroja huomioon ottava aluekerroin poistettaisiin. Tällä hetkellä ne koulutuksen järjestäjät, joiden pääasiallisen toiminta-alueen ammatillisen koulutuksen suorittaneen väestön työllisyystilanne on maan keskiarvoa heikompi, saavat eron huomioon ottavan ykköstä suuremman kertoimen, ja vastaavasti se missä työllisyys on keskimääräistä parempi, saavat ykköstä pienemmän kertoimen. Kertoimen poistaminen ei merkittävästi vaikuttaisi rahoituksen kohdentumiseen. Kun verrataan sitä, miten rahoitus kohdentuisi maakuntien kesken, ei aluekerroimella tai sen poistamisella näytä olevan suurta vaikutusta sille, miten rahoitus kohdentuisi uudessa rahoitusmallissa.

Nykyisessä rahoituksessa tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistymistä ja jatko-opiskelua painotetaan järjestäjäkohtaisella korjauskertoimella. Järjestäjäkohtainen korjauskerroin lasketaan siten, että kolme vuotta ennen varainhoitovuoden alkamista päättyvän kalenterivuoden aikana tutkinnon taikka tutkinnon osan tai osia suorittaneiden lukumäärä jaetaan kaksi vuotta ennen varainhoitovuoden alkamista päättyvän kalenterivuoden lopussa työllistyneiden tai jatko-opintoihin siirtyneiden sekä työttömien yhteismäärällä. Järjestäjäkohtaisen kertoimen poistamisella olisi merkitystä niille koulutuksen järjestäjille, joilla on muita enemmän tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneissa niitä, jotka valmistuttuaan ovat muussa toiminnassa kuin jatko-opiskelijoina, työllisinä tai työttöminä. Esimerkiksi asevelvollisuutta suorittamaan menevät eivät voi samaan aikaan olla työllisinä. Järjestäjäkohtaisella kertoimella on otettu tämä osuus huomioon. Tämän muussa toiminnassa olevien osuuden on ajateltu jakautuvan samassa suhteessa kuin on jatko-opiskelijoita ja työllisiä suhteessa työttömiin. Samalla, kun järjestäjäkohtainen kerroin poistettaisiin, työllisyysmittaria uudistettaisiin. Pelkän vuoden lopun tilanteen sijasta työllistymistä tarkasteltaisiin vuoden mittaisella ajanjaksolla siten, että työllisiksi laskettaisiin kaikki vähintään kaksi kuukautta työllisinä olleet. Tämä eliminoisi esimerkiksi sen vaikutusta, että työvoiman ulkopuolella on ollut henkilöitä asevelvollisuudesta johtuen. Vaativan erityisen tuen järjestäjille järjestäjäkohtaisella kertoimella on ollut merkitystä, koska näiden koulutuksen järjestäjien tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneista jää suhteellisesti enemmän työvoiman ulkopuolelle muihin järjestäjiin verrattuna. Näiden koulutuksen järjestäjien osalta rahoituksen muutos otettaisiin huomioon vaativan erityisen tuen korotuskertoimien kautta.

Kustannuksia tasaavien painotus- ja korotustekijöiden keskittäminen opiskelijavuosirahoitukseen toteutettaisiin kustannusneutraalisti. Tutkintokoulutuksen kustannusryhmäpainotuksen poistaminen tutkinnon osien osaamispisteiden ja koko tutkintojen painotustekijänä, ja huomioon ottaminen vain opiskelijavuosirahoituksessa tarkoittaa, että kertoimien arvojen hajonta ykkösen molemmin puolin kasvaa. Kysymyksessä on kuitenkin tekninen muutos, joka johtuu siitä,

että jatkossa kertoimet vaikuttaisivat vain 50 prosenttiin suoritteista nykyisen 90 prosentin sijasta. Vastaavalla tavalla vaativan erityisen tuen korotus tehtäisiin jatkossa pelkästään osana opiskelijavuosirahoitusta. Myös tämä muutos olisi näiltä osin tekninen. Vaativan erityisen tuen korotusta muutettaisiin siten, että rahoitusperusteasetuksella säädetty porrastus vammaiseen, vaikeasti vammaiseen sekä henkilökohtaista avustajaa tarvitsevaan vammaiseen korvattaisiin porrastuksella tutkintokoulutuksessa, tutkintoon valmentavassa koulutuksessa sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa olevaan opiskelijaan. Rahoituksen sitominen henkilökohtaiseen avustajaan (yksi avustettava per yksi avustaja) ei ole käytännössä ollut toimivien ratkaisu, sillä tarvittaisiin enemmän riittävästi ryhmäavustajia, jotka avustaisivat tarpeen mukaan yhtä tai useampaa opiskelijaa. Toiseksi vaikeasti vammaiselle henkilölle taikka vammaiselle henkilölle ei ole olemassa mitään määritelmää, eikä käsitettä vaikeasti vammaisen löydy enää lainsäädännöstä. Porrastuksen muutoksella selkeytettäisiin rahoituksen perusteena olevia kriteereitä.

Vaikuttavuusarvioita varten on tehty simulointeja, joilla on arvioitu rahoitusmallin muutosten vaikutuksia koulutuksen järjestäjille. Muutoksia on tarkasteltu koulutuksen järjestäjän sijaintimaakunnan, kielen, omistajatyypin ja koon mukaa. Laskelmissa on käytetty seuraavia tietoja:

- ajanjaksolla 1.7.2021 – 30.6.2023 toteutuneet opiskelijavuodet, tutkinnot ja tutkinnon osien osaamispisteet
- 1.7.2020 – 30.6.2021 tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opiskelu korkeakoulussa ajanjaksolla 1.7.2021 – 30.6.2022 sekä 1.7.2021 – 30.6.2022 tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opiskelu korkeakoulussa ajanjaksolla 1.7.2022 – 30.6.2023
- ajanjakson 1.7.2022 – 30.6.2023 opiskelija- ja työelämäpalaute
- vuoden 2022 kustannustiedot, joista on laskettu kustannusryhmäkertoimet sekä majoituksen ja vaativan erityisen tuen korotuskertoimet
- vuoden 2023 suoritepohjainen rahoitus 2 030 360 322 € (summassa ei ole mukana strategiarahoitusta eikä harkinnanvaraisia korotuksia), jonka pohjalta vertailu on tehty.

Laskelmien mukaan rahoitusta kohdentuisi koulutuksen järjestäjien kesken uudelleen n. 46,8 miljoonaa euroa, mikä on 2,3 prosenttia ammatillisen koulutuksen kokonaisrahoituksesta. Rahoituksen väheneminen 46,8 miljoonaa euroa kohdistuisi 61 koulutuksen järjestäjään. Vastaava euromäärä kohdistuisi lisäyksenä 72 koulutuksen järjestäjälle. Lisäksi on kaksi koulutuksen järjestäjää, joiden rahoitus tulisi entiseen tapaan pääosin harkinnanvaraisena rahoituksena. Koulutuksen järjestäjiä, joiden rahoitus laskisi yli 10 prosenttia, on 14. Koulutuksen järjestäjiä, joiden rahoitus laskisi yli viisi prosenttia on 30, ja niitä, joiden rahoitus laskisi yli kolme prosenttia on 41. Koulutuksen järjestäjiä, joiden rahoitus kasvaisi yli 10 prosenttia on 34, ja koulutuksen järjestäjiä, joiden rahoitus kasvaisi yli seitsemän prosenttia on 43.

Koulutuksen järjestäjien maakunnan mukaan tarkasteltuna rahoitus vähenisi enimmillään 6,2 prosenttia ja kasvaisi 3,8 prosenttia. Maakunnittaisissa muutoksissa aluekertoimen poistamisella ei ole erityistä merkitystä rahoituksen uudelleen kohdentumisessa. Koulutuksen järjestäjän kielen mukaan tarkasteltuna kaksikielisten järjestäjien rahoitus kasvaisi 6,2 prosenttia, ruotsinkielisten rahoitus laskisi 0,2 prosenttia ja suomenkielisten 0,2 prosenttia. Omistajatyypin mukaan yksityisten koulutuksen järjestäjien rahoitus nousisi 1,2 prosenttia ja kuntien ja kuntayhtymien rahoitus laskisi 1,0 ja 0,5 prosenttia.

Kolmen vuoden siirtymäajaksi asetettaisiin ylärajat, jonka verran yksittäisen koulutuksen järjestäjän rahoitus voisi vähentyä tai kasvaa edelliseen vuoteen verrattuna. Ensimmäisenä vuonna vähennystä voisi olla enimmillään viisi prosenttia, seuraavana vuonna seitsemän prosenttia ja kolmantena vuonna 10 prosenttia. Vastaavasti vuosittaisen muutoksen yläraja olisi kolmen vuoden ajan 10 prosenttia. Tämä tarkoittaisi, että kolmessa vuodessa rahoituksen taso voisi laskea enimmillään lähtötasoon nähden 20,5 prosenttia ja kasvaa 33,1 prosenttia. Kun rahoituksen muutoksia tasoitettaisiin siirtymäkaudella ensimmäisenä vuotena siten, että rahoituksen vähenemä voisi olla korkeintaan viisi prosenttia edellisvuoden rahoituksesta, ja rahoituksen kasvu enintään 10 prosenttia edellisvuoden rahoituksesta, leikattaisiin yli 10 prosentin rahoitusta kasvattaneilta koulutuksen järjestäjiltä noin 14,2 miljoonaa euroa, ja yli viiden prosentin rahoitusta menettävillä koulutuksen järjestäjille lisättäisiin rahoitusta noin 15,1 miljoonaa euroa. Tällöin lisäksi noin 0,9 miljoonaa euroa siirtyisi muilta kuin vähemmän kuin 10 prosenttia lisäystä saavilta ja vähemmän kuin viisi prosenttia menettäviltä koulutuksen järjestäjiltä niille järjestäjille, jotka menettäisivät muuten yli viisi prosenttia aikaisempaan rahoitukseen verrattuna.

Oppimisen tuki

Oppimisen tuen kokonaisuuden taloudellisten vaikutusten arvioidaan olevan koulutuksen järjestäjille vähäiset. Ehdotettua oppimisen tuen ja erityisen tuen vahvistamista ja osaamisen kehittämistä tuetaan hankerahoituksella vuosien 2024-2025 aikana ammatillisessa koulutuksessa 15 miljoonalla eurolla. Vuodesta 2025 alkaen hallitusohjelmassa on varattu 10 miljoonaa euroa vuosittain oppimisen tuen ja ohjauksen kokonaisuuden toteuttamiseen. Jos määrärahaa jakautuisi arvioin mukaan puolet oppimisen tukeen, jossa tuen painotus on suurin myös oppimisvalmiuksia tukevien opintojen jälkeen, tarkoittaisi se noin 75 henkilötyövuotta. Erityisopetuksen vahvistamiseen rahoituksesta kohdistuisi arvion mukaan 75 henkilötyövuotta.

Oppimisvalmiuksia tukevien opintojen todellisesta toteutumismäärästä ei ole saatavilla tarkkoja tietoja, koska saatava tieto perustuu vain myönnettyyn rahoituksen, jossa on monia rajoitteita rahoituksen määräytymisperusteissa. Oppimisvalmiuksia tukevien opintojen opiskelijavuosia on vuosittain ollut vain noin 0,7 – 0,8 prosenttia kaikista painotetuista opiskelijavuosista.

Vuoden 2023 rahoituksesta erityiseen tukeen kohdennettiin 65 793 775 €, mikä on 3,2 prosenttia ammatillisen koulutuksen kokonaisrahoituksesta (2,48 mrd. €). Laskelmassa ei ole mukana vaativaa erityistä tukea, jonka rahoitus on tätä suurempaa. Erityisen tuen rahoitusta sai 97 koulutuksen järjestäjää, ja enimmillään rahoitus kattoi koulutuksen järjestäjän rahoituksesta 12,9 prosenttia. Kahdeksalla järjestäjällä se kattoi 5 – 8 prosenttia rahoituksesta. Pienimmillään se kattoi vain alle puolipromillea koulutuksen järjestäjän rahoituksesta, ja koulutuksen järjestäjiä, joilla erityisen tuen rahoituksen osuus oli alle prosentti, oli yhteensä 22. Rahoituksen määrä on laskettu vuoden 2023 rahoituksesta, mutta suoritteet, joihin rahoitus perustuu, ovat vuodelta 2022.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus arvioi vuosina 2020–2021 ammatillisen koulutuksen erityistä tukea. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä on kasvanut vuodesta 2004, jolloin tilastointi aloitettiin. Viime vuosina erityisen tuen opiskelijoiden osuus ammatillisen koulutuksen opiskelijoista on ollut 10–11 prosenttia. Suhteellisesti eniten erityisen tuen opiskelijoita on palvelualoilla, tekniikan aloilla, tietojenkäsittelyn ja tietoliikenteen alalla sekä humanistisilla ja taideoilla, kullakin noin 12–13 prosenttia.

Erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita on kaikilla koulutusaloilla, joten oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja tukitoimien toteuttamisen tulisi koskea kaikkia aloja. Erityisopetuksen perusteet pohjautuvat tiedonsiirrolla saatuu tietoon, opiskelijoiden oppimisessa havaittuihin erityiseen tuen tarpeeseen tai oppimisvaikeuksien seuloissa ja yksilöarvioinnilla saataviin tietoihin.

Nykytilan arvioinnissa on otettava huomioon, että erityisen tuen päätösten määrä ei anna luotettavaa kuvaa erityisopetuksen tarpeesta ja tukitoimien vaikuttavuudesta.

Oppimisen tuen vahvistamisen arvioidaan vaikuttavan myönteisesti opiskelijoiden opintojen sujumiseen, keskeyttämisten vähenemiseen sekä tutkintojen ja tutkinnon osien suorittamiseen. Vaikutukset näkyisivät opiskelijoiden työllistymisenä ja jatko-opintoihin siirtymisenä, joka puolestaan vaikuttaa myönteisesti koulutuksen järjestäjän rahoitukseen, laatuun ja toiminnan vaikuttavuuteen.

4.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.2.1 Vaikutukset koulutuksen järjestäjiin

Kokeilu

Kokeilussa mukana olevien ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintamahdollisuudet laajenisivat ja monipuolistuivat. Kokeilussa mukana olevilla järjestäjillä olisi laaja tutkintojen järjestämisoikeus ja oikeus järjestää kaikkia tutkintoja englannin kielellä. Lisäksi kokeilussa mukana olevilla järjestäjillä olisi laajennetun oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävä ja oikeus järjestää koulutusta työvoimakoulutuksena. Kokeilulupien ulkopuolelle rajattaisiin ainoastaan välttämättömät tutkinnot ja koulutukset. Kun järjestämislupasääntelyä väljennettäisiin, syntyisi koulutuksen järjestäjille lisää mahdollisuuksia reagoida toimintaympäristön muutoksiin nykyistä joustavammin ja nopeammin. Koulutuksen järjestäjillä olisi säännönmukainen mahdollisuus käydä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa vuoropuhelua toimintaympäristöstään ja tavoitteistaan. Nykyisen yksityiskohtaisesti säännellyn järjestämislupamenettelyn sijaan se perustuisi vuorovaikutukseen ja kumppanuuteen. Samalla koulutuksen järjestäjien työmäärä järjestämislupahakemusten osalta vähenisi merkittävästi.

Niiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa, jotka eivät osallistu kokeiluun, käytäisiin määrärajojen esimerkiksi alueellisia tai alakohtaisia keskusteluja. Keskusteluissa käytäisiin läpi samoja kansallisia ammatillista koulutusta koskevia tavoitteita kuin kokeiluun osallistuvien kanssa. Keskusteluun osallistuvat järjestäjät toisivat esille alueen tai alan tarpeita ja tavoitteita sekä koulutuksen järjestämiseen liittyviä haasteita. Keskustelukokonaisuudet ja -alueet päätettäisiin sen jälkeen, kun kokeiluun osallistuvista koulutuksen järjestäjistä on päätetty. Ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvissa määrättäisiin kaikkien järjestäjien osalta rahoituksen perusteena käytettävien opiskelijavuosien enimmäismäärästä. Enimmäismäärä koskisi jatkuvan oppimisen opiskelijavuosien määrää. Tällä varmistettaisiin koulutuksen järjestäjien saaman rahoituksen määrä per opiskelijavuosi siinäkin tilanteessa, että kansallisella tasolla opiskelijavuositoteumat kasvaisivat. Kun opiskelijavuosien enimmäismäärästä määrättäisiin järjestämisluvassa, pystyisi koulutuksen järjestäjä ennakoimaan paremmin saamansa rahoituksen määrän per opiskelijavuosi. Koulutuksen järjestäjillä olisi seuraavalle neljälle vuodelle etukäteen tiedossa opiskelijavuosimäärä, johon he olisivat oikeutettuja. Ehdotettu malli lisäisi koulutuksen järjestäjäkohtaista vakautta. Tämä myös edesauttaisi koulutuksen järjestäjää laadukkaamman koulutuksen toteuttamisessa, kun resurssit olisivat paremmin hallittavissa. Kokeilussa mukana olevien koulutuksen järjestäjien kanssa opiskelijavuosien enimmäismäärästä sovittaisiin strategiakautta koskevissa neuvotteluissa, jolloin se tukisi sovittavia tavoitteita ja toimenpiteitä.

Maksuttomassa koulutuksessa olevien nuorten määrä tulee Tilastokeskuksen tuoreimman väestöennusteen mukaan olemaan vuonna 2035 noin 90 prosenttia nykyisestä tasosta. Valtakunnan tasolla se merkitsee, että mikäli ikäluokasta siirrytään lukioon ja ammatilliseen koulutukseen jatkossa samassa suhteessa kuin nykyisin, oppivelvollisten opiskelijoiden määrä ammatillisessa

koulutuksessa pienenee suhteessa muihin opiskelijaryhmiin. Kehitys ei kuitenkaan ole alueellisesti tasaista, vaan joissain maakunnissa oppivelvollisten opiskelijoiden määrä vähenee muita maakuntia enemmän. Väestökehityksellä tulee olemaan väistämättä seurauksia ammatillisen koulutuksen järjestämisen tapaan. Lisäämällä järjestämislupiin opiskelijavuosien enimmäismäärät muiden kuin oppivelvollisten osalta, on väestömuutoksen negatiivisia vaikutuksia mahdollista tasoittaa. Näin kaikilla koulutuksen järjestäjillä olisi tosiasialliset mahdollisuudet toimintansa uudistamiseen.

Kun kokeilussa mukana olevien ammatillisen koulutuksen järjestäjien järjestämislupamenettelyä muutetaan, voi sillä olla vaikutuksia muihin kuin kokeilussa mukana olevien koulutuksen järjestäjien toimintaan. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät tarjoavat kuitenkin tälläkin hetkellä samoja tutkintoja samoilla maantieteellisillä alueilla. Koulutuksen järjestäjät voivat lupiansa puitteissa käynnistää tai lopettaa eri alojen koulutusta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on kannustanut järjestäjiä alueelliseen yhteistyöhön siten, että epätarkoituksenmukaista päällekkäistä koulutusta olisi mahdollisimman vähän, ja että koulutuksen kokonaisresurssit kohdentuisivat täysimääräisesti alueen elinkeinojen ja väestön tarpeisiin. Koulutuksen järjestäjillä on maan eri osissa eri tavoin organisoituja neuvottelukuntia yhteistyön edistämiseksi. Järjestämislupien mahdollistamien tutkintojen lisääminen kokeilussa mukana oleville järjestäjille ei siten muuttaisi nykytilannetta oleellisesti. Vaikutusten muihin kuin kokeilussa mukana oleviin järjestäjiin voidaan katsoa olevan vähäisiä. Mahdollisten ennakoimattomien vaikutusten vähentämiseksi kokeilun yhteydessä käytävissä neuvotteluissa analysoidaan koulutuksen järjestäjän koulutustarjonnan suhdetta työelämän tarpeeseen. Ne tutkimukset, joiden tarjonta on selvästi tiettyjen erikoistuneiden koulutuksen järjestäjien toteuttamaa, voidaan rajata pois kokeiluluvasta.

Rahoitusjärjestelmä

Ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia muutettaisiin tällä hallituksen esityksellä siten, että suoritettujen tutkinnon osien, työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtyvien merkitys järjestäjälle osoitettavassa valtionosuusrahoituksessa kasvaa. Tällä tullee olemaan positiivinen vaikutus tutkinnon osien ja tutkintojen suorittamiseen suhteessa opiskelijamäärään ja vaikuttavuuteen suoritusten jälkeen. Edelleen puolet rahoituksesta kohdistettaisiin opiskelijavuosien mukaan ja 80 prosenttia rahoituksesta opiskelijavuosien ja suoritettujen tutkinnon osien perusteella. Mainittuun 80 prosenttiin sisältyisi kokonaisia tutkintoja koskeva painotus niiden osalta, joilla ei ennen opintojen alkua ole ammatillisesti eriytynyttä tutkintoa.

Koulutuksen järjestäjillä voi olla useita erilaisia ansaintalogiikkoja. Järjestäjä voi pyrkiä maksimoimaan vaikuttavuuden perusteella kohdennettavan rahoituksen. Silloin koulutustarjonnan tulee mahdollisimman hyvin vastata työelämän kysyntää ja koulutus tulee järjestää siten, että eteneminen työhön tai jatko-opintoihin on mahdollisimman sujuvaa. Haasteeksi saattaa muodostua opiskelijoiden houkuttelu aloille, joilla etenemismahdollisuudet ovat parhaat. Haasteita opiskelijarekrytoinnissa on ollut esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla, jossa työllistyminen on selvästi muita aloja parempaa. Menettely saattaa edellyttää koulutuksen järjestäjältä mittavaakin toiminnan uudelleenorganisointia. Useimmiten koulutuksen järjestäjillä on tiloihin ja laitteisiin sidottua pääomaa, jonka muuttaminen nopeasti vastamaan toimintaympäristön muutosta saattaa olla vaikeaa. Opetushenkilöstön osaaminen on alakohtaista, eikä henkilöstön osaamisrakenteen uudistaminen aina ole nopealla aikataululla mahdollista tai tarkoituksenmukaista.

Koulutuksen järjestäjä voi pyrkiä varmistamaan rahoitustaan myös tarjoamalla koulutusta, johon on keskimääräistä helpompi saada ennakolta arvioiden opinnoissaan hyvin menestyviä opiskelijoita. Suosituilla koulutusaloilla ja suosituissa tutkinnoissa opiskelijoiden saatavuusongelmia ei ole. Näissä tapauksissa ansaintalogiikka perustuisi suosittujen alojen tarjontaan ja nopeaan tutkinnon osien ja tutkintojen suorittamiseen.

Oppimisen tuki

Oppimisen tuen ja erityisen tuen säädösten ei oleteta muuttavan merkittäväällä tavalla ammatillisen koulutuksen järjestämistä, sillä oppimisvalmiuksia tukevien opintoja ja erityistä tukea on järjestetty jo vakiintuneella tavalla pidempään. Muutoksen ei oleteta lisäävän henkilöstötarvetta ammatillisessa koulutuksessa kuin vain muutamilla koulutuksen järjestäjillä, joilla voimassa olevan lain mukaiset oppimisen tuen eri muodot eivät ole toteutuneet. Oppimisen painopisteen siirtyminen matalan kynnyksen oppimisen tukeen voisi kuitenkin tarkoittaa koulutuksen järjestäjän toiminnan tarkoituksenmukaista uudelleen organisointia ja henkilöstön roolien uudelleen tarkastelua. Suurella osalla koulutuksen järjestäjiä muutoksen arvioidaan kuitenkin olevan verrattain pieni.

4.2.2.2 Vaikutukset viranomaisiin

Opetushallinnon toiminnanohjaukseen liittyvä työ muuttuisi jonkin verran. Järjestämislupamuutosten käsittelyn työmäärä korvautuisi osin neuvotteluihin valmistautumisella ja neuvotteluprosessiin liittyvällä työllä.

Ehdotettu muutos työelämätoimikuntien tehtäviin ja lukumäärästä säätäminen vaikuttaisi Opetushallituksen työhön. Opetushallituksessa työskentelee sihteeristö, jonka tehtävänä on tukea työelämätoimikuntien työtä. Sihteeristön tehtävänä olisi edelleen organisoida toimikuntien kokouksia ja tukea työelämätoimikuntia niiden vuosisuunnittelussa. Työelämätoimikuntien tukeminen näytösuunnitelmien arvioinnissa poistuisi ja työ korvautuisi lainsäädännön mukaisten muiden tehtävien tukemisella. Työelämätoimikuntien määrään, jäsenten enimmäismäärään sekä toimikuntien tehtäviin liittyvät muutokset vaikuttaisivat siihen, että jatkossa toimikunnat voisivat keskittyä entistä vahvemmin tutkintojärjestelmän, tutkintorakenteen ja tutkinnon perusteiden kehittämiseen. Ammatillisen koulutuksen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadunvarmistus toteutuisi jatkossa opetushallinnon tilastotietoon perustuvana koontina ja yhteenvedojen laadintana. Myös nykytilanteessa työelämätoimikuntien sihteeristö on tukenut toimikuntia tilannetietojen kokoamisessa ja niistä raportoisesta, joten vaikutukset viranomaistoimintaan eivät olisi merkittäviä. Työelämätoimikuntien tekemät vierailukäynnit koulutuksen järjestäjien luona loppuisivat ja näin toimikunnille jäisi enemmän aikaa osallistua tutkintojärjestelmän kehittämiseen. Työelämätoimikuntien tehtävien sekä määrien muutoksilla ei arvioida olevan vaikutuksia viranomaistoiminnan kuluihin.

4.2.2.2 Vaikutukset kuntiin, alueisiin ja maaseutuun

Esityksellä arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia kuntiin. Kokeilussa ammatillisen koulutuksen järjestämislupasäätelyä joustavoitetaan, mikä mahdollistaa koulutuksen järjestäjille aiempaa laajemmat ja monipuolisemmat mahdollisuudet suunnata koulutustarjontaansa paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen koulutustarpeen mukaisesti. Koulutuksen järjestäjille syntyy uusia mahdollisuuksia reagoida toimintaympäristöön ja sen muutoksiin nykyistä joustavammin ja nopeammin.

4.2.2.3 Vaikutukset työ- ja elinkeinoelämään

Kokeiluun valittavien koulutuksen järjestäjien nykyistä laajemmat järjestämisluvat vahvistaisivat erityisesti näiden järjestäjien edellytyksiä vastata nykyistä nopeammin, joustavammin ja vahvemmin alueensa työ- ja elinkeinoelämän osaamis- ja koulutustarpeisiin, mikä vahvistaisi ammatillisen koulutuksen järjestäjien sekä työ- ja elinkeinoelämän välistä luottamusta. Sillä olisi vaikutusta työ- ja elinkeinoelämän edellytyksiin toimia myös sellaisilla alueilla, joihin vä-

estökehityksen haasteet luovat epävarmuutta toimintaan ja investointeihin. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistaminen samaan aikaan tukee myös koulutustarjonnan suuntaamista työelämätarpeiden mukaiseksi.

Kokeilussa mukana olevat koulutuksen järjestäjät joutuvat ennakoimaan tarkemmin työelämän muutosta ja osaamistarpeita, mikä edesauttaa osaavan työvoiman tarjontaa ja työllistymistä sekä näiden tasapainoa. Kokeilun yksi keskeinen tavoite on, että kokeiluun valittavat koulutuksen järjestäjät tekevät aiempaa laajempaa ja vahvempaa yhteistyötä alueensa toimijoiden kanssa, joita työ- ja elinkeinoelämän edustajien lisäksi ovat TE-palvelualueet ja muut alueen koulutuksen järjestäjät.

Kun kokeiluluvassa määrättyissä tutkinnoissa tutkintokieli olisi myös englanti, mahdollistaisi se työelämän osaamistarpeisiin vastaamisen myös niissä tilanteissa, joissa opiskelijan on tarkoituksenmukaista suorittaa tutkinto tutkintokielellä englanti.

Kokeiluun liittyvä neuvotteluprosessi koulutuksen järjestäjän ja opetus- ja kulttuuriministeriön välillä edellyttää koulutuksen järjestäjältä keskusteluja alueen elinkeinojen, työllisyysalueiden ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa. Neuvotteluissa syntyvä sopimus koulutuksen järjestäjän ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa voi sisältää myös koulutuksen laatuun liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Tällöin myös työelämän tarpeet koulutuksen laadun osalta tulevat huomioiduksi nykyistä paremmin, mikä edesauttaa työelämän osaamistarpeisiin vastaamista ja työllistymistä. Valmistellessaan omaa ehdotustaan ministeriölle, kokeilujärjestäjä on siten joutunut tarkastelemaan alueensa työ- ja elinkeinoelämän tarpeiden näkökulmasta koulutuksen tarjonnan kokonaisuutta laajemmin sekä vahvemmin omaa tehtäväänsä tarvittavan osaamisen ja koulutuksen tuottajana.

Joustavamman järjestämislupasääntelyn, vuorovaikutteisen toiminnanohjauksen ja rahoitusjärjestelmän kautta vaikutettaisiin nykyistä vahvemmin ammatillisen koulutuksen tarjonnan suuntaamiseen työ- ja elinkeinoelämän eri alojen tarpeiden mukaisesti. Myös muiden ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestäjien tulisi edelleen tehdä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa, ja tämän yhteistyön tärkeys korostuu myös TE-palvelualueiden tulon myötä.

4.2.2.4 Vaikutukset opiskelijoihin ja nuoriin

Esitys toiminnanohjauksen kokeilusta laajentaisi ja monipuolistaisi alueen koulutustarjontaa, mikä on koulutuksen saavutettavuuden näkökulmasta merkityksellistä. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä koulutuksen saavutettavuuskysymykset ovat aiempaakin tärkeämpiä. Jokaiselle oppivelvolliselle on turvattava koulutuspaikka kohtuullisen etäisyyden päästä kotoa. Esitys tukee tavoitetta varmistaa jokaiselle opiskelijalle riittävät ammatilliset ja sivistykselliset valmiudet. Ehdotettu sääntely koskien järjestämisluvassa määrättävää opiskelijavuosien enimmäismäärää ei koskisi oppivelvollisia nuoria, mikä edistää koulutuksen saatavuutta ja tukee oppivelvollisuuden tavoitteita. Muutos tukee koulutuksen järjestäjien mahdollisuuksia osoittaa riittävät resurssit kyseisen opiskelijaryhmän opetukseen.

Toiminnanohjauksen kokeilulla ei arvioida olevan vaikutusta opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen. Opiskelijoilla on samat ammatillisesta koulutuksesta annetulla lailla säädetyt oikeudet riippumatta siitä, osallistuuko koulutuksen järjestäjä kokeiluun vai ei.

Oppimisen tukea koskevan uudistuksen keskeinen lähtökohta on varmistaa erilaista tukea ja ohjausta tarvitsevien opiskelijoiden tukitoimien toteutuminen koulutuksen aikana ja erilaissa oppimisympäristöissä. Oppimisen tuki auttaa opiskelijaa osaamisen hankkimisessa ja osoitta-

misessa. Ammatillisessa koulutuksessa järjestettävää oppimisen tukea koskevat muutokset vahvistaisivat ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden oikeutta riittävään tukeen. Tuki vahvistaisi etenkin niiden opiskelijoiden asemaa, joilla on erilaisia tuen tarpeita, ja jotka tarvitsevat tukitoimia oppimisensa ja osaamisensa hankkimisessa. Opiskelijan oikeus oppimisen tukeen vahvistaisi matalan kynnyksen tukimuotojen tarjoamista, jolloin opiskelija voisi hakea ja hänelle voitaisiin tarjota tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Ammatillisen koulutuksen erityisopetuksen vahvistaminen mahdollistaisi myös niiden opiskelijoiden opinnot, joilla on vahvempia tuen tarpeita. Näillä opiskelijoilla voi olla esimerkiksi erilaisia neuropsykiatrisia häiriöitä tai vamma tai sairaus, joka vaikuttaa oppimiseen ja opiskeluun. Pedagogisten tukitoimien kautta vaikutetaan opiskelijan hyvinvointiin. Opintojen sujuminen edistää myös opiskelijoiden työllistymistä ja jatko-opintoihin siirtymistä. Oppimisen tuen avulla opiskelija saa myös jatkuvan oppimisen valmiuksia, jotka edistävät elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia. Oppimistaitojen ja -valmiuksien kehittyminen auttaa opiskelijaa kohtamaan myös työelämän haasteita. Opiskelija, jolla on oppimisvaikeuksia, oppii tunnistamaan omia vaikeuksiaan ja kompensoimaan siitä erilaisten oppimisstrategioiden avulla. Myös aikuisille tämä voi olla merkittävä tuki ja motivaatiota lisäävä tekijä jatkuvan oppimisen näkökulmasta. Oikea-aikainen tuki vahvistaa opiskelijoiden luottamusta itseensä opiskelijoina, minäpysyvyyttä ja luo toiveikkuutta tulevaisuuden suhteen. Oikea-aikainen tuen tarjoaminen ehkäisee ammatillisen koulutuksen keskeyttämisiä ja edistää opintojen suorittamista.

Opiskelijamaksujen poistaminen ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa parantaisi opiskelijoiden taloudellisia mahdollisuuksia kouluttautua.

Tilaukoulutusta koskeva muutos parantaisi opiskelijoiden oikeusturvaa.

4.2.2.5 Vaikutukset vammaisiin

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26–27/2016, vammaisyleissopimus) tuli Suomessa voimaan 1.1.2016. Vammaisyleissopimus velvoittaa Suomea edistämään vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumista. Sopimuksen mukaan Suomi on sitoutunut siihen, että vammaiset henkilöt saavat yleisessä koulutusjärjestelmässä tuen, jota tarvitaan helpottamaan heidän tehokasta koulutustaan.

Koulutusta koskevassa yleissopimuksen 24 artiklassa todetaan, että vammaisilla henkilöillä on oikeus koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisia henkilöitä ei saa sulkea yleisen koulujärjestelmän ulkopuolelle vammaisuutensa perusteella. Vammaisten henkilöiden tulee päästä osallistavaan, hyvälaatuiseen ja maksuttomaan ensimmäisen ja toisen asteen koulutukseen omilla lähiyhteisöissään. Vammaisia henkilöitä varten tulee tehdä heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset. Heidän tulee saada yleisessä koulutusjärjestelmässä tarvitsemansa tuki.

Oppimisen tuen ja ohjauksen säädösmuutoksilla vahvistettaisiin opiskelijan oikeutta saada erityisopettajan antamaa erityisopetusta. Tämä mahdollistaisi vammaisten opiskelijoiden entistä paremman mahdollisuuden osallistua ammatilliseen koulutukseen heidän valmiuksiaan ja kiinnostuksiaan vastaavassa koulutuksessa. Erityisopetuksen vahvistamisella koulutuksessa pyritäisiin mahdollistamaan vammaisten opiskelijoiden tuen ja ohjauksen riittävyys sekä yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella yhdessä muiden kanssa.

Ehdotetulla kokeilulainsäädännöllä ei olisi suoria vaikutuksia vammaisten oikeuksiin saada opetusta taikka koulutuksen laatuun. Vammaisten ammatillisesta koulutuksesta vastaavat am-

matilliset erityisoppilaitokset. Erityisoppilaitosten koulutustehtävä määräään niille myönne-
tyissä ammatillisen koulutuksen järjestämisluissa. Koulutuksen järjestäjät saavat vaatimaan eri-
tyiseen tukeen korotettua valtionosuutta. Vaativat erityisen tuen oppilaitokset voisivat yhtä
lailla hakeutua toiminnanohjauksen kokeilun piiriin. Niissä tapauksissa koulutuksen järjestäjän
kanssa käytäisiin neuvottelu toiminnan strategisista tavoitteista ja kehittämistoimista. Neuvot-
telun pohjalta sovittaisiin tavoitteista muun muassa vammaisten opetuksen kehittämiseksi ja
muiksi vaatimaan erityiseen tukeen liittyvistä järjestelyistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi
myöntää järjestäjälle valtionosuuden harkinnanvaraista korotusta aiheutuvien ylimääräisten
kustannusten kattamiseksi.

4.2.2.6 Vaikutukset saamelaisiin

Ehdotetulla kokeilulainsäädännöllä ei olisi suoria vaikutuksia saamelaisten oikeuksiin saada
opetusta tai koulutuksen laatuun. Saamelaisalueen koulutuskeskus, joka on valtionoppilaitos,
voisi hakeutua toiminnanohjauksen kokeilun piiriin. Mikäli Saamelaisalueen koulutuskeskus
olisi mukana kokeilussa, koulutuksenjärjestäjän kanssa käytäisiin ehdotetun kokeilulain mukai-
nen neuvottelu toiminnan strategisista tavoitteista ja kehittämistoimista. Neuvottelun pohjalta
sovittaisiin tavoitteista muun muassa toiminta-alueen opetuksen kehittämiseksi.

4.2.2.7 Kielelliset vaikutukset

Ehdotetulla kokeilulainsäädännöllä ei olisi vaikutuksia kielellisiin oikeuksiin. Kokeiluluvassa
koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokieliä määrättäisiin suomi ja/tai ruotsi. Nykytilaa
vastaavasti opetus- ja tutkintokieleksi määrätään se kieli tai kielet, joka tai jotka tämän lain
voimaan tullessa on ollut tai ovat olleet koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyjä
opetus- ja tutkintokieliä. Koulutuksen järjestäjän olisi annettava opetusta kokeiluluvassa mää-
rätyillä opetuskielillä nykytilaa vastaavasti. Saamelaisalueen koulutuskeskuksella säilyisi nyky-
tilaa vastaavasti opetus- ja tutkintokielenä saame.

Voimassa olevaa ammatillista koulutusta koskevaa lakia vastaavalla tavalla myös jatkossa olisi
tavoitteena, että ruotsikielistä ammatillista koulutusta olisi riittävästi saatavilla ja opiskelija olisi
mahdollisuus opiskella sekä saada tarvitsemansa oppimisen tuki ja ohjaus omalla äidinkielee-
llään ruotsiksi. Kaikissa ammatillisen koulutuksen tutkinnoissa ja valmentavissa koulutuksissa
opiskelijalla olisi oikeus saada oppimisen tukea ja erityistä tukea tutkinnon tai koulutuksen pe-
rusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilulla tavoitellaan nykyistä parempaa vai-
kuttavuutta ja laatua. Ehdotettavalla ratkaisulla etsittäisiin kokeiluun mukaan tulevien koulu-
tuksen järjestäjien kanssa yhteisiä ratkaisuja pääministeri Orpon hallituksen ohjelmassa tunnis-
tettuihin ammatillisen koulutuksen kehittämiskohteisiin. Vaikuttavuutta ja laatua voitaisiin pyr-
kiä edistämään myös ainakin kahdella vaihtoehtoisella tavalla. Ammatillisen koulutuksen jär-
jestämislupasääntelyä voitaisiin purkaa siten, että järjestämisluissa ei määrättäisi tutkinnoista,
vaan tarjonta olisi koulutuksen järjestäjän päätettävissä vapaasti. Toinen vaihtoehto lisätä vai-
kuttavuutta olisi määrät järjestämisluissa tutkinto- tai koulutuslakohtaiset tarjonnan vähim-
mäis- ja enimmäismäärät.

Ammatillisen koulutuksen järjestämislupia voitaisiin muuttaa siten, että niissä ei pääsääntöisesti
määrättäisi tutkinnoista, joita järjestäjällä on lupa järjestää. Järjestäjä voisi omalla päätöksellään

muuttaa koulutustarjontaa vastaamaan alueensa kysyntää. Luovissa rajoitettaisiin ainoastaan sellaisten tutkintojen järjestämistä, joiden järjestämisedellytyksistä on säädetty muussa lainsäädännössä. Tällaisia ovat esimerkiksi niin sanotun kuljettajadirektiivin alaiset tutkinnot.

Mikäli lupasääntely tutkintotarjonnan osalta avattaisiin vailla muuta sääntelyä, sillä saattaisi olla ennakoimattomia ja epätarkoituksenmukaisia vaikutuksia ammatillisen koulutuksen tarjonnan kokonaisuuteen. Koulutuksen järjestäjien valitessa laajasti opiskelija- ja suoritusmääriin perustuvan ansaintalogiikan, saattaisi osaavan työvoiman saatavuus joillain toimialoilla kärsiä. Muutos saattaisi kohdella eri maantieteellisiä alueita eri tavoin, mikäli koulutuksen järjestäjien strategia maan eri osissa olisi erilainen.

Toinen vaihtoehto olisi voimassa olevien ammatillisen koulutuksen järjestämislupien velvoittavuuden lisääminen. Järjestämisluvissa luetellaan koulutuksen järjestäjälle myönnetty oikeudet järjestää tutkintoja ja koulutusta. Ammatillisen koulutuksen vaikuttavuuden parantamiseksi lupasääntelyn velvoittavuutta voitaisiin lisätä. Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi asettaa luovissa vähimmäis- ja enimmäismääriä tiettyjen tutkintojen tarjonnalle. Ministeriö määrittäisi kullekin järjestäjälle sen toimintaa velvoittavan alakohtaisen koulutustarjonnan tason.

Velvoittavuuden kasvattamisella voitaisiin kohdentaa koulutusta esimerkiksi ennakoititulos-ten mukaisesti. Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen periaatteena on 1990-luvun lopulta lähtien ollut strategisen suunnittelun mahdollistaminen järjestäjätasolla. Lähtökohtana on ollut, että paikallisiin tarpeisiin on kyettävä vastaamaan mahdollisimman joustavasti. Tämä on tarkoittanut, että opetus- ja kulttuuriministeriö ei pääsääntöisesti ole asettanut koulutuksen järjestäjille alakohtaisia normeja. Sääntely on ollut määrällistä ja liittynyt koulutuksen järjestäjien kokonaisopiskelijamääriin. Normiohjauksen kasvattaminen vähentäisi paikallista reagointikykyä ja saattaisi johtaa tilanteeseen, jossa lupasääntely hidastaisi uusiin koulutustarpeisiin vastaamista. Esimerkiksi uuden tuotantolaitoksen perustamisen aiheuttamiin osaamistarpeisiin vastaaminen edellyttäisi järjestämisluvan muutosta. Lupamenettelyn normatiivisuuden lisääminen saattaisi myös vaikeuttaa koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia ottaa huomioon väestön koulutuskysyntä ja hakijoiden omat tavoitteet. Liikaksi etukäteen säännelty koulutustarjonta voisi heikentää koulutukseen hakeutuvien motivaatiota ja pitkällä aikavälillä vaikuttaa kielteisesti ammatillisen koulutuksen vetovoimaan.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Oppimisen tuki

Muissa pohjoismaissa yleissivistävä toisen asteen koulutus ja toisen asteen ammatillinen koulutus ovat yhtenäisen toisen asteen koulutuksen alla. Usein yleissivistävät, korkeakoulutukseen valmistavat koulutusohjelmat ja ammatilliset koulutusohjelmat ovat kuitenkin erillisiä, mutta niillä on yhtenäinen lainsäädäntö. Björk-Åman ym. (2021) ovat tarkastelleet erityistä tukea toisen asteen koulutuksessa eri Pohjoismaissa. Kirjoittajien mukaan Pohjoismaat tunnetaan koulutuspolitiikasta, joka pyrkii edistämään tasa-arvoa ja saavutettavuutta. Toinen poliittinen tavoite sosiaalisen hyvinvoinnin ja tasa-arvon yhdistäminen nopeaan talouskasvuun.¹

¹ Camilla Björk-Åman, Robert Holmgren, Gerd Pettersson & Kristina Ström. 2021. Nordic research on special needs education in upper secondary vocational education and training: A review. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 2021 NJVET, Vol. 11, No. 1, 97–123
<https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.2111197>

Kirjoittajat esittelevät eri Pohjoismaiden erityisopetuksen järjestelmät ammatillisessa koulutuksessa seuraavassa taulukossa. Kaikissa Pohjoismaissa järjestelmä on suhteellisen yhtenäinen. Tukijärjestelmä on yleensä kaksiportainen: mukautuksia, joita on tarjolla kaikille opiskelijoille sekä erityistä tukea erityisille kohderyhmille. Erityisopetukseen tarvitaan yleensä lääketieteellinen tai psykologinen arviointi. Ammatillisia erityisoppilaitoksia on vain Islannissa ja Suomessa. Suomi on ainoa Pohjoismaa, jossa on määriteltynä pätevyyskriteerit ammatilliselle erityisopettajalle.

Maa	Erityistä tukea tarjolla yleisissä ammattioppilaitoksissa	Erillisiä erityisoppilaitoksia	Kohderyhmä määriteltty	Oikeus tukeen määritellään lääketieteellisessä tai psykologisessa arvioinnissa	Mainitut tuen muodot	Pätevyyskriteerit erityistä tukea antaville opettajille
Ruotsi	Kyllä: kaksiportainen järjestelmä: tarvittavia mukautuksia ja erityistä tukea	Ei	Ei	Kyllä, erityiseen tukeen	Kyllä, mukautuksia oppimisympäristöihin ja opetusmenetelmiin	Ei, mutta jokaisella koululla pitäisi olla konsultoiva erityisopettaja
Norja	Kyllä, tarvittavia mukautuksia kaikille ja erityistä tukea niille, joilla on oikeus tähän.	Ei	Kyllä, mutta mitään vammaisluokkia ei ole mainittu	Kyllä, erityisopetukseen	Kyllä, esimerkiksi yksilöllisiin oppimistavoitteisiin ja -tukeen	Ei
Tanska	Kyllä, yksittäisille opiskelijoille, jotka ovat hakeneet erityistä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä, oppimisympäristöjen mukauttaminen ja yksilöllinen tuki (indivi-	Ei

	tukea (SPS)				dual compensatory support system (SPS)	

Ruotsissa koululainsäädäntö koskee sekä perusopetusta sekä lukiokoulutusta, johon Ruotsissa kuuluvat suomalaista lukio- että ammatillista koulutusta vastaavat koulutukset. Näissä kaikissa koulutusmuodoissa on yhtäläiset tukimuodot: mukautukset (extra anpassningar) ja erityinen tuki (special stöd).² Ruotsissa opiskelijan on oikeus saada mukautuksia (extra anpassningar), joka on matalan kynnyksen tuen muoto, jotta opiskelija voi saavuttaa oppimistavoitteet. Mukautukset voivat liittyä aikataulutukseen, opettajan antamiin selkeisiin ohjeisiin, työnteon käynnistämisen tukeen, läksytukeen tai siihen, että opettaja selittää opetettavan aineen yksilöllisellä tavalla. Mukautuksia voi saada joko tiettyyn aineeseen tai kaikkiin opetettaviin aineisiin. Opettaja päättää annettavista mukautuksista.

Jos opiskelija tarvitsee vahvempaa tukea osaamistavoitteiden saavuttamiseen, hänellä on oikeus saada erityistä tukea (särskilt stöd). Erityisen tuen tarve kartoitetaan yhdessä erityisopettajan, kuraattorin ja/tai terveydenhoitajan kanssa ja erityisestä tuesta päättää rehtori. Diagnoosia ei tarvita, vaan tuen tarve arvioidaan sen mukaan, millaiset valmiudet opiskelijalla on saavuttaa tavoitteet. Oppijalle tehdään tukisuunnitelma (åtgärdsprogram), jossa kuvataan ne tukitoimet, joihin opiskelijalla on oikeus. Ruotsissa toimii myös resurssikouluja, jotka tarjoavat lisäresursseja opiskelijoille, jotka tarvitsevat vahvaa tukea esimerkiksi autismin kirjon takia.³

Myös Norjassa koululaki koskee kaikkia kouluasteita.⁴ Oppijalla on oikeus erityisopetukseen, joille tavanomainen opetus ei riitä. Ennen erityisopetuspäätöstä tulee kokeilla matalan kynnyksen tukea, ja jos se ei riitä, asiantuntija arvioi erityisopetuksen tarpeen. Erityisopetus suunnitellaan yhteistyössä oppijan ja hänen vanhempiansa kanssa. Oppijalle tehdään yksilöllinen suunnitelma, jossa kuvataan koulutuksen tavoitteet ja sisällöt. Koulun tai oppilaitoksen tulee laatia kerran vuodessa kirjallinen yhteenveto oppijan saamasta koulutuksesta ja arvio oppijan kehittymisestä. Jokaisen kunnan ja maakunnan tulee järjestää opetus- ja psykologista neuvontaa. Palvelun tukee koulutuksen järjestäjää organisaation kehittämisessä parantamaan erityisopetusta tarvitsevien opiskelijoiden sopeutumista. Kasvatus- ja psykologinen neuvonta vastaa myös siitä, että asiantuntija-arviot laaditaan lain edellyttämällä tavalla.

Tanskassa on erillinen ammatillista koulutusta, koskeva laki (Ministry of Children and Education, Denmark, 2019 LBK nro 957, 17.9.2019), jonka mukaan ammatillisten koulutusohjelmien tulee edistää opiskelijoiden hyvinvointia, terveyttä, kehitystä ja oppimista. Laissa todetaan myös, että kouluilla on velvollisuus tarjota erityistä tukea niille opiskelijoille, joilla on tuen tarvetta. Esimerkiksi tulisi käyttää erilaisia opetusmenetelmiä, jotka huomioisivat opiskelijoiden erilaiset oppimisedellytykset. Tanskan koulutusjärjestelmään kuuluu myös erityispedagoginen tuki (Special Education Support – SPS), jonka tarkoituksena on tukea tukea tarvitsevia opiskelijoita suorittamaan koulutuksensa loppuun. Tanskan lainsäädännössä on lueteltu tukimuodot yksityiskohtaisesti (29 a§): 1) apuvälineet, 2) henkilökohtainen apu, 3) tukitunnit, 4)

² Skollag 2010:800 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattnings-samling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K1

³ <https://www.gymnasium.se/om-gymnasiet/extra-stod/>

⁴ <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1998-07-17-61>.

erityiset opetusmateriaalit, 5) viittomakieli ja kirjallinen tulkkaus. Opiskelijalla on oikeus näihin tukitoimiin myös harjoittelun aikana.

Islannin toista astetta koskevan lain⁵ mukaan erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille on annettava asianmukaista opetusta ja erityispedagogista tukea. Opetus on järjestettävä lähtökohtaisesti yhdessä muiden kanssa. Tukea voidaan antaa joko ammatillisen oppilaitoksen tavanomaisissa opinto-ohjelmissa tai vammaisille opiskelijoille suunnatuissa erityisohjelmissa vammaisille opiskelijoille.⁶ Oppilaitosten tulee opetussuunnitelmissaan kuvata, miten oppimisvaikeudet seuloetaan ja diagnosoidaan sekä miten seuranta- ja tukitoimet järjestetään.

5.2.2 Eri maiden ohjausjärjestelmiä

Koulutusjärjestelmät eri maissa poikkeavat toisistaan. Koulutuksen ohjauskeinot riippuvat kunkin maan koulutusjärjestelmästä, joten ohjaus on vahvasti sidoksissa koulutusjärjestelmään. Siksi toisen asteen ammatillisen koulutuksen ohjausmekanismeja ei voi vertailla täysin irrallaan maan koulutusjärjestelmästä.

Euroopan ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskus Cedefop tarjoaa tietoa ammatillista koulutusta koskevan päätöksenteon tueksi EU:ssa. Seuraavassa kuvataan yleisellä tasolla toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestelmää sekä ohjausmekanismeja Ruotsista, Norjasta, Alankomaista ja Virossa. Aineistona on käytetty Cedefopin verkkosivujen Vocational education and training in Europe -tietokantaa, jossa on maakohtaisia kuvauksia eurooppalaisten maiden ammatillisen koulutuksen järjestelmistä (<https://www.cedefop.europa.eu/en/online-tools>)

Kuvauksissa keskitytään ensisijaisesti sellaiseen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, joka on ajateltu ensisijaisesti suoritettavan peruskoulutuksen jälkeen (IVET). Useissa maissa aikuisille suunnattu lisä- ja täydennyskoulutustarkoituksessa järjestettävä ammatillinen koulutus (CVET) on erillinen, omiin säädöksiin perustuva järjestelmä, jonka rahoitus, koulutuksen järjestäjäverkko ja laadunvarmistus poikkeavat nuorisolle suunnatusta koulutuksesta. Monissa maissa aikuiskoulutusta järjestetään myös virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella.

Ruotsi

Ruotsissa virallinen ammatillinen koulutus tarjoaa koulutusta toisen asteen ja korkea-asteen tasolla. Peruskoulun jälkeen opiskelijat voivat siirtyä yhteen 12:sta ammatillisesta ohjelmasta (yrkesprogram). Koulutukset sijoittuvat EQF-tasolle 4. Perusopetuksen päättävistä oppilaista noin kolmasosa on suunnannut ammatillisiin ohjelmiin ja kaksi kolmasosaa yleissivistäviin, korkea-asteelle valmistaviin ohjelmiin.

Ammatilliset ohjelmat (IVET)

Ruotsissa toisen asteen koulutus on tavoiteohjattu järjestelmä, jossa on suuri paikallinen vastuu. Ruotsin parlamentin, hallituksen ja Kansallinen koulutusviraston (Skolvärket) tehtävänä on laatia yleiset kansalliset tavoitteet ja säätää niistä. Päävastuu rahoituksesta on kuntien. Koulutuksen järjestämisessä vastuu on kuntien ja itsenäisillä koulutuksen järjestäjillä.

⁵ 2008, 34 §; Upper Secondary Education Act 2008 No 92 12 June; 2008 nr. 92 12. jūni/ Lög um framhaldsskóla (government.is)

⁶ EMM, 2011.

Ruotsin koulutarkastusvirasto (Skolinspektionen) hyväksyy järjestämislupahakemukset ja myöntää luvan koulutuksen järjestämiseen. Lupa voidaan antaa julkisten, kunnallisten tahojen lisäksi myös yksityisille tahoille. Yksityiset koulut noudattavat samoja säädöksiä ja ohjeita kuin kunnalliset koulut. Kouluorganisaatioilla on ensisijainen vastuu resurssien jakamisesta ja toimintojen järjestämisestä niin, että opiskelijat saavuttavat kansalliset tavoitteet.

Kansallisten koulutusohjelmien kehityksessä on joustavuutta ja ne mahdollistavat paikallisen soveltamisen. Keskiset sisällöt määrätään kansallisesti. Kansallinen koulutusvirasto (Skolvärket) määrittelee, kurssit ja aiheet, joita noudatetaan ohjelmien tutkintotavoitteina. Koulut voivat yhdistellä näitä erilaisia kursseja luodakseen ohjelmakokonaisuuksia, jotka vastaavat alueellisia ja paikallisia työmarkkinoiden tarpeita ja mahdollistavat opiskelijoiden keskittymisen tiettyyn ammatilliseen lopputulokseen. Ohjelmakokonaisuuksien paikalliset sovellukset päättää järjestäjä, eli valtion koulujen osalta paikallishallitus, itsenäisten koulujen osalta koulutuksen järjestäjäorganisaation johto.

Suurin osa koulujen rahoituksesta tulee kunnallisista verotuloista, loput valtion keskitetyistä avustuksista kunnille. Käytössä on useita valtion avustuksia ja muita tasa-arvotoimenpiteitä, joilla varmistetaan, että asukkailla on pääsy laadukkaaseen koulutukseen riippumatta siitä, missä kunnassa he asuvat. Kukin kunta päättää, miten se jakaa resurssit, koska yleistä valtionosuutta ei ole sidottu mihinkään tiettyyn tarkoitukseen, ja sitä täydennetään kohdennetuilla valtion avustuksilla tiettyihin aloitteisiin, kuten oppisopimuskoulutukseen, aikuisten ammatilliseen koulutukseen ja projekteihin työssäoppimisen laadun kehittämiseksi.

Ammatillinen aikuiskoulutus (CVET)

Aikuiset, joilla ei ole toisen asteen koulutusta ja jotka haluavat vaihtaa urapolkua, voivat osallistua toisen asteen ammatillisen koulutuksen kursseille kunnallisissa aikuiskoulutuslaitoksissa (kommunal vuxenutbildning), jotka tarjoavat yksilöllisissä modulaarisia polkuja aikuisille. Vuodesta 2017 alkaen kunnallisessa aikuiskoulutuksessa ollut oikeus opiskella kursseja, jotka antavat kelpoisuuden sekä akateemiseen korkea-asteen koulutukseen että korkea-asteen ammatilliseen koulutukseen. Kunnat vastaavat aikuisten toisen asteen koulutuksesta, mutta yleensä ulkoistavat koulutuksen julkisille tai yksityisille koulutusmarkkinoille. Ruotsin hallitus myöntää suuren osan kunnallisen aikuiskoulutuksen rahoituksesta valtion avustuksina. Lisäksi 2017 alkaen valtion avustuksia on suunnattu alueelliseen aikuisten koulutukseen (regionalt yrkesvux). Edellytys avustuksille on, että koulutus toteutetaan useamman kunnan ja työnantajan yhteistyönä, ja se voi sisältää yhdistettyjä opintoja ruotsin toisena kielenä ja ammatillisena koulutuksena.

Korkea-asteen ammatillinen koulutus

Korkea-asteen ammatillinen koulutus (yrkeshögskoleutbildningar) on jatko- ja korkea-asteen koulutusta, joka yhdistää teoreettiset ja käytännön opinnot. Ohjelmat painottuvat vahvasti työpaikkakoulutukseen ja ne toteutetaan yhteistyössä koulutuksen järjestäjien sekä työnantajien ja alojen kanssa. Korkea-asteen ammatilliset ohjelmat sijoittuvat Euroopan viitekehyksen tasoille 5 ja 6. Lisäksi koulutuksen järjestäjille on annettu lupa järjestää valmistavia kursseja, jotka tuottavat opinto-oikeuden korkea-asteen ammatilliseen koulutukseen.

Korkea-asteen ammatillisen koulutuksen ohjelmien järjestämiseen on saatava hyväksyntä ammatillisen korkeakoulutuksen virastolta (Myndigheten för yrkeshögskolan). Koulutuksen järjestäjät voivat olla yksityisiä koulutusyrityksiä, kuntia, maakuntia, yliopistoja tai muita korkea-asteen koulutuksen järjestäjiä. Vuodesta 2017 lähtien myös valtion virastot voivat järjestää korkeampaa ammatillista koulutusta. Ruotsin korkea-asteen ammatillisen koulutuksen virasto

(Myndigheten för yrkeshögskolan) päättää hakuprosessin jälkeen, mitkä ohjelmat sisällytetään koulutuksen piiriin. Ohjelmat tarkastetaan noudattamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä ja muita määräyksiä. Virasto suorittaa kolme erilaista tarkastusta aloittaville järjestäjille, jatkuvaa toiminnan tarkastusta sekä satunnaisia tarkastuksia, jolla reagoidaan rajattuihin havaintoihin, esimerkiksi opiskelijoiden tekemiin valituksiin.

Ruotsin ammatillisen korkeakoulutuksen virasto (Myndigheten för yrkeshögskolan) hyväksyy ja myöntää valtion avustukset koulutuksen järjestäjien hakemusten pohjalta. Hyväksytyä ohjelmaa voidaan tarjota vain rajoitetun määrän, jonka jälkeen uusi hakemus on tehtävä ja virastossa varmistetaan, että ohjelman tarjoamat osaamiset vastaavat edelleen työmarkkinoiden tarpeita. Korkea-asteen ammatillisen koulutuksen ohjelmia valvoo Ruotsin korkeakoulujen virasto (Myndigheten för yrkeshögskolan) tarkastusten ja laadunvalvonnan avulla.

Norja

Norjassa kaikilla peruskoulunsa päättävillä nuorilla on lakisääteinen oikeus kolmevuotiseen toisen asteen koulutukseen (IVET). Suoritettu tutkinto sijoittuu eurooppalaiselle viitekehyksen EQF-tasolle 4. Kymmenellä ohjelma-alueella on 197 erilaista todistusta.

Ammatillinen jatkokoulutus (CVET) sijoittuu EQF-tasolle 5. Ammatillisen jatkokoulutuksen oppilaitokset (fagskoler) edustavat merkittävää vaihtoehtoa korkea-asteelle. Kansallisen ammatillisen koulutuksen neuvoston (Nasjonalt fagskoleråd) tavoitteena on parantaa yhteistyötä oppilaitosten, muun koulutusjärjestelmän, työelämän ja yhteiskunnan välillä. Neuvosto toimii sektorin koordinoivana elimenä ja on neuvoo-antava elin opetus- ja tutkimusministeriölle. Siihen kuuluu edustajia koulutussektorilta, työntekijä- ja työnantajajärjestöistä sekä opiskelijoista.

Norjan koulutus- ja koulutusjärjestelmää säädellään vuodelta 1998 annetulla koulutuslailla (Opplæringsloven). Opetussuunnitelmista ja ammatillisen koulutuksen järjestelmästä annetut säädökset ohjaavat koulutuksen järjestäjien toimintaa. Lain mukaan opetus- ja tutkimusministeriö (Kunnskapsdepartementet) vastaa maan koulutus- ja koulutuspolitiikan kehittämisestä ja hallinnoinnista. Lainsäädäntö asettaa vaatimukset tutkinnoille, ammatilliselle pätevyydelle ja mestariksi valmistumiselle, oppisopimuskoulutusyritysten hyväksymiselle sekä opettajien pätevyydelle. Yhteistyö koulutusviranomaisten sekä sosiaalisten kumppaneiden välillä on keskeisessä roolissa toisen asteen ja korkea-asteen ammatillisessa koulutuksessa.

Maakunnat (fylkeskommuner) ja kunnat (kommuner) ovat vastuussa koulutusta koskevien suunnitelmien kehittämisestä sekä koulutuksen järjestämisestä ja rahoituksesta omalla toimialueellaan. Toisen asteen ammatillista koulutusta järjestetään sekä kouluissa että julkisissa ja yksityisissä yrityksissä. Maakuntaviranomainen (fylkeskommunen) hyväksyy koulutuspaikat, ja ne myös jakavat valtion budjetista osoitettua ammatillisen koulutuksen rahoituksen ja varmistavat oppisopimuspaikat ja niiden valvonnan. Opetuslaki säätelee maakuntahallinnon vastuuta antaa ohjausta koulutuksen järjestäjille sekä opetusta ja sisältöä koskevissa asioissa, että muissa koulutuksen järjestämisen kysymyksissä esimerkiksi hallintoon liittyen.

Koulutusta koskevat laatustandardit ammatillisen koulutuksen tarjoajille määritellään säädöksissä. Valtio vastaa kaikkien opetuslaissa määriteltyjen toimintojen tarkastamisesta, ja sillä on valtuudet antaa sitovia määräyksiä epätydyttävien olosuhteiden korjaamiseksi. Opetus- ja tutkimusministeriö on siirtänyt tämän vastuun kansallisella tasolla toimivalle Norjan koulutus- ja koulutusvirastolle (Utdanningsdirektoratet). Virasto vastaa tarkastustoiminnan kehittämisestä, mm. aiempaa paremmin toimivan yhtenäisen tarkastustoiminnan luomiseksi maassa, sekä lain-

säädännön ohjeistuksesta. Norjan koulutuksen laadunvarmistusvirasto (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, NOKUT) vastaa osaamisen tunnustamisesta, akkreditoinnista ja laadunvarmistuksesta jatkoasteen ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa.

Opetuslaki edellyttää maakuntaviranomaista kuulemaan ammatillista koulutusta koskevista laatuasioista maakunnan ammatillista koulutusneuvostoa (Yrkesopplæringsnemda). Neuvoston päätehtävänä on antaa neuvoja, erityisesti oppisopimuskoulutusyritysten akkreditoinnissa. Neuvoston tulee myös esittää ehdotuksia laadun kehittämiseksi, mukaan lukien koulujen ja yritysten kumppanuuksien parantaminen sekä opettajien ja kouluttajien taitojen ja osaamisen kehittäminen. Maakuntahallinnon yleisten tarkastusten lisäksi toteutetaan kansallisia tarkastuksia. Nämä tapauskohtaiset arvioinnit tehdään yhteistyössä maakuntahallinnon kanssa. Tarkastushavainnot voivat vaatia viranomaisten puuttumista ja antavat maakuntahallinnolle valtuudet suorittaa omia tarkastuksiaan.

Alankomaat

Alankomaissa siirrytään kolmivuotiseen alemman toisen asteen koulutukseen peruskoulusta 12-vuotiaina. Toisen asteen ammatillinen ohjelma (VMBO) on pääreitti toisen asteen ammatilliseen koulutukseen (MBO), johon voivat osallistua 16-vuotiaat ja sitä vanhemmat.

Suurin osa julkisesti rahoitetusta ammatillisesta koulutuksesta tarjotaan suurissa monialaisissa alueellisissa koulutuskeskuksissa (ROCs). Toimialakohtaiset koulutuslaitokset ja maatalouskoulutuskeskukset tarjoavat myös ammatillisia koulutusohjelmia. MBO-ohjelmia on neljällä eri eurooppalaisen viitekehyksen tasoilla (EQF 1–4). Jatkoasteen ammatillisessa koulutuksessa tarjotaan erikoistuneempia ohjelmia (EQF-taso 4), ja ne on suunnattu MBO-ohjelmista (EQF-taso 3 – 4) valmistuneille. Jatkoasteen ohjelmat kestävät noin vuoden. Korkea-asteen ammattikorkeakoulututkintoihin (HBO) voi osallistua kaikkiin EQF-tason 4 ohjelmista valmistuneet. Noin 40 prosenttia kaikista MBO-ohjelmien koulutus pohjaisen suoritustavan (BOL) valinneista ja tasolta 4 valmistuneista osallistuu HBO-ohjelmiin. Valmistumisen jälkeen HBO-tutkinto antaa pääsyn ammatillisiin maisteriohjelmiin, mutta vaihtoehtoa ei vielä laajasti käytetä.

Jatkuvalla ammatilliselle koulutukselle (CVET) ei Alankomaissa ole institutionaalista kehystä. Tarjonta on markkinalähtöistä, ja tarjoajia on monia. Oppisopimustyyppisesti toimivaa ammatillista koulutusta (BBL-polku) voidaan hyödyntää lisä ja täydennyskoulutusreitteinä myös aikuisille. Työmarkkinakumppanit kannustavat jatkuvaan oppimiseen toimialakohtaisten koulutus- ja kehitysrahastojen avulla.

MBO-ohjelmien oppimistulokset määritellään kansallisessa tutkintojärjestelmässä ja käytössä ovat ammatilliset standardit. Niitä kehitettävät toimialakohtaiset komiteat, jotka ovat osa Ammatillisen koulutuksen sekä koulutuksen ja työmarkkinoiden yhteistyöorganisaatiota (Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven - SBB). SBB vastaa toisen asteen ammatillisista tutkinnoista, yritysten työharjoittelupaikkojen akkreditoinnista ja ohjauksesta sekä työmarkkinatiedon keräämisestä. Organisaatiossa ovat edustettuna ammatillisen koulutuksen ja sen verkostoissa toimivat kumppanit, jotka työskentelevät mm. ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän, tutkintojen, työharjoittelun ja ohjelmien tuottavuuden parissa. Kun ammatilliset standardit on hyväksytty opetusministeriössä, oppilaitokset - yhteistyössä työssäoppimista tarjoavien yritysten kanssa - kehittävät opetus suunnitelmat.

Aikuiskoulutus- ja ammatillinen koulutuslaki säätelee toisen asteen ammatillisten koulutuksen järjestäjien hallintoa ja antaa niille itsenäisyyttä päätöksenteossa esimerkiksi opettajien rekrytoinnissa, ohjelmatarjonnassa, alueellisissa työelämälähtöisissä koulutusportfolioissa, opetuk-

sen järjestämisessä ja yhteistyökumppaneiden valinnassa. Koulutuksen järjestäjä päättää vuosittainen opetusministeriöltä saamansa rahoituksen jakamisesta henkilöstökustannuksiin, materiaaleihin, tiloihin ja tuleviin investointeihin. Vuosittaiset tarkastuskertomukset antavat käsityksen siitä, miten rahaa on käytetty.

Opetusministeriön puolesta lähes kaikkia valtion koulutukseen suuntaamaa rahoitusta hallinnoi keskushallinnon menoihin erikoistunut virasto, DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs). Toisen asteen ammatillisten koulutuksen järjestäjien ja DUOn välillä on monimutkainen, mutta suora rahoitussuhde. Varoja kanavoidaan suoraan oppilaitoksiin, mutta myös välillisesti kuntien kautta. Kunnat rahoittavat erityisprojekteja, kuten koulutuksesta varhaisen poisjäämisen vähentämistä.

Alankomaissa toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa (MBO) rahoitus perustuu osittain opintourakohtaisiin opiskelijamääriin ja osittain myönnettyjen todistusten/tutkintojen määriin. Lisäksi koulutuksen järjestäjä voi saada rahoitusta koulutuksen laadun parantamiseen. Kaikkien ammatillisten koulutuksen järjestäjien ja opetusministeriön kahdenväliset sopimukset pyrkivät tukemaan nopeaa ja kattavaa koulutuksen toteutusta sekä kannustamaan oppilaitoksia parantamaan tasavertaista sisäänpääsyä, haavoittuvassa asemassa olevien nuorten pätevoittämistä ja reagointia työmarkkinakehitykseen. Ammatillisilla oppilaitoksilla on myös muita rahoituslähteitä, kuten sopimuksiin perustuvia toimintoja yrityksille ja yksilöille, kunnilta saatavaa rahoitusta aikuisten kansalaisuuden integraatiokoulutukseen sekä opiskelumaksuista. Lisäksi on olemassa tukijärjestelmä yrityksille, jotka kattavat niiden kustannukset tarjotessaan oppimispaikkoja oppisopimuskoulutustyyppisessä dualikoulutuksessa (BBL).

Alankomaiden yksityisten koulutus- ja koulutuspalvelujen neuvosto (NRTO) edistää yksityisten, ei-tukien saaneiden koulutusohjelmien tarjoajien etuja toisella asteella, ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa. Näitä tarjoajia on laillisesti tunnustettu opetusministeriön toimesta tarjoamaan säänneltyjä kursseja, mukaan lukien toisen asteen ja korkea-asteen ammatilliset kurssit.

Ammatillisen koulutuksen laki velvoittaa ammatillisen koulutuksen järjestäjät perustamaan laadunvarmistusjärjestelmän. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen oppilaitosten vuosittaiset raportit ovat perusta opetusvalvontaviranomaisen ulkoiselle laadunarvioinnille. Opetusvalvonta vastaa ulkoisesta valvonnasta, ja se tarkistaa toiminnan säädöstenmukaisuuden ja laadunvarmistuksen toimivuuden. Ulkoinen arviointi kattaa viisi laatualuetta: opetusprosessin, koulun ilmapiirin, oppimistulokset, laadunvarmistuksen ja tavoitteellisuuden sekä taloudenhoidon. Valvonta on luonteeltaan suhteellista ja valvonta on tiukempaa, jos puutteita havaitaan.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen laatu sekä reagointi- ja innovaatiokyky ovat olleet keskeisiä politiikkatavoitteita viime vuosina. Lisärahoitusta (osittain suoritusperusteista) on otettu käyttöön laadun parantamiseksi. Ministeriö on solminut laatuun liittyviä sopimuksia kaikkien ammatillisten oppilaitosten kanssa, mikä lisää oppilaitokset vastuuta suorituksistaan. Laatusopimukset antoivat perustan ammatillisten koulutuksen tarjoajien itsensä laatimille laatusuunnitelmille vuosille 2019-2022.

Viro

Virossa ammatillinen koulutus kuuluu opetuksesta ja tutkimuksesta vastaavan ministeriön toimivaltaan. Ammatilliset tutkinnot ovat osaamisperusteisia ja opetussuunnitelmat perustuvat ammatillisiin standardeihin. Järjestelmään kuuluvat toisen asteen ammatilliset ohjelmat (I VET) sekä ohjelmia jatkuvan oppimisen tarpeisiin (CVET).

Toisen asteen ammatilliset ohjelmat sijoittuvat eurooppalaisessa viitekehyksessä (EQF) tasoille 2, 3, 4 ja 5. Ammatillinen koulutus avaa pääsyn korkeakoulutukseen, mutta voi käytännössä edellyttää valtion toisen asteen koulutuksen loppukokeen suorittamista. Virossa on myös jatko-koulutusohjelmia (EQF 5), jotka valmistavat opiskelijoita teknisiin ja avustaviin asiantuntija-tehtäviin sekä jatko-opintoihin. Ne on tarkoitettu toisen asteen koulutuksen suorittaneille. Lisä- ja täydennyskoulutuksena ammatillista koulutusta (CVET) tarjotaan viitekehyksen (EQF) ta-soilla 4 ja 5. Lisäksi aikuiskoulutuksena on tarjolla viralliseen koulutusjärjestelmään kuuluma-tonta ammatillista koulutusta.

Virossa parlamentti (Riigikogu), hallitus (Eesti Vabariigi Valitsus) ja opetusministeriö valvovat yhdessä kansallisella tasolla ammatillista koulutusjärjestelmää. Opetus- ja nuorisovirasto (Haridus- ja Noorteamet) toteuttaa kansallista koulutuspolitiikkaa, mukaan lukien ammatillisen koulutuksen politiikka.

Ammatilliset oppilaitokset voivat olla valtion tai paikallishallinnon omistamia, tai ne voivat olla yksityisiä. Useat neuvontaelimet ja kumppanien organisaatiot osallistuvat ammatillisen koulu-tuksen politiikan toteuttamiseen, ja kumppanien osallistumista ammatilliseen koulutukseen sää-telee kansallinen lainsäädäntö ja kumppanuussopimukset. Kansallisella tasolla sosiaalisia kumppaneita ovat kauppakamari (Eesti Kaubandus-Tööstuskoda), työnantajien keskusliitto (Eesti Tööandjate Keskliit) ja ammattiliittojen keskusliitto (Eesti Ametiühingute Keskliit). Ne osallistuvat aktiivisesti ja vaikuttavasti ammattineuvostoihin (kutsenõukogud) ja ovat mukana laatimassa standardeja ammatille ja osallistuvat ammatillisen koulutuksen lainsäädännön laati-miseen. Paikallisella tasolla sosiaaliset kumppanit osallistuvat ammatillisen koulutuksen koulu-neuvostoihin (kutseõppeasutuse nõunike kogu), jotka perustetaan ammatillisista oppilaitoksista annetun lainsäädännön perusteella. Neuvontaelimet yhdistävät ammatilliset oppilaitokset ja yh-teiskunnan, antaen neuvontaa koululle ja sen johdolle koulutuksen ja taloudellisten toimien suunnittelussa ja järjestämisessä. Paikallishallinto laatii ja toteuttaa paikallisia koulutuksen ke-hittämissuunnitelmia ja koordinoi kunnallisten koulutuslaitosten toimintaa.

Aiemmin opetusministeriö päätti valtion budjetista rahoitettavat opiskelijamäärät seuraaviksi kolmeksi vuodeksi opetussuunnitelmien ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien mukaan. Nyt käytössä oleva rahoitusmalli otettiin käyttöön vuonna 2018, ja opiskelupaikkojen sijaan rahoituksien perustana on oppilaitosten toiminta ja suorituskyky. Rahoitusmalli muodostuu perusrahoituksesta ja suoritusperusteisesta rahoituksesta. Perusrahoitus ottaa huomioon opiskelijamää-rän, koulutusalat, opettajien palkat, erikoisalojen erityispiirteet, erityistä tukea tarvitsevat opis-kelijat ja koulun käyttämät tilat. Perusrahoitus on kiinteä kolmeksi vuodeksi ja takaa tarvittavat varat koulujen päätoimintaan. Suoritusperusteinen rahoitus, perustuu suoritusindikaattoreihin, jotka ovat linjassa valtion strategisten tavoitteiden kanssa. Indikaattoreina käytetään esimerkiksi nimellisen opiskeluaajan jälkeen valmistuvien opiskelijoiden osuus, työllistyneiden ja jatko-opintoihin suuntaavien osuus valmistuneista, ammattikokeen suorittaneiden määrä ja oppisopi-muskoulutukseen osallistuneiden määrä. Suoritusperusteisen rahoituksen yhtenä ajatuksena on taata, että ammatillisilla kouluilla on tarvittavat varat yhteistyöhön yritysten ja yleissivistävien koulujen kanssa. Suoritusperusteinen rahoitus kattaa noin 20 prosenttia oppilaitoksen valtion budjetista saamista varoista.

Keskeinen tapa varmistaa ammatillisen koulutuksen laatua, liittyy siihen, kenellä on oikeus jär-jestää ammatillisen koulutuksen ohjelmia. Aiemmin oikeus järjestää koulutusta tietyssä opetus-suunnitelmaryhmässä määräytyi akkreditointitulosten perusteella. Vuodesta 2019 lähtien malli korvattiin pysyvällä oikeudella tarjota opetusta opetussuunnitelmaryhmissä, joissa koulutuksen järjestäjällä on akkreditointi kuuden vuoden ajalle. Ulkoisen arvioinnin järjestää Korkeakoulu-jen ja ammatillisen koulutuksen laatuvirasto (EKKA). Laatuarviointi opetussuunnitelmaryh-

missä toteutetaan kerran kuudessa vuodessa, eikä arvioinnin tulos ole suoraan yhteydessä opetuksen tarjoamisen oikeuteen. Vuodesta 2006 alkaen koulutuksen järjestäjät ovat olleet velvollisia toteuttamaan sisäinen laadun arvioinnin. Arviointi tehdään säännöllisesti vähintään joka kolmas vuosi opetussuunnitelmaryhmittäin. Laadunarviointi raportti on julkinen.

Sisäinen arviointi toimii perustana koulun kehityssuunnitelman laatimiselle ja laadun arvioinnille. Sisäisen arvioinnin kriteerit ovat samankaltaiset kuin ulkoisessa arvioinnissa: johtajuus ja hallinto; resurssienhallinta (mukaan lukien henkilöstö); yhteistyö sidosryhmien kanssa; ja opetusprosessi. Ammatillisen koulutuksen järjestäjä valitsee sisäisen arvioinnin menetelmät. Usein käytetään toiminnan ja suorituksen indikaattoreita, jotka ovat saatavilla koulutustilastojen tiedokannassa (HaridusSilm).

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta

1 §. *Lain tarkoitus.* Pykälän mukaan lain tarkoituksena olisi toteuttaa kokeilu ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta ajalla 1.1.2026 – 31.12.2033. Kokeilun tavoitteena on selvittää, miten ammatillisen koulutuksen nykyistä monipuolisemmalla toiminnanohjauksella voitaisiin vahvistaa ammatillisen koulutuksen laatua, vaikuttavuutta ja saavutettavuutta. Ammatillisen koulutuksen laadulla tarkoitetaan koulutuksen kykyä vastata koulutukselle asetettuihin tavoitteisiin sekä opiskelijoiden ja asiakkaiden tarpeisiin. Laatua on lisäksi se, että opiskelija saa selkeää opetusta ja ohjausta, jotta hän voi saavuttaa sen osaamisen, mikä opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmassa on tavoitteena. Koulutuksen laatu näkyy myös opiskelijoiden työllistymisenä ja jatko-opintoihin siirtymisenä. Työllistymisellä ja jatko-opintoihin siirtymisellä mitataan koulutuksen vaikuttavuutta. Koulutuksen saavutettavuudella tarkoitetaan koulutuksen alueellista saavutettavuutta sekä sen saavutettavuutta erityisryhmien, kuten vammaisten ja erilaisten kieliryhmien kannalta.

2 §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Kokeiluun sovellettaisiin lakia ammatillisesta koulutuksesta tietyin poikkeuksin. Poikkeukset koskisivat 3 lukua, jossa säädetään tutkintojen ja koulutuksen järjestämisestä. Kokeilussa poikettaisiin lain 22 §:ssä säädetystä järjestämisluvasta, 23 §:ssä säädetystä määrättävistä tutkinnoista ja koulutuksesta, 24 §:ssä säädetystä opetus- ja tutkintokielestä, 25 §:ssä säädetystä toiminta-alueesta, 27 §:n 1-3 momenteissa säädetystä järjestämisluvassa määrättävistä muista oikeuksista, velvollisuuksista, ehdoista ja tehtävistä, 28 §:ssä säädetystä järjestämisluvassa myöntämisedellytyksistä ja 29 §:ssä säädetystä järjestämisluvassa muuttamisesta ja peruuttamisesta.

3 §. *Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta annettava järjestämislupa.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tässä laissa säädetyn ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeiluun osallistuminen edellyttäisi ammatillisen koulutuksen kokeilusta annettavaa järjestämisilupaa eli kokeilulupaa. Kokeiluluvan myöntäisi hakemuksesta opetus- ja kulttuuriministeriö enintään kokeilulain voimassaolon ajaksi.

Kokeilulupa korvaisi koulutuksen järjestäjän ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:n mukaisen tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvassa kokeilun ajaksi. Ammatillisten tutkinto-

jen ja koulutuksen järjestämislupaa ei kuitenkaan kokeilun ajalle peruutettaisi, vaan se olisi kokeilun aikana ns. jäädytettynä. Opetus- ja kulttuuriministeriö tekisi maksutta kokeilulupaa koskevan päätöksen.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan kokeilussa mukana olevat koulutuksen järjestäjät saisivat laajan tutkintojen järjestämisoikeuden. Kokeiluluvan saaneet koulutuksen järjestäjät voisivat järjestää kaikkia tutkintorakenteen mukaisia tutkintoja sekä niin sanottua laajennettua oppisopimuskoulutusta. Kokeiluluvassa todettaisiin kaikki tutkinnot ja koulutukset, joita koulutuksen järjestäjällä olisi oikeus järjestää. Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi kuitenkin päättää tietyistä tutkinto- ja osaamisalakohtaisista rajoituksista koulutuksen järjestäjän kokeilulupaansa. Rajoituksia käsitellään myöhemmin 5 pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa. Nykytilaa vastaavasti laajennetun oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävällä koulutuksen järjestäjä voisi vastata työ- ja elinkeinoelämän ja opiskelijan osaamistarpeisiin koulutuksen hankinnan kautta kokeiluluvasta tämän lain 5 §:n nojalla mahdollisesti rajoitettujen tutkintojen ja osaamisalojen osalta. Kokeiluluvan saaneet koulutuksen järjestäjät saisivat vapaasti järjestää koulutusta myös vankilakoulutuksena. Kokeiluluvassa myönnettyä tutkintokoulutusta voitaisiin järjestää vapaasti myös työvoimakoulutuksena. Nykytilaa vastaavasti koulutuksen järjestäjä ja työ- ja elinkeinohallinto sopivat työvoimakoulutuksen järjestämisestä.

Pykälän kolmannessa momentissa todettaisiin, että kokeiluluvassa määrätään koulutuksen järjestäjän oikeudesta järjestää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettua työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 65 §:ssä tarkoitettua vaativaa erityistä tukea sekä urheilijoiden ammatillista koulutusta. Momentissa tarkoitettuja koulutuksia saisivat automaattisesti järjestää ne kokeiluluvan saaneet koulutuksen järjestäjät, joilla tämän lain voimaan tullessa olisi oikeus järjestää kyseistä koulutusta.

Pykälän neljännessä momentissa todettaisiin, että kokeiluluvassa määrättäisiin lisäksi koulutuksen järjestäjän oikeudesta toimia liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 35 §:ssä tarkoitettuna perustason ammattipätevyyskoulutusta tai jatkokoulutusta antavana koulutuskeskuksena. Koulutuskeskuksena voisivat toimia ne kokeiluluvan saaneet koulutuksen järjestäjät, joilla tämän lain voimaan tullessa olisi oikeus järjestää kyseistä koulutusta.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien oikeus järjestää tutkintoon valmentavaa koulutusta määräytyisi nykytilaa vastaavasti tutkintoon valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) mukaisesti.

4 §. Opetus- ja tutkintokieli. Kokeiluluvassa määrättäisiin koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielistä. Kokeiluluvassa koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokieliksi määrättäisiin sama opetus- ja tutkintokieli tai samat opetus- ja tutkintokielet, jotka ovat tämän lain voimaan tullessa koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyjä opetus- ja tutkintokielinä. Koulutuksen järjestäjän olisi annettava opetusta kokeiluluvassa määrättyillä opetuskielillä nykytilaa vastaavasti.

Voimassa olevan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan tutkinnon voi suorittaa järjestämisluvassa määrättyllä tutkintokielellä tai -kielillä, ja koulutuksen järjestäjän tutkintokieliä ovat järjestämisluvassa määrätty opetuskielet sekä järjestämisluvassa erikseen tutkinnoittain määrättyt muut kielet. Toisin kuin ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, ehdotetussa säännöksessä koulutuksen järjestäjän tutkintokieli olisi kokeilulupaansa sisältyvissä tutkinnoissa myös englanti. Ehdotettu säännös mahdollistaisi koulutuksen järjestäjälle järjestää koulutusta englanninkielellä ilman järjestämisluvan muutoksen hakemista opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Koulutuksen järjestäjät voisivat nykyistä joustavammin vastata toiminta-alueensa koulu-

tus- ja osaamistarpeisiin myös tutkintokielellä englanti. Tämä edellyttäisi, että suomen tai ruotsin kielisellä koulutuksella ei pystytä vastaamaan riittävästi työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeisiin, kun opiskelijan on tarkoituksenmukaista suorittaa tutkinto tutkintokielellä englanti. Monipuolisten työllistymisedellytysten, opiskelijoiden kieli- ja kulttuuriosaamisen ja kotoutumisen edistämiseksi koulutuksen järjestäjän tulisi edelleen huolehtia myös englannin kielellä tutkintonsa suorittavien opiskelijoiden riittävästä suomen ja ruotsin kielen taidosta ja niiden vahvistamisesta osana englanninkielistä tutkintokoulutusta.

5 §. Rajoitukset kokeilulupa. Pykälässä säädettäisiin, että opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä koulutuksen järjestäjän kokeiluluvasta voidaan rajata pois tutkintoja ja osaamisaloja tietyin edellytyksin. Kokeiluluvan myötä koulutuksen järjestäjä saisi nykyistä laajemman tutkintojen järjestämisoikeuden. On kuitenkin tiettyjä tutkintoja ja osaamisaloja, joiden järjestämistä on välttämätöntä rajoittaa.

Pykälän ensimmäisessä kohdassa mahdollistettaisiin erityisen kalliiden tutkintojen ja osaamisalojen rajaaminen kokeiluluvasta. Tällaisten keskimääräistä selvästi kalliimpien koulutusten järjestämisen vapauttaminen saattaisi siirtää merkittävästi koulutuksen rahoitusta tiettyihin koulutuksiin ja tietyille koulutuksen järjestäjille. Näitä tutkintoja ja osaamisaloja olisi tarpeellista voida rajoittaa, jotta opetus- ja kulttuuriministeriöllä olisi mahdollisuus vaikuttaa ammatillisen koulutuksen rahoituksen kokonaisuuden suuntaamiseen. Tällaisia erityisen kalliita koulutuksia ovat metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljetuksen osaamisala sekä rakennusalan perustutkinnon maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala.

Pykälän toisen kohdan mukaan tutkintoja ja osaamisaloja voitaisiin rajoittaa, jos kyseiseen tutkintoon tai osaamisalaan liittyvää osaamista säännellään lailla tai asetuksella taikka sitä koskee Suomea velvoittava kansainvälinen sopimus. Tällaisia koulutuksia ovat esimerkiksi talotekniikan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kylmäasennuksen osaamisala sekä energia-alan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen voimalaitostekniikan osaamisala. Energia-alan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen voimalaitostekniikan osaamisalaa koskee painelaitelaki (1144/2016) ja valtioneuvoston asetus painelaiteturvallisuudesta (1549/2016). Tutkintojen osaamisalan ammatillinen koulutus on painelaitelaisissa määriteltyjen pätevyyskirjojen saamisen edellyttämää koulutusta. Talotekniikan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kylmäasennuksen osaamisalaa koskee ympäristönsuojelulaki (527/2014) ja valtioneuvoston asetus fluorattuja kasvihuonekaasuja tai otsonikerrosta heikentäviä aineita sisältävien laitteiden käsittelijän pätevyysvaatimuksesta (766/2016). Tutkintojen osaamisalan ammatillinen koulutus on ympäristönsuojelulaisissa määriteltyjen pätevyysvaatimusten saamisen edellyttämää koulutusta.

Pykälän kolmannen kohdan mukaan tutkintoja ja osaamisaloja voitaisiin rajoittaa, jos tutkinnon tai osaamisalan laaja järjestämisoikeus heikentäisi olennaisesti niiden koulutuksen järjestäjien toimintaedellytyksiä, jotka tämän lain voimaan tullessa järjestävät kyseistä koulutusta. Eräiden ammatillisten tutkintojen järjestäminen on vakiintuneesti erikoistuneiden koulutuksen järjestäjien vastuulla. Nämä koulutuksen järjestäjät ovat usein pitkälle erikoistuneita ja tutkintoa koskeva osaaminen on keskittynyttä. Mikäli toiminta avattaisiin laajasti myös muille koulutuksen järjestäjille, saattaisi se vähentää näiden koulutuksen järjestäjien opiskelijamääriä ja siten heikentää olennaisesti niiden toimintaedellytyksiä. Tällaisia tutkintoja ovat esimerkiksi musiikin ja liikunta-alan tutkinnot.

6 §. Toiminta-alue. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toiminta-alueesta. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että koulutuksen järjestäjä vastaisi kokeiluluvassa määrätyn toiminta-alueensa oppivelvollisten ja muiden ryhmien kouluttamisesta, mutta ei välttämättä kantaisi yksin tätä vastuuta. Alueella voi olla muitakin koulutuksen järjestäjiä, jotka vastaavat koulutuksesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjän toiminta-alueeksi se toiminta-alue, joka tämän lain voimaantullessa on määrätty koulutuksen järjestäjän toiminta-alueeksi.

7 §. Kokeiluluvan myöntämisedellytykset. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että kokeilulupaa voi hakea koulutuksen järjestäjä, jolla tämän lain voimaan tullessa 1.1.2025 olisi voimassa oleva ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestämislupa. Pykälän 2 momentissa lisäksi säädettäisiin, että kokeilulupaa voisi hakea kaksi tai useampi 1 momentissa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä yhdessä, jos kyseisillä koulutuksen järjestäjillä olisi aiesopimus toimintojen yhdistämisestä vuosien 20xx- 20xx aikana. Näissä tapauksissa hakijalla tulisi kokeilulupien hakuajan loppuun mennessä olla lainvoimainen päätös yhdistymisestä. Koulutuksen järjestäjä voi yhdistyä toisen tai toisten järjestäjien kanssa myös kokeilukauden aikana. Tuolloin menettelystä sovittaisiin opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

8 §. Kokeiluun valittavat koulutuksen järjestäjät. Pykälän 1 momentissa todettaisiin, että kokeiluun valitaan enintään 40 koulutuksen järjestäjää. Kokeiluun valittavien ammatillisen koulutuksen järjestäjien olisi kokonaisuutena katettava valtakunnallisesti riittävä määrä opiskelijoita, jotta kokeilun vaikuttavuutta voitaisiin kokeilun edetessä ja sen päätyttyä arvioida. Lisäksi tämän lain 10 §:ssä ehdotetun neuvottelumenettelyn toteuttaminen edellyttää, että strategiakauden neuvottelumenettelyssä olisi sellainen määrä koulutuksen järjestäjiä, että neuvottelumenettely olisi käytännössä mahdollista toteuttaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön olisi huolehdittava valitessaan koulutuksen järjestäjiä kokeiluun, että ehdotetun pykälän 1 momentin kohdissa 1-5 esitetyt asiat täyttyisivät. Kokeilun onnistuminen edellyttää, että kokeiluun valittavat koulutuksen järjestäjät muodostavat alueellisesti, opiskelijamääriltään, kansalliskieliltään, tutkintotarjonnaltaan ja omistajapohjaltaan riittävän monipuolisen järjestäjaverkon.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että kokeiluun osallistuvalla koulutuksen järjestäjällä on oltava riittävät taloudelliset edellytykset tutkintojen ja koulutuksen järjestämiseksi. Kokeiluun valittavalla koulutuksen järjestäjällä tulisi olla tarvittava maksuvalmius sekä vakavaraisuus, jotta se kykenee tarjoamaan laadukasta koulutusta, kehittämään toimintaansa sekä tekemään toimintaedellytysten ylläpitämiseksi tarvittavia investointeja ja selviytymään yllättävistä kustannusvaikutuksista aiheuttavista muutostilanteista, kuten esimerkiksi kohtuullisista opiskelijamäärien vaihteluista.

Kokeiluun valittavien koulutuksen järjestäjien valintaan liittyisi opetus- ja kulttuuriministeriön harkintaa. Harkinta ei kuitenkaan olisi vapaata, sillä ehdotetun pykälän mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön olisi huolehdittava kokeiluun valittavien koulutuksen järjestäjien kokonaisuudesta tässä pykälässä säädetyllä tavalla.

9 §. Kokeiluun velvoittaminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että opetus- ja kulttuuriministeriö voisi velvoittaa koulutuksen järjestäjän osallistumaan tässä laissa tarkoitettuun kokeiluun, jos kokeiluun ei olisi hakenut riittävästi 8 §:n edellytykset täyttäviä koulutuksen järjestäjiä. Koulutuksen järjestäjää olisi kuultava ennen päätöksen tekemistä.

Kokeilun tuloksellisuuden arvioinnin näkökulmasta on välttämätöntä, että kokeilussa olisi mukana riittävä määrä koulutuksen järjestäjiä, ja että koulutuksen järjestäjät olisivat keskenään riittävän erilaisia. Tavoitteen saavuttamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriöllä olisi oikeus velvoittaa ammatillisen koulutuksen järjestäjä mukaan kokeiluun siinä tapauksessa, että 8 §:n mukaiset opetus- ja kulttuuriministeriötä velvoittavat edellytykset kokeiluun valittaville eivät täytyisi. Päätös olisi valituskelpoinen hallintopäätös.

10 §. *Neuvottelumenettely.* Neuvottelumenettelyssä opetus- ja kulttuuriministeriö ja koulutuksen järjestäjä sopisivat tavoitteista ja toimenpiteistä neljän vuoden mittaiseksi strategiakaudeksi kerrallaan. Strategiakauden tulisi olla riittävän pitkä, jotta esimerkiksi mahdollisesti tavoiteltavia muutoksia nykytilaan olisi mahdollista toimeenpanna ja tuloksia seurata. Opetus- ja kulttuuriministeriö tuottaisi koulutuksen järjestäjille yhteisen aineiston liittyen ammatillisen koulutuksen kansallisiin tavoitteisiin ennen neuvottelumenettelyn alkamista. Aineisto perustuisi muun muassa hallitusohjelmaan ja kansallisiin koulutuspoliittisiin linjauksiin. Kansallisista ammatillisen koulutuksen tavoitteista käytäisiin niiden valmisteluvaiheessa keskustelua opetus- ja kulttuuriministeriön ja keskeisten sidosryhmien, kuten esimerkiksi Suomen Kuntaliiton ja työelämän järjestöjen, välillä. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö tuottaisi neuvotteluja varten tilannekuvan koulutuksen järjestäjien toimintaympäristöstä ja sen ennakoidusta kehityksestä koskien esimerkiksi väestönmuutosta tai työelämän tarpeita. Opetus- ja kulttuuriministeriö tuottaisi aineistoa myös koulutuksen järjestäjän keskeisistä toiminnallisista ja taloudellisista indikaattoreista. Näitä olisivat esimerkiksi koulutuksen järjestäjän taloudellinen tilanne, koulutuksen järjestäjällä suoritettut tutkimukset ja tutkinnon osat sekä opiskelijoiden työllistyminen tai jatko-opintoihin siirtyminen.

Koulutuksen järjestäjä tuottaisi neuvotteluja varten analyysin omasta toiminnastaan ja omista strategisista tavoitteistaan ensisijaisella toiminta-alueellaan. Koulutuksen järjestäjä laatisi opetus- ja kulttuuriministeriön laatiman tilannekuvan ja kansallisten tavoitteiden pohjalta ehdotuksen opetus- ja kulttuuriministeriön ja koulutuksen järjestäjän väliseksi sopimukseksi. Koulutuksen järjestäjän sopimusehdotus sisältäisi ehdotuksen kokeiluluvan opiskelijavuosien enimmäismäärästä ja strategiakaudelle osoitettavasta, tavoitteiden toteuttamisesta aiheutuvien kustannusten kattamiseen tarkoitettusta harkinnanvaraisesta rahoituksesta. Koulutuksen järjestäjä laatisi ehdotuksen toiminnan vaikuttavuutta ja laatua koskeviksi tavoitteiksi. Vaikuttavuuden osalta ehdotuksessa tulisi ottaa kantaa ainakin työllistymisen edistämiseen sekä jatko-opintoihin siirtymiseen (niin sanotut vaikuttavuustavoitteet). Ehdotuksessa tulisi esittää tavoitteet myös laadun varmistamiseksi ja laadun parantamiseksi (niin sanotut toiminnalliset tavoitteet). Tavoitteet tulisi mahdollisuuksiin mukaan esittää myös alakohtaisesti ja tarvittaessa tutkinnoittain. Koulutuksen järjestäjän aloitteesta tavoitteet voitaisiin asettaa myös numeerisesti. Koulutuksen järjestäjän aloitteesta sopimukseen voitaisiin kirjata myös tavoitteita koulutuksen järjestäjän omiksi rakenteellisiksi tai organisatorisiksi toimiksi. Koulutuksen järjestäjän ehdotus tavoitteineen ja toimenpiteineen olisi laadittava yhteistyössä järjestäjän ensisijaisen toiminta-alueen keskeisten yhteistyötahojen kanssa. Näitä yhteistyötahoja olisivat esimerkiksi TE-palvelualueet, kunnat, työ- ja elinkeinoelämä ja muut alueen koulutuksen järjestäjät sekä korkeakoulut.

Opetus- ja kulttuuriministeriö laatisi koulutuksen järjestäjän sopimusehdotuksen jälkeen neuvotteluihin ehdotuksen sopimuksen tavoitteista, teemoista, sisällöistä ja toimenpiteistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi esittää koulutuksen järjestäjälle koulutusmäärien lisäämistä joillain aloilla tai joissain tutkinnoissa koulutuksen järjestäjän opiskelijavuosien enimmäismäärän puitteissa. Tavoitteita olisi mahdollista asettaa myös koskien huoltovarmuuden kannalta kriittistä osaamista edellyttämää koulutusta. Strategisten tavoitteiden lisäksi sopimuksessa sovittaisiin toimenpiteistä, joilla koulutuksen järjestäjä etenisi asetettujen tavoitteiden suuntaisesti. Toimenpiteet voisivat liittyä esimerkiksi koulutustarjonnan suuntaamiseen, laatukysymyksiin, toimintaprosesseihin tai muihin seikkoihin, jotka edesauttaisivat tavoitteisiin pääsemistä. Lisäksi sopimusneuvotteluissa todettaisiin tilannekuva koulutuksen järjestäjän taloudellisesta kantokyvystä. Toimintaympäristöä koskevassa keskustelussa käytäisiin läpi myös koulutuksen järjestäjän kyky palvella TE-palvelualueita.

11 §. *Opetus- ja kulttuuriministeriön päätös strategiakauden tavoitteista.* Pykälässä säädettäisiin, että opetus- ja kulttuuriministeriö voisi tehdä yksipuolisen päätöksen koulutuksen järjestä-

jän määrällisiksi ja laadullisiksi tavoitteiksi, jos tavoitteita ei sopimusneuvotteluissa koulutuksen järjestäjän kanssa saataisi yhteensovitetuiksi ammatillista koulutusta koskevien kansallisten tavoitteiden kanssa. Ministeriö tekisi päätöksen opiskelijavuosien enimmäismäärästä ja työllisyyteen ja jatko-opintoihin liittyvistä vaikuttavuustavoitteista. Opetus- ja kulttuuriministeriön päätös edellyttäisi, että olisi joitakin kokeilun tavoitteisiin liittyviä erityisiä syitä tehdä mainittu päätös. Tässä pykälässä tarkoitettu päätös olisi valituskelpoinen hallintopäätös.

12 §. Harkinnanvaraisen rahoituksen osoittaminen strategiakauden tavoitteisiin. Pykälässä säädetäisiin harkinnanvaraisen rahoituksen osoittamisesta tässä laissa tarkoitetuille ammatillisen koulutuksen kokeiluluvan saaneille koulutuksenjärjestäjille. Harkinnanvaraista rahoitusta voitaisiin myöntää niissä tapauksissa, joissa koulutuksen järjestäjän ja opetus- ja kulttuuriministeriön välisen sopimuksen toimeenpano aiheuttaisi koulutuksen järjestäjälle sellaisia kustannuksia, joita ei voisi kattaa laskennallisella perusrahoituksella. Harkinnanvarainen rahoitus myönnettäisiin joko täysimääräisenä tai osittaisena aiheutuviin kustannuksiin nähden. Rahoitus myönnettäisiin muun valtionosuuden tapaan yleiskatteellisena rahoituksena.

Jos sopimuksessa sovittujen toimien toteuttaminen ei aiheuttaisi koulutuksen järjestäjälle sopimuksessa ennakoituja kustannuksia, tai kustannukset olisivat ennakoituja vähäisemmät, opetus- ja kulttuuriministeriö voisi vähentää tarkoitukseen osoitetun harkinnanvaraisen rahoituksen määrää seuraavina vuosina strategiakauden aikana.

13 §. Kokeiluluvan muuttaminen ja peruuttaminen. Pykälässä säädetäisiin kokeiluluvan muuttamisesta ja peruuttamisesta. Kokeiluluvan muuttamisesta tai peruuttamisesta päättäisi opetus- ja kulttuuriministeriö. Kokeilulupaa muutettaisiin tai se peruutettaisiin pääsääntöisesti koulutuksen järjestäjän hakemuksesta. Kokeilulupaa voitaisiin muuttaa hakemuksesta strategiakausien vaihtuessa. Poikkeuksellisesti kokeilulupaa voitaisiin muuttaa hakemuksesta myös kesken strategiakauden, jos koulutuksen järjestäjät yhdistäisivät toimintansa. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi koulutuksen järjestäjien fuusioituminen kesken strategiakauden. Silloin kun kokeilulupaan haettaisiin muutosta, olisi päätös valtion maksuperustelain nojalla maksullinen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi kuitenkin eräissä tilanteissa muuttaa kokeilulupaa myös kesken strategiakauden viranomaisaloitteisesti. Pykälän 2 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan kokeilulupa voitaisiin muuttaa hakemuksetta silloin, kun kokeiluluvan opiskelijavuosien enimmäismäärää olisi tarpeen muuttaa. Opiskelijavuosien enimmäismäärää olisi mahdollista muuttaa esimerkiksi siinä tilanteessa, jos julkisen talouden sopeuttamisesta johtuva ammatillisen koulutuksen rahoitus vähenee. Samoin kokeilulupaa voitaisiin muuttaa, jos tutkintoja tai koulutusta järjestetään olennaisesti vastoin tätä lakia tai ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia ja näiden nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

Pykälän 3 momentissa säädetyissä tilanteissa opetus- ja kulttuuriministeriö voisi peruuttaa kokeiluluvan. Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi ilman hakemusta peruuttaa kokeiluluvan, jos kokeiluluvassa määrättyjä tutkintoja tai koulutusta ei enää järjestettäisi. Samoin kokeilulupa voitaisiin peruuttaa, jos tutkintoja tai koulutusta järjestetään olennaisesti vastoin tätä lakia tai ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia ja näiden nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että järjestäjän edellytykset järjestää esimerkiksi tiettyjä tutkintoja, tutkintokoulutusta tai muuta luvan mukaista koulutusta olisivat merkittävästi alentuneet. Koulutuksen järjestäjä voisi hakea kokeiluluvan peruuttamista myös ensimmäisen strategiakauden päättyessä.

Pykälän viimeisessä momentissa säädetäisiin, että jos kokeilulupa perutaan, jatkaa koulutuksen järjestäjä toimintaansa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:n nojalla myönnetyn järjestämislupansa mukaisesti.

14 §. Kokeilun seuranta ja arviointi. Pykälässä säädettäisiin, että ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilun tarkoituksen toteutumista selvitetään kehittäväällä arvioinnilla, joka tukee kokeiluun valmistautumista, neuvottelumenettelyn toteutumista ja toimeenpanoa sekä arvioi lopullisia tuloksia. Kokeiluluvan saaneen koulutuksen järjestäjän olisi osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Kokeilun päättyessä arvioitaisiin pysyvien lainsäädäntömuutosten tarve ja toteuttamisvaihtoehdot. Kokeilua seuraava tutkimus pyrkisi todentamaan kokeilun tuloksia sekä toisaalta se pyrkisi myös tukemaan kokeilun toimeenpanoa. Seurannan ja arvioinnin toteuttajalla on oikeus saada kokeiluluvan saaneilta koulutuksen järjestäjiltä maksutta ja salassapitosäännösten estämättä seurannan arvioinnin suorittamiseksi välttämättömät tiedot.

15 §. Voimassaolo ja siirtymäsäännös. Ensimmäisessä momentissa säädettäisiin, että lain olisi tarkoitus tulla voimaan 1.1.2025 ja olla määräaikaisesti voimassa 31.12.2033 saakka.

Toisessa momentissa säädettäisiin, että kaikilla viittauksilla ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:n mukaisiin järjestämislupiin tarkoitettaisiin myös ehdotetun lain nojalla myönnettyjä kokeilulupia.

7.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

3 §. Määritelmät. Esityksessä ehdotetaan, että pykälän 1 momentin 1 kohta kumottaisiin, eikä henkilöstökoulutusta enää voisi järjestää osana ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaista koulutusta. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

8 §. Ammatilliseen tehtävään valmistava koulutus. Pykälää muutettaisiin siten, että 1 kohdan tarkoittama ammatillista osaamista syventävä tai täydentävä koulutus, jonka tavoitteena ei ole tutkinnon tai sen osan suorittaminen, poistettaisiin pykälästä, eikä kyseistä koulutusta enää voisi järjestää osana ammatillista koulutusta. Vastaisuudessa pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että ammatillisena koulutuksena voidaan järjestää ammatilliseen tehtävään valmistavaa koulutusta, joka valmistaa ansio- ja liikennelentäjän tehtäviin, ammattilentäjän tehtäviin helikopteritoiminnassa sekä lennonjohtajan tehtäviin. Pykälään lisättäisiin ammattilentäjän tehtävä helikopteritoiminnassa, jotta se kuvaisi paremmin nykytilaa. Pykälän otsikkoa muutettaisiin lisäksi siten, että se vastaisi täsmällisemmin pykälän uutta sisältöä. Muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen. Kaupunkiraideliikenteen kuljettajan tehtäviin valmistava koulutus siirtyisi Opetushallituksen opetus- ja kulttuuriministeriölle antaman esityksen mukaisesti 1.1.2026 osaksi kuljetusalan ammattitutkintoa, mistä syystä mainita kaupunkiraideliikenteen kuljettajien tehtävistä poistettaisiin pykälästä 1.1.2026 alkaen.

23 §. Järjestämisluvassa määrättävät tutkinnot ja koulutus. Pykälästä poistettaisiin viittaus lain 8 §:n mukaiseen ammatillista osaamista syventävään ja täydentävään koulutukseen. Ammatillisessa koulutuksessa ei jatkossa voisi järjestää ammatillista osaamista syventävää ja täydentävää koulutusta. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

26 §. Opiskelijavuodet. Pykälää muutettaisiin siten, että järjestämisluvassa määrättäisiin jatkossa rahoituksen perusteena käytettävien opiskelijavuosien enimmäismäärästä. Enimmäismäärällä rajoitettaisiin ainoastaan jatkuvan oppimisen opiskelijavuosien määrää. Enimmäismäärä ei siten koskisi oppivelvollisuuslain 16 §:n tarkoittamassa maksuttomassa koulutuksessa olevien opiskelijavuosien määrää. Enimmäismäärä ei sitoisi järjestäjiä toiminnallisesti, mutta rajaisi rahoituksen luvassa määritellyn tasoon. Opiskelijavuosien enimmäismäärä määriteltäisiin kaikissa ammatillisen koulutuksen järjestämisluvissa ensikertaisesti 1.1.2026 alkaen. Järjestäjäkohtaisessa arvioissa käytettäisiin pohjana edellisten vuosien tavoitteellisia opiskelijavuosia, ja se määrättäisiin neljäksi vuodeksi kerrallaan. Ammatillisen koulutuksen kokeilussa mukana olevilla järjestäjillä enimmäismäärästä sovittaisiin neuvottelujen yhteydessä ja muiden

osalta niistä päätettäisiin järjestämislupahauulla, jossa enimmäismäärä määriteltäisiin seuraavaksi neljäksi vuodeksi. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

27 §. Järjestämisluvassa määrättävät muut oikeudet, velvollisuudet, ehdot ja tehtävät. Pykälän 1 momentista poistettaisiin viittaus lain 8 §:n mukaiseen ammatillista osaamista syventävään ja täydentävään koulutukseen. Ammatillisessa koulutuksessa ei jatkossa voisi järjestää ammatillista osaamista syventävää ja täydentävää koulutusta. Lisäksi 1 momentti täsmennettäisiin, jotta se kuvaisi selkeämmin nykytilaa. Ehdotetun pykälän mukaan, nykytilaa vastaavasti, koulutuksen järjestäjä saa ns. laajennettuna oppisopimuskoulutuksena järjestää niitä tutkintorakenteeseen kuuluvia tutkintoja, joita koulutuksen järjestäjällä ei ole järjestämisluvassaan.

Pykälän 2 momentin lauserakennetta muutettaisiin selkeämmäksi. Pykälän 3 momenttia muutettaisiin lisäksi siten, että siihen lisättäisiin urheilijoiden ammatillinen koulutus. Pykälään tehtävät muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

33 §. Tilauskoulutus. Pykälään ehdotetaan lisättävän, että koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi ilman koulutuksen rahoittamistarkoitusta. Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättävän, että koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet, ja että tilauskoulutukseen osallistuvat ovat niistä tietoisia.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset koulutuksen järjestäjän velvollisuuksista tilauskoulutus sopimuksia solmittaessa. Myös koulutuksen järjestäjän velvollisuuksia tiedottaa tilauskoulutukseen osallistuvia opiskelijoita heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan korostettaisiin. Lisäysten tarkoituksena on selventää voimassa olevaa sääntelyä. Täsmennyksillä pyritään puuttumaan tilauskoulutuksessa havaittuihin epäkohtiin muun muassa tilauskoulutus sopimusten sisällössä ja opiskelijoiden tietoisuudesta omasta asemastaan. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että koulutuksen järjestäjän ei saisi järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää opiskelijoita koulutuksen järjestäjän tutkinto-opiskelijoiksi. Pykälän 1 momentissa on säädetty, että koulutuksen tilaajana voi toimia Suomen valtio, EU:n tai ETA:n jäsenvaltio, ETA:n ulkopuolinen valtio, kansainvälinen järjestö, suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö.

Tilaajana ja rahoittajana voisi tyypillisesti olla Euroopan ulkopuolinen valtio, joka haluaa kouluttaa ryhmän kansalaisiaan suomalaisessa ammatillisessa koulutuksessa tiettyyn tutkintoon. Mahdollista olisi myös järjestää tilauskoulutusta kehitysavun tai muun kansainvälisen taloudellisen avun yhteydessä niin, että tilaajana olisi Suomen valtio, joku muu valtio taikka kansainvälinen järjestö. Lisäksi olisi mahdollista, että koulutuksen tilaisi missä tahansa kotipaikan omaava yksityinen yritys EU:n ulkopuoliselle henkilöstölleen. Tilauskoulutuksen tarkoituksena on näin ollen, että tilaaja on joko taho, jolla on intressi tilata osajia omaan käyttöönsä, kuten yritys, joka kouluttaa työntekijöitään taikka julkinen taho tai järjestösektorin toimija, jolla on intressi yleisesti edistää ihmisten kouluttautumista. Tilauskoulutuksen määritelmään kuuluu myös se, että tilaaja rahoittaa koulutuksen.

Tilauskoulutusta on järjestetty tavalla, jossa tilaajana toimii taho, jonka liiketoimintaa on nimellisesti opiskelijoiden välittäminen ammatilliseen koulutukseen ja mahdollisesti lisäksi siihen liittyvien palveluiden myyminen, kuten haku- ja maahantulojärjestelyissä avustaminen. Tällaiset tilaajat ovat myös perineet koulutuksen järjestäjälle maksamansa maksut täysimääräisesti tai merkittävilta osin koulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta. Tilauskoulutuksen ryhmät ovat koostuneet henkilöistä, joilla ei ole yhdistävää tekijää, kuten tilaajan palveluksessa toimimista.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjillä säilyisi edelleen mahdollisuus käyttää erilaisia koulutus-agentteja ja -toimijoita koulutuksensa markkinoimiseen. Tällainen agentti ei kuitenkaan voi toimia koulutuksen tilaajana, vaan opiskelijan tulee joko hakeutua koulutukseen omaehtoisesti vapaan hakeutumisen kautta tai tilaajan tulee olla laissa kuvattu hyväksyttävä taho. Esimerkiksi tilaajana voisi olla terveydenhoitopiiri. Se voisi käyttää tilauskoulutusryhmää kootessaan apuna konsulttia, joka hoitaisi koulutuksen markkinoinnin ja osallistujien etsimisen, mikä jälkeen sairaanhoitopiiri valitsisi opiskelijaryhmän. Koulutuksen järjestäjän solmisi tilauskoulutusta koskevan sopimuksen sairaanhoitopiirin kanssa, varmistaisi opiskelijoiden kelpoisuuden ja mahdollinen maksuliikenne kulkisi ilman välittäjän tai konsultin osallistumista. On kuitenkin huomioitava, että lähtökohtana on silti, että tilaaja rahoittaa koulutuksen.

Lain tärkeänä tavoitteena on opiskelijoiden varojen turvaaminen epäluotettavilta välikäsiltä. Huomioitavaa on myös, että vaikka tilaaja voi periä opiskelijoilta lainsäädäntönsä sallimia maksuja, tilaajan pitäisi pääsääntöisesti osallistua myös taloudellisin panostuksin opiskelijoiden kouluttamiseen. Tilaajan hyväksyttävä intressi ei voi yrityksen toimiessa tilaajana olla yleinen intressi, kuten työvoiman saaminen työvoimapula-aloille tai heikoista taloudellisista tai yhteiskunnallisista oloista tulevien henkilöiden aseman parantaminen, jos tilaaja perii koulutuksen järjestäjälle maksamansa maksut merkittävilta osin takaisin opiskelijoilta.

Pykälän 3 momentissa todetaan, että tilauskoulutukseen ei sovelleta, mitä 70–79 ja 95 §:ssä säädetään, jos tilauskoulutus järjestetään muualla kuin Suomessa. Tilauskoulutukseen ei muutoin sovelleta, mitä 10 luvussa säädetään. Kyseinen momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana, sillä saman sisältöinen momentti löytyy ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 34 §:n viimeisestä momentista.

Muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025 alkaen.

37 §. Hakeutuminen ja hakumenettelyt. Pykälän 3 momentti kumottaisiin, sillä henkilöstökoulutusta ei jatkossa enää järjestettäisi osana ammatillista koulutusta. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

44 §. Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma. Pykälän 4 momentti kumottaisiin. Voimassa olevan 8 §:n 1 kohdan mukaista koulutusta ei jatkossa enää järjestettäisi. Ehdotetun 8 §:n mukaista koulutusta, joka valmistaa ansio- ja liikennealentäjän tehtäviin, ammattilentäjän tehtäviin helikopteritoiminnassa sekä lennonjohtajan tehtäviin ei ole järjestetty oppi- eikä koulutus sopimuksella. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

48 §. Osaamisen hankkimisen suunnittelu. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen muutos siten, että opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot korvattaisiin termillä oppimisen tuki. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

63 §. Oikeus oppimisen tukeen. Pykälässä säädettäisiin oikeudesta oppimisen tukeen. Oppimisen tuki korvaisi opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot. Oppimisen tuessa pääpaino olisi helposti saavutettavassa tuessa, jota annettaisiin opiskelijalle heti tuen tarpeiden ilmetessä. Oppimisen tuen tavoitteena olisi ennaltaehkäistä opiskelijan vaikeuksien kasautumista. Oppimisen tukea ei järjestettäisi omina opintojaksoinaan, vaan tarkoitus on, että oppimisen tukea järjestetään tutkintokoulutuksen rinnalla, ja sen tarkoitus on tukea opiskelijan tavoitteiden saavuttamista.

Oppimisen tukea tulisi olla opiskelijoille saatavissa riittävästi, oikea-aikaisesti ja laadultaan sellaisena, että se edistäisi opiskelijoiden osaamista, osaamisen osoittamista näytöissä, valmistumista, työllistymistä ja jatko-opintoihin siirtymistä sekä hyvinvointia. Oppimisen tukea voitaisiin järjestää opiskelijoille monipuolisesti, joustavasti ja vaihtoehtoisia menetelmiä hyödyntäen.

Oppimisen tuki kirjattaisiin opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan, kuten opiskeluvälmiuksia tukevat opinnot kirjataan.

Tukiopetus olisi opettajan antamaa opetusta, jolla vastattaisiin opiskelijan tuen tarpeisiin. Opiskelijalla, jolla olisi vaikeuksia oppimisessa ja opiskelussa, olisi oikeus saada tukiopetusta tutkintokoulutuksessa muun opetuksen ja ohjauksen ohella. Tukiopetusta voitaisiin antaa myös opiskelijalle, joka olisi jäänyt tilapäisesti jälkeen opinnoissaan, tai joka tarvitsisi muusta syystä tukea ja ohjausta tutkinnon tai koulutuksen suorittamiseen. Tukiopetusta voitaisiin antaa opiskelutaitojen, kuten kielellisten, matemaattisten tai tietoteknisten valmiuksien vahvistamiseksi taikka opiskelutekniikkaan liittyvien taitojen tukemiseksi. Tukiopetukseen voisi sisältyä kielitaidon vahvistamista silloin, kun opiskelijalla on puutteellinen osaaminen tutkintoon liittyvässä suomen- tai ruotsin kielen sanastossa tai ammattiin liittyvässä kielen käytön tavoissa. Kielitaidon vahvistamisen tulisi aina liittyä suoritettavaan tutkintoon eikä tukiopetusta saisi käyttää peruskielitaidon opettamiseen.

Osana oppimisen tukea voitaisiin antaa myös erityisopettajan antamaa erityisopetusta. Tällainen oppimisen tuki voisi olla riittävää niille opiskelijoille, joilla on kapea-alaisia oppimisvaikeuksia esimerkiksi lukemisessa, kirjoittamisessa tai matematiikassa. Erityisopettaja voisi konsultoida tukea muita opettajia ottamaan huomioon opiskelijoiden erityispedagogisia tuen tarpeita opetuksessa ja ohjauksessa sekä osaamisen hankkimisessa ja osoittamisessa.

Ehdotuksen olisi tarkoitus tulla voimaan 1.1.2026.

64 §. Oikeus erityiseen tukeen. Pykälässä säädettäisiin oikeudesta erityiseen tukeen. Muutoksen tavoitteena on vahvistaa erityisopetusta tarvitsevien opiskelijoiden erityisopettajalta saamaa tukea ja erityisopetuksen kohdentamista opiskelijoille, jotka tarvitsevat säännöllistä tai pitkäkestoisia erityisopetusta. Erityisellä tuella tarkoitettaisiin erityisopettajan antamaa opetusta. Lisäksi erityisellä tuella tarkoitettaisiin erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta, jota voisi antaa muu opetus- ja ohjaushenkilöstö, sekä opiskelijan tarvitsemia muita erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä. Erityistä tukea voitaisiin järjestää opiskelijan tarpeiden mukaisesti erityispedagogisin monipuolisin ja vaihtelevien menetelmin. Opiskelijan tarvitsema erityinen tuki työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa tulisi myös varmistaa.

Koulutuksen järjestäjä päättäisi opiskelijalle annettavasta erityisestä tuesta nykytilaa vastaavasti. Päätöksestä säädetään lain 67 §:ssä. Nykytilaa vastaavasti opiskelijalle tehtäisiin päätös erityisestä tuesta aina, jos ammatillisessa perustutkinnossa opiskelijan osaamista mukautetaan tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poiketaan. Erityisen tuen tavoitteena kuitenkin on, että opiskelija saavuttaa tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Näin ollen osaamisen mukauttamisen tai ammattitaitovaatimuksista poikkeamisen tulisi olla viimesijainen keino, jos tavoitteita ei ole saavutettu erityisen tuenkaan avulla. Jos poikkeamisen syynä on esimerkiksi kielitaidon puutteesta johtuva kohtuullistaminen, ei erityisen tuen päätöstä tule tehdä.

Opiskelijan tarvitsema erityisen tuen tarve, suunnitellut tukitoimet ja erityisjärjestelyt kirjattaisiin opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelmaan tutkinnon osittain nykytilaa vastaavasti. Kirjauksissa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota tukitoimien ja erityisjärjestelyjen toteutumisen seurantaan ja tukitoimien vaikuttavuuden arviointiin.

77 §. Työntekijöitä ja viranhaltijoita koskevan lainsäädännön soveltaminen. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että sieltä poistettaisiin viittaus työsopimuslain (55/2001) 10 lukuun. Työsopimuslain 10 luku käsittelee työsopimuksen pätemättömyyttä ja kohtuuttomia ehtoja. Lu-

vun 1-4 §:ssä säädetään, että jos työsopimus ei sido työntekijää oikeustoimilain 3 luvussa säädetyn pätemättömyysperusteen vuoksi, työntekijällä on pätemättömyyden voimaan saattamisen sijasta oikeus irtisanoa työsopimus päättymään heti, jollei pätemättömyysperuste ole menettänyt merkitystään. Jos työsopimuksen ehdon soveltaminen olisi hyvän tavan vastaista tai muutoin kohtuutonta, ehtoa voidaan sovitella tai se voidaan jättää huomioon ottamatta. Vaikka työsopimuksen ehto on työntekijän suojaksi annetun säännöksen vastaisena mitätön, työsopimus on muilta osin voimassa. Työnantaja ei saa vedota työntekijän vajaavaltaisuudesta johtuvaan sopimuksen pätemättömyyteen niin kauan kuin vajaavaltainen täyttää sopimusvelvoitteensa.

On perusteltua, että kyseisen luvun säännöksiä sovellettaisiin myös oppisopimuksella työskenteleviin henkilöihin. Oppisopimuskoulutus perustuu 15 vuotta täyttäneen opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaiseen työsopimukseen taikka virkasuhteessa tai virkasuhteeseen verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa olevan opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaiseen sopimukseen (oppisopimus). Kun oppisopimuskoulutuksessa oleva on työ- tai virkasuhteessa, tulisi kohtuullistamista koskevaa työsopimuslain säännöstä soveltaa myös oppisopimuskoulutukseen. Soveltamatta jättämiselle ei ole esitettävissä painavia ja selkeitä perusteita huomioiden yleisen kohtuullistamissäännöksen keskeinen merkitys koko sopimusoikeudellisen järjestelmän kannalta. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025 alkaen.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että viittaus henkilöstökoulutukseen poistettaisiin. Henkilöstökoulutusta ei jatkossa enää järjestettäisi osana ammatillista koulutusta. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

100 §. Oikeus maksuttomaan ruokailuun. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että viittaus henkilöstökoulutukseen poistettaisiin. Henkilöstökoulutusta ei jatkossa enää järjestettäisi osana ammatillista koulutusta. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

104 §. Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan. Pykälän 4 momenttia muutettaisiin siten, että viittaus henkilöstökoulutukseen poistettaisiin. Henkilöstökoulutusta ei jatkossa enää järjestettäisi osana ammatillista koulutusta. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

105 §. Opiskelijoilta perittävät maksut. Pykälän 1-3 momentteja muutettaisiin siten, että ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksesta ei olisi enää mahdollista periä opiskelijamaksuja. Opiskelijamaksuilla on osittain katettu kyseisten koulutusten järjestämiskustannuksia. Jatkossa koulutukset rahoitettaisiin kokonaisuudessaan valtionosuusrahoituksella, eikä niistä voisi enää periä opiskelijamaksuja. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää muutettaisiin tällä esityksellä siten, että ammatti- ja erikoisammattitutkintojen painokertoimesta luovuttaisiin. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja on painotettu perusrahoituksessa kertoimella 0,93 ja suoritusrahoituksessa kertoimella 0,65. Painokertoimet ovat perustuneet siihen, että ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista on voinut periä opiskelijamaksuja, joilla koulutuksen järjestämistä on osittain katettu.

Opiskelijamaksuja olisi mahdollista periä jatkossa ainoastaan ehdotetun 8 §:n mukaisissa ammatilliseen tehtävään valmistavissa koulutuksissa nykytilaa vastaavasti. Nykytilaa vastaavasti maksuja oppimateriaaleista ja tarvikkeista, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, ei voitaisi periä työvoimakoulutuksessa olevilta henkilöiltä eikä oppivelvollisilta. Muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

119 §. *Työelämätoimikuntien asettaminen ja kokoonpano.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että työelämätoimikuntien lukumäärä rajattaisiin korkeintaan viiteentoista. Samalla työelämätoimikunnan jäsenten enimmäismäärää kasvatettaisiin kolmella jäsenellä. Tällä hetkellä Opetushallitus päättää työelämätoimikuntien määrästä. Toimikaudella 2024–2027 työelämätoimikuntia on Opetushallituksen päätöksen mukaisesti 33.

Työelämätoimikuntien määrästä säätäminen ja toimikuntien toimialojen yhdistäminen aiempaa laaja-alaisemmiksi vahvistaisi mahdollisuuksia tarkastella tutkintoja ja ammatillista koulutusta laajempina kokonaisuuksina.

Työelämätoimikuntien jäsenmäärää kasvatettaisiin nykyisestä enintään yhdeksästä enintään 12:sta. Työelämätoimikuntien jäsenten määrän lisääminen tukisi sitä, että toimikunnissa voisi olla nykyistä laajemmin toimialan eri sektorien osaamista. Työelämätoimikuntien jäsenet edustaisivat jatkossakin työntekijöitä, työntekijöitä, opetusala ja itsenäisiä ammatinharjoittajia.

Opetushallitus voisi nimittää työelämätoimikuntiin toimialakohtaisia jaostoja. Jaosto voisi olla tarpeen esimerkiksi logistiikan toimialalle, jos tälle ei olisi nimettynä omaa toimikuntaa. Logistiikan toimialalla on erityinen tehtävä liikenteen ammattipätevyyteen liittyen, mikä edellyttää säännöllistä kokoontumista muita toimikuntia useammin. Muutoksella ei olisi vaikutuksia työelämätoimikuntien toiminnan hallinnointikustannuksiin. Ehdotettu muutos tulisi voimaan 1.1.2027, kun nykyisten työelämätoimikuntien toimikaudet päättyvät.

120 §. *Työelämätoimikuntien tehtävät.* Pykälän 2 momentin 1 kohta kumottaisiin. Työelämätoimikuntien tehtävistä poistuisi näyttöjen toteutuksen seuranta ja osaamisen arvioinnin laadunvarmistus. Käytännössä seuranta on toteutunut tilastoaineiston perusteella sekä vieraillemalla pistokoemaisesti joidenkin näyttöjä järjestävien koulutuksen järjestäjien luona. Vierailukäynteihin perustuva laadunvarmistus on ollut hidasta eikä sillä ole onnistuttu saamaan kattavaa käsitystä näyttöjen toteutuksen laadusta. Jatkossa työelämätoimikuntien vuosittaiset tilastokoonnit näyttöjen toteutuksesta voitaisiin tehdä Opetushallituksen virkatyönä. Tilastot on koottu pääosin Opetushallituksen ylläpitämästä Koski-tietojärjestelmästä.

Ehdotetussa toiminnanohjauksen kokeilussa mukana olevat koulutuksen järjestäjät saisivat laajan tutkintojen järjestämisoikeuden, mistä syystä työelämätoimikuntien tehtävä tutkintokohtaisista osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmista tulisi merkittävästi vähenemään. Jatkossa opetus- ja kulttuuriministeriö pyytäisi tarvittaessa Opetushallitukselta lausuntoja osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmista.

Työelämätoimikuntien keskeiseksi tehtäväksi jäisi jatkossa osallistuminen ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen sekä ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittämiseen yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa. Työelämätoimikunnat voisivat jatkossa entistä enemmän osallistua tutkintojen työelämävastaavuuden varmistamiseen ja tehdä ehdotuksia uuden työelämässä tarvittavan osaamisen lisäämiseksi tutkintojärjestelmään. Ehdotettu muutos tulisi voimaan 1.1.2027, kun nykyisten työelämätoimikuntien toimikaudet päättyvät.

123 §. *Tutkinnon suorittamismahdollisuuksista ja koulutuksesta tiedottaminen.* Pykälää muutettaisiin siten, että viittaus henkilöstökoulutukseen poistettaisiin. Henkilöstökoulutusta ei jatkossa enää järjestettäisi osana ammatillista koulutusta. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

124 §. *Koulutuksen järjestäjien yhteistyövelvoite.* Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että jatkossa momentissa ei säädettäisi työvoimakoulutusta järjestävän koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta osallistua työvoimakoulutuksen tarjonnan suunnittelua koskevaan keskusteluun. Jatkossa työvoimaviranomaiset ja koulutuksen järjestäjät päättäisivät itse yhteistyönsä toteuttamisesta. Säädöstä muutettaisiin siten, että se vastaisi paremmin tulevaan työllisyydenhoidon malliin. Työllisyysalueiden lukumäärä ja alueellinen kattavuus tulevat vaihtelemaan aikaisempaa enemmän suhteessa ammatillisen koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyyn ensisijaiseen toiminta-alueeseen. Säädosmuutoksella joustavoitettaisiin koulutuksen järjestäjän keskusteluelvoitetta kuitenkin siten, että työvoimakoulutuksen suunnittelu ja järjestäminen perustuisivat jatkossakin yhteistyöhön työllisyyden hoidosta vastaavien tahojen kanssa. Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025 alkaen.

7.3 Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

9 §. *Ammatillisen koulutuksen määräraha.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että ammatillisen koulutuksen rahoituksena myönnettäisiin jatkossa laskennallista perusrahoitusta sekä harkinnanvaraista rahoitusta. Voimassa olevan lain mukaan rahoituksena myönnetään laskennallisin perustein perusrahoitusta, suoritusrahoitusta ja vaikuttavuusrahoitusta. Lisäksi myönnetään strategiarahoitusta, joka on myönnetty valtionavustuksena.

10 §. *Ammatillisen koulutuksen järjestäjälle myönnettävä rahoitus ja kunnan valtionosuus.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että jatkossa ammatillisen koulutuksen järjestäjälle myönnetään ennen varainhoitovuoden alkua tehtävällä päätöksellä laskennallista perusrahoitusta kunkin rahoitusosuuden euromäärästä se osuus, joka vastaa koulutuksen järjestäjän suoritteiden suhteellista osuutta kaikkien koulutuksen järjestäjien suoritteista.

Pykälän 2 ja 4 momentti säilyisivät ennallaan. Pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavan. Pykälän 3 momentti koskee tavoitteellisiin opiskelijavuosiin myönnettävän rahoituksen ja perusrahoituksen harkinnanvaraisen korotuksen maksamista varainhoitovuoden aikana. Jatkossa ammatillisen koulutuksen rahoituksessa ei olisi tavoitteellisia opiskelijavuosia, eikä harkinnanvaraisia korotuksia.

32 a §. *Laskennallinen perusrahoitus.* Pykälä ehdotetaan muutettavan kokonaisuudessaan. Pykälässä ehdotetaan säädettävän laskennallisesta perusrahoituksesta. Ehdotetun pykälän mukaan laskennallisen perusrahoituksen kokonaismäärä saadaan, kun ammatillisen koulutuksen määrärahasta vähennetään harkinnanvaraisen rahoituksen euromäärä. Laskennallinen perusrahoitus määräytyy toteutuneiden opiskelijavuosien, suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteet ja tutkintojen lukumäärän, tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistymisen ja jatko-opiskelun korkeakoulussa sekä opiskelijapalautteen ja työelämäpalautteen perusteella. Toteutuneiden opiskelijavuosien osuus laskennallisessa perusrahoituksessa olisi 50 prosenttia. Suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteet ja tutkintojen lukumäärän osuus olisi 30 prosenttia. Tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistymisen ja jatko-opiskelun korkeakoulussa osuus olisi 18 prosenttia. Opiskelijapalautteen ja työelämäpalautteen osuus olisi molemmissa yksi prosentti, eli yhteensä kaksi prosenttia.

Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijavuosiin perustuvan rahoituksen osuutta vähennettäisiin nykyisestä 70 prosentista 50 prosenttiin. Samalla siirryttäisiin käyttämään opetus- ja kulttuuriministeriön päättämien tavoitteellisten opiskelijavuosien sijasta toteutuneita opiskelijavuosia. Tutkinnon osien osaamispisteistä ja koko tutkinnoista saatavaa osuutta lisättäisiin 20 prosentista 30 prosenttiin ja tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistymisestä ja jatko-opiskelusta saatavaa osuutta lisättäisiin 7 prosentista 18 prosenttiin. Opiskelijavuosia koskevaa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 b §:ää ei ehdoteta muutettavan tällä esityksellä.

Nykytilaa vastaavasti Opetushallitus vastaisi opiskelija- ja työelämäpalautteen automaattisesta keräämisestä. Nykytilaa vastaavasti palautteiden keräämisestä säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

32 c §. *Toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävä perusrahoitus.* Pykälä ehdotetaan muutettavan kokonaisuudessaan. Pykälässä ehdotetaan säädettävän toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävästä perusrahoituksesta. Pykälän 1 momentin mukaan toteutuneita opiskelijavuosia painotettaisiin tutkintorakenteeseen kuuluvien eri tutkintojen järjestämisen, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisen, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämisen ja opiskelijan lähtötason perusteella. Opiskelijan lähtötason painotuksessa tarkoitus on ottaa huomioon opiskelijaksi valittavien opiskelijoiden perusasteen päättötodistuksen arvosanoja sekä muita mahdollisia opiskelijoiden opiskelunvalmiuksiin vaikuttavia tekijöitä, kuten kielelliset valmiudet.

Pykälän 2 momentin mukaan toteutuneita opiskelijavuosia korotettaisiin lisäksi vaativan erityisen tuen ja majoituksen järjestämisen perusteella. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että rahoituksen perusteena käytettävien toteutuneiden opiskelijavuosien määrä ei voisi ylittää koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyä opiskelijavuosien enimmäismäärää. Enimmäismäärä koskisi niiden opiskelijoiden opiskelijavuosia, jotka eivät ole oppivelvollisuuslain 16 §:n tarkoittamassa maksuttomassa koulutuksessa.

Nykytilaa vastaavasti opiskelijavuosi luettaisiin sen koulutuksen järjestäjän suoritteeksi, joka on laatinut opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman tai joka vastaa koulutuksen järjestämisestä ammatilliseen tehtävään valmistavassa koulutuksessa. Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevassa ehdotuksessa esitetään, että jatkossa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:n mukaisena koulutuksena voisi jatkossa järjestää ainoastaan ammatilliseen tehtävään valmistavaa koulutusta.

32 d §. *Suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella myönnettävä perusrahoitus.* Pykälä ehdotetaan muutettavan kokonaisuudessaan. Pykälässä ehdotetaan säädettävän suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella myönnettävästä perusrahoituksesta. Ehdotuksen mukaan tutkintoja painotettaisiin kertoimella, joka perustuu tutkinnon suorittajan perusasteen jälkeiseen koulutukseen. Perusrahoituksessa otettaisiin huomioon enintään 120 osaamispistettä kyseisen varainhoitovuoden rahoituksen perusteena olevaa opiskelijavuotta kohti.

Nykytilaa vastaavasti tutkinnon osan osaamispisteet luettaisiin sen koulutuksen järjestäjän suoritteeksi, joka on laatinut opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman. Tutkinto luettaisiin sen koulutuksen järjestäjän suoritteeksi, joka on antanut tutkintotodistuksen. Jos tutkinto on järjestetty niin sanottuna laajennettuna oppisopimuskoulutuksena, tutkinto luettaisiin kuitenkin sen koulutuksen järjestäjän suoritteeksi, joka on toiminut oppisopimuskoulutuksen hankkijana.

Nykytilaa vastaavasti tutkinnon osien osaamispisteitä ei otettaisi huomioon perusrahoituksessa, jos se on tunnustettu aiemmin hankitun osaamisen perusteella siten, että opiskelija ei ole osoittanut osaamistaan näytössä tai muulla tavoin. Tätä ei kuitenkaan sovelleta, jos tutkinnon osan osaamisen arviointi on suoritettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 30 §:n nojalla hankitun koulutuksen yhteydessä.

32 e §. *Harkinnanvarainen rahoitus.* Pykälä ehdotetaan muutettavan kokonaisuudessaan. Pykälässä ehdotetaan säädettävän harkinnanvaraisesta rahoituksesta. Harkinnanvaraisena rahoituk-

sena voitaisiin myöntää eduskunnan päättämät kohdennukset ja lisäykset, strategisen kehittämisen rahoitus, koulutuksen järjestämiskustannuksiin liittyvistä syistä ja muista välttämättömistä tarpeista aiheutuvat rahoituksen korotukset sekä edellisen varainhoitovuoden korjaukset ja oikaisut. Valtion talousarviossa päätettäisiin eduskunnan päättämien kohdennusten ja lisäyksiä sekä strategisen kehittämisen rahoituksen enimmäismäärät.

Pykälässä tarkoitettu harkinnanvarainen rahoitus olisi kokonaisuudessaan valtionosuusrahoitusta. Jatkossa ammatillisessa koulutuksessa ei olisi voimassa olevan lain 32 h §:ssä tarkoitettua strategiarahoitusta, joka on jaettu valtionavustuksina. Eduskunnan päättämien kohdennuksina ja lisäksi myönnettäisiin esimerkiksi urheilijoiden ammatilliseen koulutukseen myönnettävä rahoitus. Lisäksi kohta mahdollistaisi esimerkiksi sellaisten koulutusten rahoittamisen, mitkä perustuvat hallituksen tiettyyn koulutukseen tai hankkeeseen kohdistaman erillisen rahoituksen.

Strategisen kehittämisen rahoitus voisi olla esimerkiksi koulutuksen järjestäjien fuusioihin tai muihin uudelleen järjestelyihin myönnettävää rahoitusta. Strategisen kehittämisen rahoituksena myönnettäisiin myös ehdotetun ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta annetun lain mukaisissa neuvotteluissa sovittujen tavoitteiden toteuttamiseksi osoitettava rahoitus.

Koulutuksen järjestämiskustannuksiin liittyvistä syistä ja muista välttämättömistä tarpeista aiheutuvat rahoituksen korotukset voisivat olla nykytilaa vastaavasti esimerkiksi niiden koulutusten rahoittamista, joiden rahoitusta ei voida riittävästi turvata laskennallisella perusrahoituksella. Ensisijaisesti kyse olisi profiililtaan erikoistuneista koulutuksen järjestäjistä, joiden koulutus on pääosin kustannusrakenteeltaan erityisen kallista. Rahoituksen korotusta voitaisiin perustellusta syystä myöntää myös järjestäjän yksittäisen erityisen kalliin koulutuksen järjestämisen turvaamiseksi. Edelleen myös oppivelvollisuuslain mukaisten majoitus- ja matkakorvausten vuoksi aiheutuvien kustannusten kattamiseksi voitaisiin myöntää rahoituksen korotusta.

Edellisen varainhoitovuoden päätösten oikaisut ja korjaukset maksettaisiin nykytilasta poiketen vasta seuraavan varainhoitovuoden määrärahasta. Näin kunkin varainhoitovuoden määräraha voitaisiin myöntää kokonaisuudessaan koulutuksen järjestäjille yhdellä päätöksellä ennen varainhoitovuoden alkua.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi päättää hakemuksesta tai ilman hakemusta harkinnanvaraisesta rahoituksesta. Käytännössä 1 momentin 3 kohdan rahoituksen korotukset päätettäisiin nykytilan mukaisesti hakemuksesta. Muiden kohtien mukaisesta harkinnanvaraisesta rahoituksesta opetus- ja kulttuuriministeriö voisi päättää tarvittaessa myös ilman hakemuksia. Esimerkiksi momentin 1 kohdan mukaisista kohdennuksista ja lisäyksistä voitaisiin päättää ilman hakemuksia silloin, kun harkinnan perusteena käytettäisiin tilastoaineistoon perustuvaa laskennallista kriteeristöä, eikä myöntämisessä olisi tarpeen käyttää lisänä muuta harkintaa.

32 f §. *Suoritusrahoitus.* Pykälä esitetään kumottavaksi.

32 g §. *Vaikuttavuusrahoitus.* Pykälä esitetään kumottavaksi.

32 h §. *Strategiarahoitus.* Pykälä esitetään kumottavaksi.

32 j §. *Uuden koulutuksen järjestäjän suoritteiden määrittely.* Pykälän 1 ja 2 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että niissä viitattaisiin laskennalliseen perusrahoitukseen ja harkinnanvaraiseen rahoitukseen ehdotettujen säädösten mukaisesti.

32 k §. *Ammatillisen koulutuksen suoritteisiin perustuva rahoitus vuosina 2026-2028.* Lakiin ehdotetaan lisättävän uusi 32 k §, jossa säädetään ammatillisen koulutuksen rahoituksesta vuosina 2026-2028. Pykälän tarkoituksena on tasata uudesta rahoitusjärjestelmästä johtuvia koulutuksen järjestäjäkohtaisia muutoksia kolmena ensimmäisenä vuotena, kun muutos tulee voimaan.

Koulutuksen järjestäjän suoritteisiin perustuvan rahoituksen muutoksen suhteuttamisella kaikkien koulutuksen järjestäjien rahoituksen muutokseen tarkoitetaan sitä, että jos koulutuksen järjestäjän suoritteisiin perustuva laskennallinen rahoitus vähenisi vuodesta 2025 vuoteen 2026 verrattuna 4 prosenttia ja kaikkien koulutuksen järjestäjien rahoitus kasvaisi 7 prosenttia, niin koulutuksen järjestäjän rahoitus suhteellisesti vähenisi 11 prosenttia, jolloin vuonna 2026 koulutuksen järjestäjälle kompensoitaisiin 11 ja 5 prosenttiyksikön välinen erotus, 6 prosenttiyksikköä. Tämä tarkoittaa, että koulutuksen järjestäjä saisi vuonna 2026 kaksi prosenttia enemmän rahoitusta kuin vuonna 2025.

Jos taas koulutuksen järjestäjän suoritteisiin perustuva laskennallinen rahoitus vähenisi vuodesta 2025 vuoteen 2026 verrattuna 10 prosenttia ja kaikkien koulutuksen järjestäjien rahoitus vähenisi 7 prosenttia, koulutuksen järjestäjän rahoitus suhteellisesti vähenisi 3 prosenttia, jolloin koulutuksen järjestäjän rahoituksen vähenemistä ei otettaisi huomioon, koska suhteellinen väheneminen on alle 5 prosenttia.

49 §. *Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että jatkossa opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaisi esitettyjen muutosten mukaisesti ammatillisen koulutuksen seuraavan varainhoitovuoden laskennallisen perusrahoituksen perusteena käytettävien suoritteiden määrän koulutuksen järjestäjän toimittamien tietojen perusteella.

51 §. *Rahoituksen maksaminen käyttökustannuksiin.* Pykälää ehdotetaan muutettavan siten, että sieltä poistetaan maininnat perusrahoituksen harkinnanvaraisesta korotuksesta ja strategiarahoituksesta. Jatkossa ammatillisen koulutuksen rahoituksena ei myönnettäisi perusrahoituksen harkinnanvaraista korotusta eikä strategiarahoitusta.

57 §. *Valtionapuviranomainen.* Pykälän 2 momentin 2 kohtaa muutettaisiin siten, että sieltä poistettaisiin maininta strategiarahoituksesta. Jatkossa ammatillisen koulutuksen rahoituksena ei myönnettäisi strategiarahoitusta.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta annetun lain 5 §:n nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan säätää tutkinnoista ja osaamisaloista, jotka opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä voidaan rajata koulutuksen järjestäjän kokeiluluvasta pois. Tämän lainkohdan nojalla on tarkoitus antaa uusi opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta, joka pitäisi sisällään listan niistä tutkinnoista ja osaamisaloista, jotka kokeiluluvista voitaisiin ministeriön päätöksellä rajata pois. Asetusluonnos on tämän esityksen liitteenä.

Ehdotetut muutokset lakiin ammatillisesta koulutuksesta edellyttävät myös ammatillisesta koulutuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen. Muutoksia olisi tehtävä ainakin henkilökohdistaamista koskevaan 3 lukuun.

Lisäksi opetusministeriön asetusta eräiden oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista (1323/2001) olisi muutettava. Tällä esityksellä ehdotetaan, että jatkossa ammatti- ja

erikoisammattitutkintokoulutuksesta ei saisi periä opiskelijamaksuja. Tällä esityksellä ehdotetaan myös, että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:n 1 kohta kumotaan, eikä kyseistä koulutusta enää voi järjestää osana valtionosuusrahoitteista ammatillista koulutusta. Näitä koulutuksia koskevat pykälät eräiden oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista annetusta opetusministeriön asetuksesta tulisi kumota 1.1.2026 alkaen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista on tarkoitus kumota ja antaa uudelleen. Asetusluonnos on tämän esityksen liitteenä.

9 Voimaantulo

Laki ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta tulisi voimaan 1.1.2025.

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamista tulisi osittain voimaan 1.1.2025, osittain 1.1.2026 ja osittain 1.1.2027. Tilauskoulutusta ja työsopimuslain soveltamista koskevat pykälät tulisivat voimaan 1.1.2025. Pykälät, jotka koskevat rahoitusta, toiminnanohjausta sekä oppimisen tukea tulisivat voimaan 1.1.2026. Pykälät, jotka koskevat työelämätoimikuntia tulisivat voimaan 1.1.2027.

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta tulisi voimaan 1.1.2026. Lakia sovellettaisiin ensimmäisen kerran myönnettäessä vuoden 2026 rahoitusta.

10 Toimeenpano ja seuranta

Lakien vahvistamisen jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelisi kokonaisuuteen liittyvät asetusmuutokset. Rahoitusta koskevien asetusmuutosten tulisi olla voimassa siten, että niitä voitaisiin käyttää varainhoitovuoden 2026 rahoituksen myöntämisen perusteena. Tarkoitus on, että kaikki asetusmuutokset annettaisiin keväällä 2025. Asetusmuutokset on tarkoitus lähettää erilliselle lausuntokierrokselle hallituksen esityksen antamisen jälkeen.

Haku toiminnanohjauksen kokeiluun avattaisiin keväällä 2025 ja päätökset kokeiluun valittavista koulutuksen järjestäjistä tehtäisiin syksyllä 2025. Neuvottelut kokeilussa mukana olevien koulutuksen järjestäjien kanssa käytäisiin ensimmäisen kerran keväällä 2026.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tekisi esitykset koulutuksen järjestäjille koskien opiskelijavuosien enimmäismäärää järjestämisluvissa vuoden 2025 aikana. Ennen lupien voimaatuloa opetus- ja kulttuuriministeriö kuulisi koulutuksen järjestäjiä.

Kokeilulakia on tarkoitus seurata ja arvioida kehittäväällä tutkimuksella, jolla pyritään toisaalta tukemaan kokeiluun osallistuneiden koulutuksen järjestäjien toimintaa kokeilun aikana ja toisaalta lopulta arvioimaan kokeilun vaikutuksia suhteessa lähtötilanteeseen.

Kokeilun kehittävän arviointitutkimuksen on tarkoitus toimia koko kokeilulain voimassaoloajan. Arviointiin valmistautumisen on tarkoitus käynnistyä keväällä 2024 markkinavuoropuhelulla, jossa kartoitetaan potentiaalisia tutkimuksen toteuttajia ja arvioidaan tutkimusta edesauttavia ratkaisuja ennen kokeilun käynnistymistä. Seurantatutkimus pyritään käynnistämään vuoden 2025 aikana ja tarkoituksena on, että se jatkuisi vaiheittaisesti koko lain voimassaoloajan. Tutkimus tukisi koulutuksen järjestäjien valmistautumista kokeiluun, kokeiluaikaista toimintaa ja lopuksi arvioisi kokeilun vaikutuksia.

11 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Perustuslain 123 §:n 2 momentin mukaan valtion ja kuntien järjestämän muun opetuksen perusteista samoin kuin oikeudesta järjestää vastaavaa opetusta yksityisissä oppilaitoksissa säädetään lailla. Perustuslakivaliokunta on arvioinut toimilupasääntelyä perustuslain 123 §:n 2 momentin säännöksen kannalta ammattikorkeakoululakia koskevien esitysten yhteydessä (PeVL 9/2013 vp ja PeVL 74/2002 vp) sekä lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettuja lakeja ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia koskeneen rauenneen hallituksen esityksen yhteydessä (PeVL 74/2014 vp). Valiokunnan kannan mukaan perustuslain säännös jättää lainsäätäjälle harkintamarginaalia tällaisen koulutuksen luvanvaraisuuden sääntelyssä, eikä säännöksen tulkintakäytännössä ole katsottu opetuksen järjestämisen luvanvaraisuutta ongelmalliseksi perustuslain kannalta. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on kuitenkin korostettu sidotun lupaharkinnan asianmukaisuutta ja toimiluvan peruuttamisen täsmällistä sääntelyä.

Ammatillisen koulutuksen järjestämistä koskeva sääntely kytkeytyy olennaisesti myös perustuslain 16 §:n 2 momenttiin. Kyseisen säännöksen mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 74/2014 vp) todennut, että yhtäläinen mahdollisuus saada perusopetuksen jälkeistä koulutusta liittyy järjestämislupia koskevan sääntelyn suhteen erityisesti koulutuksen alueelliseen saatavuuteen. Valiokunta on kyseisessä lausunnossaan katsonut, että hallituksen esityksestä puuttui selkeä opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksentekoa velvoittava säännös, joka turvaisi koulutuksen järjestäjäverkon kattavuuden ja koulutuksen saatavuuden ja siten perustuslain 16 §:n 2 momentissa turvatut sivistykselliset oikeudet. Aiemmin perustuslakivaliokunta oli vastaavia asioita koskevissa lausunnoissaan katsonut, ettei perustuslain 123 §:n 2 momentti kieltäisi koulutukseen liittyvää toimilupajärjestelmää ja että toimilupajärjestelmästä on saanut säätää tavallisella lailla myös silloin, kun lupaharkinta on ollut vapaata (PeVL 9/2013 vp, PeVL 74/2002 vp), mutta katsoi sääntely-yhteyden olevan nyt toinen. Perustuslakivaliokunta katsoikin lausunnossaan (PeVL 74/2014 vp), että ehdotettua järjestämislupasääntelyä ja lupien peruuttamista koskevaa sääntelyä oli välttämätöntä muuttaa siten, että ministeriön lupaharkintaa sidotaan oikeudellisesti vaatimuksilla perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaisten oikeuksien yhdenvertaisen saatavuuden varmistamisesta.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 74/2014 vp) on myös otettu kantaa järjestämislupien voimassa olon päättymiseen. Perustuslakivaliokunta on todennut arvioineensa lausunnossaan PeVL 9/2013 vp ammattikorkeakoulujen toimilupien voimassaolon päättymistä suoraan lain nojalla. Valiokunta on tällöin viitannut lausunnossaan PeVL 18/1998 vp ottamaansa kantaa, jonka mukaan toimiluvan haltijan olisi voitava luottaa lupaehtojen pysyvyyteen niiden sellaista muuttamista vastaan, joka ei perustu toimiluvan myöntämisen jälkeen sattuneeseen erityiseen syyhyn tai tapahtuneeseen yleisempään kehitykseen. Valiokunta on tässä yhteydessä myös todennut, että toimiluvan voimassaolon päättymisellä on ammattikorkeakoulua ylläpitävän yhteisön oikeusasemaan samanlainen vaikutus kuin luvan peruuttamisella, joka voidaan tehdä myös koulutustarpeen olennaisten muutosten vuoksi. Valiokunta katsoikin tällöin hallituksen esityksestä ilmenevän, että ammattikorkeakoulujärjestelmä ei enää vastannut yhteiskunnan ja työelämän koulutustarpeita ja että ehdotettu sääntely liittyi toimintaympäristön muutoksen johdosta tehtävään ammattikorkeakoulujärjestelmän uudistamiseen. Valiokunta ei pitänyt kään sääntelyä tältä osin valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallisena. Valiokunta kuitenkin katsoi, että perustuslain 16 §:n 2 momentin vuoksi on tärkeätä turvata niiden opiskelijoiden asema, jotka opiskelevat toimintansa lopettavissa ammattikorkeakouluissa ja jotka eivät valmistu ennen lain voimaantuloa, siirtymäsäännöksen mukaisella määräaikaikaisella toimiluvalla ja mahdollisuudella suorittaa opintonsa loppuun toisessa ammattikorkeakoulussa. Ammattikorkeakouluille

asetettavien kehittämistehtävien ja velvoitteiden osalta valiokunta on katsonut aiheelliseksi täsmentää sääntelyä siten, että ammattikorkeakouluille voitaisiin määrätä vain niiden tehtäviin kiinnittyviä velvoitteita.

Hallituksen esityksen kokeilulupien myöntämistä, muuttamista ja peruuttamista ja kokeiluun velvoittamista koskevissa säännöksissä on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan aiemmassa muun muassa ammatillisen koulutuksen järjestämislupia koskevassa lausunnossaan (PeVL 74/2014) esittämät kannanotot opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksentekoa velvoittavasta sääntelystä, joka turvaisi koulutuksen järjestäjän verkoston kattavuuden ja koulutuksen saataavuuden ja siten perustuslain 16 §:ssä turvatut sivistykselliset oikeudet.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

ammattillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on toteuttaa määräaikainen kokeilu ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta 1.1.2026 – 31.12.2033. Kokeilun tarkoituksena on selvittää, miten ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksella voidaan vahvistaa ammatillisen koulutuksen laatua, vaikuttavuutta ja saavutettavuutta.

2 §

Kokeilun suhde muuhun lainsäädäntöön

Kokeiluun sovelletaan, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) sekä sen nojalla annetuissa asetuksissa ja määräyksissä säädetään ja määrätään.

Kokeiluun ei kuitenkaan sovelleta, ellei tässä laissa toisin säädetä, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:ssä säädetään järjestämisluvasta, 23 §:ssä säädetään määrättävistä tutkinnoista ja koulutuksesta, 24 §:ssä säädetään opetus- ja tutkintokielestä, 25 §:ssä säädetään toiminta-alueesta, 27 §:n 1-3 momenteissa säädetään järjestämisluvassa määrättävistä muista oikeuksista, velvollisuuksista, ehdoista ja tehtävistä, 28 §:ssä säädetään järjestämisluvan myöntämisedellytyksistä ja mitä 29 §:ssä säädetään järjestämisluvan muuttamisesta ja peruuttamisesta.

3 §

Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta annettava järjestämislupa

Ammatillisen koulutuksen kokeilusta annettavan järjestämisluvan (*kokeilulupa*) myöntää opetus- ja kulttuuriministeriö koulutuksen järjestäjän hakemuksesta. Kokeilulupa myönnetään määräaikaikaisesti korkeintaan tämän lain voimassaolon ajaksi. Kokeilulupa korvaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:n mukaisen tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvan kokeilun ajaksi. Kokeilulupaa koskeva päätös on maksuton.

Kokeiluluvan saaneella ammatillisen koulutuksen järjestäjällä on oikeus järjestää:

- 1) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettuja tutkintoja;
- 2) mainitun lain 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua oppisopimuskoulutusta niiden tutkintojen tai osaamisalojen osalta, jotka tämän lain 5 §:n nojalla on rajoitettu koulutuksen järjestäjän kokeiluluvasta; sekä
- 3) vankilakoulutusta.

Koulutusta voidaan järjestää myös työvoimakoulutuksena. Koulutuksen järjestäjä ja työ- ja elinkeinohallinto sopivat työvoimakoulutuksen järjestämisestä.

Kokeiluluvassa määrätään koulutuksen järjestäjän oikeudesta järjestää:

1) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettua työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 65 §:ssä tarkoitettua vaativaa erityistä tukea; ja

3) urheilijoiden ammatillista koulutusta.

Tässä momentissa tarkoitettuja koulutuksia saavat järjestää ne kokeiluluvan saaneet koulutuksen järjestäjät, joilla tämän lain voimaan tullessa on ollut oikeus järjestää kyseistä koulutusta.

Kokeiluluvassa määrätään lisäksi koulutuksen järjestäjän oikeudesta toimia liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 35 §:ssä tarkoitettuna perustason ammattipätevyyskoulutusta tai jatkokoulutusta antavana koulutuskeskuksena. Koulutuskeskuksena voivat toimia ne kokeiluluvan saaneet koulutuksen järjestäjät, joilla tämän lain voimaan tullessa on ollut oikeus järjestää kyseistä koulutusta.

4 §

Opetus- ja tutkintokieli

Kokeiluluvassa määrätään koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielistä. Koulutuksen järjestäjän on annettava opetusta kokeiluluvassa määrätyillä opetuskielillä. Opetus- ja tutkintokieleksi määrätään se kieli, joka tämän lain voimaan tullessa on ollut koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrätty opetus- ja tutkintokieli. Jos koulutuksen järjestäjällä on tämän lain voimaan tullessa ollut useampi opetus- ja tutkintokieli, määrätään ne koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokieliksi.

Sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään koulutuksen järjestäjän tutkintokieli voi olla myös englanti.

5 §

Rajoitukset kokeilulupa

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan säätää tutkinnoista ja osaamisaloista, jotka opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä voidaan rajata koulutuksen järjestäjän kokeiluluvasta pois. Tutkinnoista ja osaamisaloista voidaan säätää, jos:

1) kyseisen tutkinnon tai sen osaamisalan järjestämiskustannukset poikkeavat merkittävästi tutkintojen tai osaamisalojen keskimääräisistä järjestämiskustannuksista;

2) kyseiseen tutkintoon tai osaamisalaan liittyvää osaamista säännellään lailla tai asetuksella taikka sitä koskee Suomea velvoittava kansainvälinen sopimus; tai

3) tutkinnon tai osaamisalan laaja järjestämisoikeus heikentää olennaisesti kyseistä koulutusta erikoistuneesti tämän lain voimaan tullessa tarjonneiden koulutuksen järjestäjien asemaa.

6 §

Toiminta-alue

Kokeiluluvassa määrätään koulutuksen järjestäjän toiminta-alueesta. Koulutuksen järjestäjä vastaa ensisijaisesti toiminta-alueensa oppivelvollisten sekä muiden opiskelijoiden kouluttamisesta.

Toiminta-alueeksi määrätään se alue, joka tämän lain voimaan tullessa on ollut koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrätty toiminta-alue. Koulutuksen järjestäjä voi edellä 3 §:ssä tarkoitettussa hakemuksessaan esittää muutoksia toiminta-alueeseensa koulutustarpeeseen liittyvästä perustellusta syystä.

7 §

Kokeiluluvan myöntämisedellytykset

Kokeilulupaa voi hakea koulutuksen järjestäjä, jolla tämän lain voimaan tullessa on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:n tarkoittama tutkintojen ja koulutuksen järjestämislupa.

Kokeilulupaa voi hakea myös kaksi tai useampi 1 momentissa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä yhdessä, jos koulutuksen järjestäjät ovat tehneet 1.1.2025 mennessä aiesopimuksen toimintojen yhdistämisestä vuosien 2025-2026 aikana. Kokeilulupa voidaan myöntää siitä päivämäärästä lukien, kun koulutuksen järjestäjien päätös yhdistymisestä on tullut lainvoimaiseksi.

8 §

Kokeiluun valittavat koulutuksen järjestäjät

Kokeiluun valitaan enintään 40 4 §:ssä tarkoitettua koulutuksen järjestäjää. Opetus- ja kulttuuriministeriön on huolehdittava kokeiluun osallistuvia koulutuksen järjestäjiä valitessa, että:

- 1) kokeiluun osallistuvien kokonaisuus on alueellisesti kattava;
- 2) kokeiluun osallistujia on molemmilla kansalliskielillä;
- 3) kokeiluun osallistuvien kokonaisuus on valtakunnallisesti riittävä opiskelijavuosimäärältään;
- 4) kokeiluun osallistuvien kokonaisuus on riittävän monipuolinen tutkintotarjonnaltaan; ja
- 5) kokeiluun osallistuvien kokonaisuudessa on mukana sekä julkisoikeudellisia että yksityisoikeudellisia koulutuksen järjestäjiä.

Kokeiluun osallistuvalla koulutuksen järjestäjällä on oltava riittävät taloudelliset edellytykset tutkintojen ja koulutuksen järjestämiseksi.

9 §

Kokeiluun velvoittaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi velvoittaa koulutuksen järjestäjän osallistumaan tässä laissa tarkoitettuun kokeiluun, jos kokeiluun ei ole hakenut riittävästi 8 §:n edellytykset täyttäviä koulutuksen järjestäjiä. Koulutuksen järjestäjää on kuultava ennen tässä pykälässä tarkoitettua päätöksen tekemistä.

10 §

Neuvottelumenettely

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja koulutuksen järjestäjä sopivat neljän vuoden mittaiseksi sopimuskaudeksi (*strategiakausi*) kerrallaan koulutuksen järjestäjän toiminnalle asetettavista tutkintojen, työllistymisen ja jatko-opintojen kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista strategiakauden aikana. Lisäksi voidaan sopia koulutuksen järjestäjän muista kehittämistoimista ja -tehtävistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin neuvottelumenettelystä, sopimuksen sisällöstä ja arvioinnista sekä sopimusta varten kuultavista tahoista.

11 §

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätös strategiakauden tavoitteista

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi päättää yksittäisen koulutuksen järjestäjän 10 §:ssä tarkoitettuista määrällisistä ja laadullisista tavoitteista, jos tavoitteita ei saada yhteensovitetuiksi ammatillista koulutusta koskevien kansallisten tavoitteiden kanssa ja muut kokeilun tarkoitukseen liittyvät erityiset syyt edellyttävät päätöksen tekemistä. Koulutuksen järjestäjää on kuultava ennen tässä pykälässä tarkoitettua päätöksen tekemistä.

12 §

Harkinnanvaraisen rahoituksen osoittaminen strategiakauden tavoitteisiin

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi osoittaa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 32 e §:ssä tarkoitettua harkinnanvaraista rahoitusta sopimuksessa sovittujen tavoitteiden aiheuttamien kustannusten kattamiseksi.

13 §

Kokeiluluvan muuttaminen ja peruuttaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi koulutuksen järjestäjän hakemuksesta muuttaa kokeilulupaa strategiakausien vaihtuessa. Kokeiluluvan muuttaminen edellyttää, että tutkintojen ja koulutuksen järjestäminen on tarpeellista ottaen huomioon valtakunnalliset ja alueelliset osaamistarpeet sekä tutkintojen ja koulutuksen tarjonta. Kokeiluluvan muuttaminen edellyttää lisäksi, että koulutuksen järjestäjällä on hakemansa tehtävän toteuttamiseksi tarvittava osaaminen ja riittävä yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa sekä taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset haetun tehtävän mukaisten tutkintojen ja koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Kokeilulupaa voidaan hakemuksesta muuttaa myös kesken strategiakauden, jos koulutuksen järjestäjien toiminnan uudelleenjärjestelyn taikka koulutuksen järjestäjän oikeushenkilöä koskevan muutoksen vuoksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi ilman hakemusta muuttaa koulutuksen järjestäjän kokeilulupaa kesken strategiakauden, jos:

1) jos ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 26 §:ssä tarkoitettujen opiskelijavuosien enimmäismäärää on tarpeen muuttaa;

2) tutkintoja tai koulutusta järjestetään olennaisesti vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä; tai

3) jos tutkintojen ja koulutuksen järjestämiseen liittyvät muut erityiset syyt sitä edellyttävät.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi peruuttaa kokeiluluvan, jos:

1) koulutuksen järjestäjä ei enää järjestä tutkintoja tai koulutusta;

2) tutkintoja tai koulutusta järjestetään olennaisesti vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä; tai

3) jos koulutuksen järjestäjä hakee kokeiluluvan peruuttamista ensimmäisen strategiakauden päättyessä.

Jos kokeilulupa perutaan, jatkaa koulutuksen järjestäjä toimintaansa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:n nojalla myönnetyn järjestämislupansa mukaisesti.

14 §

Kokeilun seuranta ja arviointi

Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilun tarkoituksen toteutumista selvitetään seuraamalla ja arvioimalla kokeilun toimeenpanoa, vaikuttavuutta ja neuvottelumenettelyn toteutumista. Kokeiluluvan saaneen koulutuksen järjestäjän on osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.

Seurannan ja arvioinnin toteuttajalla on oikeus saada kokeiluluvan saaneilta koulutuksen järjestäjiltä maksutta ja salassapitosäännösten estämättä seurannan arvioinnin suorittamiseksi välttämättömät tiedot.

15 §

Voimassaolo ja siirtymäsäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2033.

Muulla lainsäädännössä olevalla viittauksella ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:n mukaiseen järjestämislupaan tarkoitetaan tämän lain voimaan tulon jälkeen myös tämän lain nojalla myönnettyjä kokeilulupia.

2.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamiseksi

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

kumotaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 3 §:n 1 momentin 1 kohta, 9 §, 33 §:n 3 momentti, 37 §:n 3 momentti, 44 §:n 4 momentti sekä 120 §:n 2 momentin 1 kohta, sellaisena kuin niistä on 3 §:n 1 momentin 1 kohta laissa 1218/2020, sekä

muutetaan 8 §, 23 §:n 1 ja 2 momentti, 26 §, 27 §:n 1-3 momentti, 33 §:n 1 momentti, 48 §:n 1 momentti, 63 – 65 §, 77 §:n 1 momentti, 100 §:n 2 momentti, 104 §:n 4 momentti, 105 §, 119 §:n 1 momentti sekä 124 §:n 3 momentti,

sellaisena kun ne ovat 23 §:n 1 momentti ja 27 §:n 2 momentti laissa 1218/2020, 23 §:n 2 momentti, 77 §:n 1 momentti laissa 1048/2020, 105 § osaksi laissa 1218/2020 sekä 124 §:n 3 momentti laissa 398/2023 seuraavasti:

8 §

Ammattilliseen tehtävään valmistava koulutus

Sen lisäksi, mitä 6 ja 7 §:ssä säädetään, ammatillisena koulutuksena voidaan järjestää ammatilliseen tehtävään valmistavaa koulutusta, joka valmistaa ansio- ja liikennealentäjän tehtäviin, ammattilentäjän tehtäviin helikopteritoiminnassa sekä lennonjohtajan tehtäviin.

23 §

Järjestämisluvassa määrättävät tutkinnot ja koulutus

Järjestämisluvassa määrätään tutkinnot, joita koulutuksen järjestäjällä on oikeus myöntää ja joihin se voi järjestää tutkintokoulutusta. Järjestämisluvassa voidaan lisäksi määrätä, ettei oikeus myöntää tutkintoja ja järjestää tutkintokoulutusta koske 6 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädettyä tiettyyn tutkintoon sisältyvää osaamisalaa tai osaamisaloja. Järjestämisluvassa määrätään lisäksi oikeudesta järjestää työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

Järjestämisluvassa voidaan määrätä oikeudesta järjestää 8 §:ssä tarkoitettua ammatilliseen tehtävään valmistavaa koulutusta tai oikeudesta toimia liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 35 §:ssä tarkoitettuna perustason ammattipätevyyskoulutusta tai jatkokoulutusta antavana koulutuskeskuksena.

26 §

Opiskelijavuodet

Järjestämisluvassa määrätään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 b §:ssä tarkoitettujen rahoituksen perusteena käytettävien opiskelijavuosien enimmäismäärästä. Enimmäismäärä koskee niiden opiskelijoiden opiskelijavuosia, jotka eivät ole oppivelvollisuuslain 16 §:n tarkoittamassa maksuttomassa koulutuksessa.

27 §

Järjestämisluvassa määrättävät muut oikeudet, velvollisuudet, ehdot ja tehtävät

Järjestämisluvassa voidaan määrätä oikeudesta järjestää 30 §:ssä tarkoitetun koulutuksen hankinnan kautta oppisopimuskoulutuksena kaikkia niitä 6 §:ssä tarkoitettuun tutkintorakenteeseen kuuluvia tutkintoja, joita koulutuksen järjestäjällä ei ole järjestämisluvassaan.

Järjestämisluvassa voidaan määrätä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta järjestää 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tutkintoja, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020) tarkoitettua koulutusta jäljempänä 65 §:ssä tarkoitettuun vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Järjestämisluvassa voidaan lisäksi määrätä koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta huolehtia erityisen tuen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

Järjestämisluvassa määrätään koulutuksen järjestäjän oikeudesta järjestää urheilijoiden amatillista koulutusta, sisäoppilaitosmuotoista koulutusta ja vankilaopetusta.

33 §

Tilauuskoulutus

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää opiskelijaryhmälle järjestämisluvassa määrättyjä tutkintoja ja tutkinnon osia sekä niihin valmistavaa tutkintokoulutusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (*tilauuskoulutus*). Koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauuskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi ilman koulutuksen rahoittamistarkoitusta. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauuskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määriteltävä tilauuskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet, ja että tilauuskoulutukseen osallistuvat ovat niistä tietoisia.

48 §

Osaamisen hankkimisen suunnittelu

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on suunnitella tutkinnon tai koulutuksen perusteissa edellytetyn ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen, jos opiskelijalla ei ole osaamisen osoittamiseksi tarvittavaa aiemmin hankittua osaamista. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tehtävänä on suunnitella opiskelijan tarvitsemat ohjaus- ja tukitoimet, seurata opiskelijan osaamisen kehittymistä sekä tarvittaessa suunnitella 63 §:ssä tarkoitettu oppimisen tuki, 64 §:ssä tarkoitettu erityinen tuki ja osaamisen arvioinnin mukauttaminen sekä 66 §:ssä tarkoitettu ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen.

63 §

Oikeus oppimisen tukeen

Opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen, jota hän tarvitsee tutkinnon tai koulutuksen perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Oppimisen tuki järjestetään osana tutkintokoulutusta. Oppimisen tuki on opettajan antamaa tukiovetusta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön antamaa tukea ja ohjausta.

64 §

Oikeus erityiseen tukeen

Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi säännöllistä tai pitkäaikaista erityisopetusta tutkinnon tai koulutuksen mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi eikä 63 §:ssa tarkoitettu oppimisen tuki ole riittävää opiskelijan tuen tarpeiden kannalta.

Erityinen tuki on erityisopettajan antamaa erityisopetusta. Lisäksi erityinen tuki on erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta sekä opiskelijan tarvitsemia muita erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä.

Erityisen tuen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa erityispedagogisen tuen avulla tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisen ammattitaidon ja osaamisen. Erityistä tukea saavan opiskelijan osalta ammatillisen perustutkinnon perusteiden mukaista osaamisen arviointia voidaan mukauttaa laatimalla opiskelijalle yksilöllinen osaamisen arviointi. Osaamisen arviointia voidaan mukauttaa vain siinä määrin, kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä.

77 §

Työntekijöitä ja viranhaltijoita koskevan lainsäädännön soveltaminen

Oppisopimukseen sovelletaan työsuhteessa tai virkasuhteessa sovellettavaa lainsäädäntöä. Jollei tässä laissa toisin säädetä, työsopimukseen perustuvaan oppisopimukseen ei kuitenkaan sovelleta työsopimuslain 1 luvun 3 ja 8 §:ää, 2 luvun 4 ja 5 §:ää, 4 luvun 4 ja 5 §:ää, 6 luvun 1, 1 a, 2–4, 4 a, 5 ja 6 §:ää, 7 luvun 1–5 ja 7–11 §:ää ja 9 lukua sekä 13 luvun 3 ja 4 §:ää.

100 §

Oikeus maksuttomaan ruokailuun

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta oppisopimuskoulutuksessa eikä työvoimakoulutuksessa olevaan opiskelijaan.

104 §

Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan

Mitä 103 §:n 2 momentissa ja tämän pykälän 1 momentissa säädetään, ei sovelleta työvoimakoulutuksessa olevaan opiskelijaan.

105 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Tässä laissa tarkoitettu ammatillinen tutkintokoulutus sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus ovat opiskelijalle maksuttomia. Lisäksi opiskelijaksi ottamisessa käytettävät pääsy- ja soveltavuuskokeet ovat hakijalle maksuttomia. Oppimateriaaleista ja tarvikkeista, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voidaan kuitenkin periä maksu. Maksuja oppimateriaaleista ja tarvikkeista ei kuitenkaan voida periä työvoimakoulutuksessa eikä oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta opiskelijalta.

Lain 8 §:ssä tarkoitettussa ammatilliseen tehtävään valmistavassa koulutuksessa koulutuksen järjestäjä voi periä opiskelijalta kohtuullisen opiskelumaksun, jolla katetaan osittain koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia.

119 §

Työelämätoimikuntien asettaminen ja kokoonpano

Opetushallitus asettaa työelämätoimikunnat enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja nimittää työelämätoimikuntiin enintään 12 jäsentä kuhunkin. Työelämätoimikuntia voi olla enintään 15. Opetushallitus voi nimittää työelämätoimikuntiin toimialakohtaisia jaostoja. Jäsenten tulee edustaa työnantajia, työntekijöitä, opetusala ja, jos itsenäinen ammatin harjoittaminen on alalla laajuudeltaan merkittävää, itsenäisiä ammatinharjoittajia. Lisäksi Opetushallitus voi työelämätoimikunnan esityksestä nimittää toimikuntaan pysyviä asiantuntijoita. Opetushallitus päättää työelämätoimikuntien jäsenten palkkiot ja huolehtii toimikuntien maksuliikenteestä, kirjanpidosta ja arkistosta.

123 §

Tutkinnon suorittamismahdollisuuksista ja koulutuksesta tiedottaminen

Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että tutkinnon suorittamismahdollisuuksista ja annettavasta koulutuksesta ja koulutukseen hakeutumisesta on tietoa yleisesti saatavilla.

124 §

Koulutuksen järjestäjien yhteistyövelvoite

Työvoimakoulutuksen tarjontaa suunniteltaessa koulutuksen järjestäjän on tehtävä yhteistyötä työvoimaviranomaisten kanssa.

1. Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.
2. Sen 3 §:n 1 momentti, 8, 23 ja 26 §, 27 §:n 1- 3 momentti, 48, 63 – 65 §, 100 §:n 2 momentti, 104, 105 ja 123 § tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2026.
3. Sen 119 § tulee kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2027.
4. Sen 9 §, 37 §:n 3 momentti ja 44 §:n 4 momentti ovat voimassa 31 joulukuuta 2025 saakka.
5. Sen 120 §:n 2 momentin 1 kohta on voimassa 31 joulukuuta 2026 saakka.
6. Opetus- ja kulttuuriministeriö muuttaa hakemuksetta ja maksutta koulutuksen järjestäjien järjestämisluvat tämän lain mukaisiksi 1.1.2026 alkaen.

3.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (1705/2009) 10 §:n 3 momentti sekä 32 f – 32 h §,
sellaisena kuin ne ovat 10 §:n 3 momentti laissa 548/2018, 32 f § laissa 532/2017, 32 g § laissa 1050/2020 ja 32 h § laissa 532/2017 ja osaksi laissa 548/2018,
muutetaan 9 §:n 1 momentti, 10 §:n 1 momentti, 32 a §, 32 c § - 32 e §, 32 j §:n 1 ja 2 momentti, 49 §:n 2 momentti, 51 § ja 57 §:n 2 momentin 2 kohta,
sellaisena kuin ne ovat 9 §:n 1 momentti laissa 1114/2021, 10 §:n 1 momentti ja 32 e § laissa 548/2018, 32 a § laissa 532/2017 ja osaksi laeissa 1050/2020 ja 548/2018, 32 c §, 32 j §:n 1 ja 2 momentti ja 57 §:n 2 momentin 2 kohta laissa 532/2017, 32 d § laissa 532/2017 ja osaksi laeissa 1114/2021 ja 1220/2020, 49 §:n 2 momentti laissa 1050/2020 sekä 51 § laissa 1126/2022, sekä
lisätään lakiin uusi 32 k § seuraavasti:

9 §

Ammatillisen koulutuksen määräraha

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää ammatillisen koulutuksen järjestäjille rahoitusta ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa ja oppivelvollisuuslaissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi valtion talousarvion otettavan määrärahan ja 9 a §:n 1 momentissa säädetyn kuntien rahoitusosuuden rajoissa (ammatillisen koulutuksen määräraha). Rahoituksena myönnetään laskennallista perusrahoitusta sekä harkinnanvaraista rahoitusta.

10 §

Ammatillisen koulutuksen järjestäjälle myönnettävä rahoitus ja kunnan valtionosuus

Ammatillisen koulutuksen järjestäjälle myönnetään ennen varainhoitovuoden alkua tehtävällä päätöksellä laskennallista perusrahoitusta 32 a §:n mukaisesta kunkin rahoitusosuuden euro- määrästä se osuus, joka vastaa koulutuksen järjestäjän suoritteiden suhteellista osuutta kaikkien koulutuksen järjestäjien suoritteista. Lisäksi voidaan myöntää harkinnanvaraista rahoitusta. Harkinnanvaraista rahoitusta voidaan erityisestä syystä myöntää myös varainhoitovuoden aikana.

32 a §

Laskennallinen perusrahoitus

Laskennallisen perusrahoituksen kokonaismäärä saadaan, kun ammatillisen koulutuksen määräraha vähennetään 32 h §:ssä tarkoitettu harkinnanvaraisen rahoituksen euromäärä.

Laskennallisen perusrahoituksen määräytymisperusteet ja niiden osuudet laskennallisesta perusrahoituksesta ovat seuraavat:

- 1) toteutuneet opiskelijavuodet, 50 prosenttia;
- 2) suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteet ja tutkintojen lukumäärä, 30 prosenttia;
- 3) tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opiskelu korkeakoulussa, 18 prosenttia;
- 4) opiskelijapalaute, 1 prosentti; ja
- 5) työelämäpalaute, 1 prosentti.

Perusrahoituksen määräytymisestä ja laskennasta sekä opiskelija- ja työelämäpalautteen keräämisestä annetaan tarkempia säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Opetushallitus vastaa opiskelija- ja työelämäpalautteen automaattisesta keräämisestä

32 c §

Toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävä perusrahoitus

Toteutuneita opiskelijavuosia painotetaan seuraavilla perusteilla:

- 1) tutkintorakenteeseen kuuluvien eri tutkintojen, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestäminen; ja
- 2) opiskelijan lähtötaso.

Toteutuneita opiskelijavuosia korotetaan lisäksi seuraavilla perusteilla:

- 1) vaativan erityiseen tukeen; ja
- 2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 103 §:n mukaisen majoituksen järjestäminen.

Rahoituksen perusteena käytettävien toteutuneiden opiskelijavuosien määrä ei voi ylittää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 26 §:ssä tarkoitettua opiskelijavuosien enimmäismäärää niiden opiskelijoiden osalta, jotka eivät ole oppivelvollisuuslain 16 §:n tarkoittamassa maksuttomassa koulutuksessa.

Opiskelijavuosi luetaan sen koulutuksen järjestäjän suoritteeksi, joka on laatinut opiskelijan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 44 §:ssä tarkoitettua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman tai joka vastaa koulutuksen järjestämisestä mainitun lain 8 §:ssä tarkoitetussa ammatilliseen tehtävään valmistavassa koulutuksessa.

Toteutuneiden opiskelijavuosien painotuksen laskennasta sekä 1 ja 2 momentissa säädettyjen perusteiden kertoimista annetaan tarkempia säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

32 d §

Suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella myönnettävä perusrahoitus

Tutkintoja painotetaan kertoimella, joka perustuu tutkinnon suorittajan perusasteen jälkeiseen koulutukseen. Perusrahoituksessa otetaan huomioon enintään 120 osaamispistettä kyseisen varainhoitovuoden rahoituksen perusteena olevaa opiskelijavuotta kohti.

Tutkinnon osan osaamispisteet luetaan sen koulutuksen järjestäjän suoritteeksi, joka on laatinut opiskelijan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 44 §:ssä tarkoitetun henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman. Tutkinto luetaan sen koulutuksen järjestäjän suoritteeksi, joka on antanut ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 57 §:ssä tarkoitetun tutkintotodistuksen. Jos tutkinto on järjestetty ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:n 1 momentissa tarkoitetun oppisopimuskoulutuksen perusteella, tutkinto luetaan kuitenkin sen järjestäjän suoritteeksi, joka on toiminut oppisopimuskoulutuksen hankkijana.

Tutkinnon osien osaamispisteet ei oteta huomioon perusrahoituksessa, jos se on tunnustettu aiemmin hankitun osaamisen perusteella siten, että opiskelija ei ole osoittanut osaamistaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:ssä tarkoitetulla tavalla näytössä tai muulla tavoin. Edellä tässä momentissa säädettyä ei kuitenkaan sovelleta, jos tutkinnon osan osaamisen arviointi on suoritettu mainitun lain 30 §:n nojalla hankitun koulutuksen yhteydessä.

Suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskentaperusteista annetaan tarkempia säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

32 e §

Harkinnanvarainen rahoitus

Harkinnanvaraisena rahoituksena voidaan myöntää:

- 1) eduskunnan päättämät kohdennukset ja lisäykset;
- 2) strategisen kehittämisen rahoitus;
- 3) koulutuksen järjestämiskustannuksiin liittyvistä syistä ja muista välttämättömistä tarpeista aiheutuvat rahoituksen korotukset; ja
- 4) edellisen varainhoitovuoden korjaukset ja oikaisut.

Valtion talousarviossa päätetään 1 momentin 1 ja 2 kohtien rahoitusten enimmäismäärät.

Harkinnanvaraisen rahoituksen myöntämisperusteista voidaan säätää tarkemmin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää harkinnanvaraisesta rahoituksesta hakemuksesta tai ilman hakemusta.

32 j §

Uuden koulutuksen järjestäjän suoritteiden määrittely

Jos uusi järjestämislupa on myönnetty koulutuksen järjestäjien yhdistymisen, jakautumisen tai muun vastaavan toiminnan uudelleenjärjestelyn taikka koulutuksen järjestäjän oikeushenkilöä koskevan muutoksen vuoksi, koulutuksen järjestäjän laskennallinen perusrahoitus määräytyy uudelleenjärjestelyn kohteena olleiden koulutuksen järjestäjien toteutuneiden suoritemäärien perusteella.

Muulle kuin 1 momentissa tarkoitetulle uudelle koulutuksen järjestäjälle myönnetään rahoitusta harkinnanvaraisena rahoituksena siihen asti, kunnes laskennallisen perusrahoituksen perusteena olevia toteutuneita suoritemääriä voidaan käyttää.

32 k §

Ammatillisen koulutuksen suoritteisiin perustuva rahoitus vuosina 2026-2028

Vuodesta 2025 vuoteen 2026 koulutuksen järjestäjän suoritteisiin perustuva laskennallinen rahoitus voi laskea enintään 5 prosenttia suhteutettuna kaikkien koulutuksen järjestäjien rahoituksen muutokseen ja nousta enintään 10 prosenttia suhteutettuna kaikkien koulutuksen järjestäjien rahoituksen muutokseen. Vastaavalla tavalla koulutuksen järjestäjän prosentuaalinen muutos voi vuosien 2026 ja 2027 välillä olla korkeintaan seitsemän prosenttiyksikköä pienempi ja korkeintaan kymmenen prosenttiyksikköä suurempi sekä vuosien 2027 ja 2028 välillä korkeintaan kymmenen prosenttiyksikköä pienempi ja korkeintaan kymmenen prosenttiyksikköä suurempi kuin kokonaistason prosentuaalinen muutos.

Vuoden 2025 suoritteisiin perustuvalla laskennallisella rahoituksella tarkoitetaan tavoitteellisten opiskelijavuosien, tutkinnon osien osaamispisteiden ja koko tutkintojen, tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistymisen ja jatko-opiskelun sekä opiskelija- ja työelämäpalautteen perusteella saatua rahoitusta. Vuosien 2026 - 2028 suoritteisiin perustuvalla rahoituksella tarkoitetaan laskennallisen perusrahoituksen toteutuneiden opiskelijavuosien, tutkinnon osien osaamispisteiden ja koko tutkintojen, tutkinnon ja tutkinnon osia suorittaneiden työllistymisen ja jatko-opiskelun sekä opiskelija- ja työelämäpalautteen perusteella saatua rahoitusta.

49 §

Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa ammatillisen koulutuksen seuraavan varainhoitovuoden 32 a §:n 2 momentin perusteella määräytyvän laskennallisen perusrahoituksen perusteena käytettävien suoritteiden määrän sekä 32 i §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvonlisäverokorvausten euromäärän koulutuksen järjestäjien 58 §:n nojalla toimittamien tietojen perusteella. Ne suoritteet, joita ei ole ilmoitettu säädettyssä määräajassa, voidaan jättää rahoituksen perusteena huomioon ottamatta.

51 §

Rahoituksen maksaminen käyttökustannuksiin

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus maksaa 50 §:ssä tarkoitettua rahoituksen käyttökustannuksiin ja 32 i §:n 1 momentissa tarkoitettua arvonlisäverokorvauksen kunnalle tai muulle 1 ja 2 §:ssä mainitun lain mukaisen toiminnan järjestäjälle. Valtionosuuksien, korvausten ja muun rahoituksen maksamisesta säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 46 §:ssä. Valtionavustus maksetaan koulutuksen järjestäjälle kalenterivuoden loppuun mennessä. Tämän lain 32 i §:n 2 momentissa tarkoitettu arvonlisäverokorvaus maksetaan varainhoitovuoden loppuun mennessä.

57 §

Valtionapuviranomainen

2) ammatillisen koulutuksen kehittämistä, kokeilua ja toiminnan käynnistämistä sekä toimintaan liittyviä tarpeellisia erityistehtäviä koskevissa asioissa, ellei opetus- ja kulttuuriministeriö toisin päättää;

Tämä laki tulee voimaan 1.1.2026. Tätä lakia sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelle 2026 myönnettävässä rahoituksessa.

Helsingissä x.x.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Opetusministeri

Rinnakkaistekstit

Liitteet

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus

ammattillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaisesti säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) nojalla:

1 Luku

Opiskelijavuosi ja perusrahoituksen laskenta

1 §

Opiskelijavuoteen kuuluvat päivät

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 b §:ssä tarkoitettuun opiskelijavuoteen kuuluviksi päiviksi ei lueta heinäkuuhun kuuluvia päiviä, jos opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa on tavoitteeksi sovittu koko tutkinnon, työhön ja itseenäiseen elämään valmentavan koulutuksen tai tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suorittaminen.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 b §:n 2 momentissa tarkoitettua opiskelupäiviä vastaavaa osuutta määriteltäessä säännönmukaiseen opiskeluviikkoon katsotaan kuuluvaksi viisi opiskelupäivää. Mainitussa momentissa tarkoitetuksi opiskelupäiväksi luetaan kuuluvaksi sellainen päivä, jonka aikana opiskelija osallistuu henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 8 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa muutoin sovitun mukaisesti:

- 1) koulutuksen järjestäjän eri oppimisympäristöissä järjestämään tavoitteelliseen ja ohjattuun opiskeluun; tai
- 2) työpaikalla järjestettävään koulutukseen, joka perustuu oppisopimukseen tai koulutussopimukseen.

2 §

Toteutuneiden opiskelijavuosien laskenta ja painokertoimet

Rahoituksen perusteena huomioitavat ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 26 §:ssä tarkoitettut toteutuneet opiskelijavuodet saadaan laskemalla toteutuneiden opiskelijavuosien keskiarvo varainhoitovuotta edeltänyttä vuotta edeltäneen vuoden heinäkuun 1 päivän ja varainhoitovuotta edeltäneen vuoden kesäkuun 30 päivän väliseltä ajalta sekä sitä vuotta aiemmalta vastaavalta ajanjaksolta.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettuun tutkintorakenteeseen kuuluvat tutkinnot jaetaan kustannusryhmiin tutkinnon järjestämisestä aiheutuvien keskimääräisten kustannusten perusteella tämän asetuksen liitteen mukaisesti. Jos opiskelijan tavoitteena on suorittaa vain tutkinnon osa tai osia, tutkintokoulutuksen opiskelijavuoden kustannusryhmä määräytyy sen tutkinnon mukaisesti, johon tutkinnon osat kuuluvat. Jos tutkinnon osat kuuluvat eri kustannusryhmiin, määräytyy kustannusryhmä alimman kustannusryhmän mukaisesti, kuitenkin aina vähintään kustannusryhmän 2 mukaisesti.

Kustannusryhmien painokertoimet ovat:

- 1) 0,41 kustannusryhmä 1;
- 2) 0,83 kustannusryhmä 2;
- 3) 1,07 kustannusryhmä 3;
- 4) 1,92 kustannusryhmä 4; ja
- 5) 3,05 kustannusryhmä 5.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020) tarkoitetun tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen painokerroin on 2,39.

3 §

Toteutuneiden opiskelijavuosien korotuskertoimet

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 65 §:ssä tarkoitetun vaativan erityisen tuen järjestämisen korotuskerroin on:

- 1) tutkintokoulutuksessa 5,18;
- 2) tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa 3,79; ja
- 3) työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa 6,54.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 103 §:ssä tarkoitetun majoituksen järjestämisen korotuskerroin on 0,72 ja vaativan erityisen tuen yhteydessä järjestettävän majoituksen korotuskerroin 3,20. Opiskelijavuosia painotetaan majoituksen järjestämisen korotuskertoimilla niiden päivien väliseltä ajalta, kun opiskelijan oikeus asua ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 103 §:ssä tarkoitetussa asuntolassa on voimassa.

4 §

Toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta

Toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävän perusrahoituksen perusteena käytettävä suoritemäärä saadaan laskemalla yhteen 2 §:ssä säädetyillä painokertoimilla ja 3 §:ssä säädetyillä korotuskertoimilla painotetut toteutuneet opiskelijavuodet. Toteutuneiden opiskelijavuosien määrä lasketaan keskiarvona varainhoitovuotta edeltänyttä vuotta edeltäneen vuoden heinäkuun 1 päivän ja varainhoitovuotta edeltäneen vuoden kesäkuun 30 päivän väliseltä ajalta sekä sitä vuotta aiemmalta vastaavalta ajanjaksolta.

Mikäli niiden opiskelijoiden, jotka eivät ole oppivelvollisuuslain 16 §:n tarkoittamassa maksuttomassa koulutuksessa, toteutuneiden opiskelijavuosien määrä ylittää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 26 §:ssä tarkoitetun opiskelijavuosien enimmäismäärän, toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävän perusrahoituksen perusteena käytettävä suoritemäärä saadaan näiden opiskelijoiden osalta kertomalla 1 momentissa säädetty painotettu toteutunut opiskelijavuosimäärä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 26 §:ssä tarkoitetun opiskelijavuosien enimmäismäärän ja toteutuneiden opiskelijavuosien osamäärällä.

5 §

Suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta

Suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella myönnettävän perusrahoituksen perusteena käytettävä suorit määrä saadaan laskemalla yhteen 2 ja 3 momenteissa tarkoitetut suoritteet.

Tutkinnon osien osaamispisteiden perusteella määräytyvä suorit määrä saadaan laskemalla tutkinnon osien osaamispisteiden lukumäärien keskiarvo varainhoitovuotta edeltänyttä vuotta edeltäneen vuoden heinäkuun 1 päivän ja varainhoitovuotta edeltäneen vuoden kesäkuun 30 päivän väliseltä ajalta sekä sitä vuotta aiemmalta vastaavalta ajanjaksolta.

Tutkintojen perusteella määräytyvä suorit määrä saadaan laskemalla tutkintojen lukumäärien keskiarvo varainhoitovuotta edeltänyttä vuotta edeltäneen vuoden heinäkuun 1 päivän ja varainhoitovuotta edeltäneen vuoden kesäkuun 30 päivän väliseltä ajalta sekä sitä vuotta aiemmalta vastaavalta ajanjaksolta siten, että tutkintoja painotetaan luvulla 72, jos opiskelija on tutkinnon suorittamisen aloittamista edeltävän kuukauden lopussa ollut vailla perusasteen jälkeistä ammatillista tutkintoa ja muutoin luvulla 0.

6 §

Työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtymisen perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta

Työllistyneellä tai jatko-opintoihin siirtyneellä tarkoitetaan henkilöä, joka on suorittanut tutkinnon tai tutkinnon osan varainhoitovuotta edeltävää edeltävänä vuotena päättyneellä ajanjaksolla 1.7. – 30.6. tai tätä edeltäneellä ajanjaksolla 1.7. – 30.6. ja työllistynyt tai siirtynyt jatko-opintoihin suorittamisajanjakson jälkeisellä ajanjaksolla 1.7 – 30.6.

Jos tutkinnon tai tutkinnon osan suorittanut työllistynyt tai jatko-opintoihin siirtynyt on tutkinnon suorittamisen aloittamista edeltävän vuoden lopussa ollut työllinen, painokerroin on 0. Jos tutkinnon tai tutkinnon osana suorittanut työllistynyt tai jatko-opintoihin siirtynyt ei ole tutkinnon suorittamisen aloittamista edeltävän vuoden lopussa ollut työllinen, painokerroin on 1.

7 §

Työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtymisen laskenta

Opiskelijoiden työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtymisen perusteella myönnettävän perusrahoituksen suorit määrä saadaan laskemalla yhteen koulutuksen järjestäjän 6 §:ssä tarkoitetut suorit määrät.

2 luku

Opiskelijapalaute

8 §

Opiskelijapalautteen kohderyhmät

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 a §:n 2 momentissa tarkoitettua opiskelijapalautetta kerätään:

- 1) ammatillisen tutkintokoulutuksen aloittaneilta opiskelijoilta (*aloituskysely*);
- 2) ammatillisen tutkinnon taikka tutkinnon osan tai osia suorittaneilta opiskelijoilta (*päättökysely*).

Opiskelijoilta, jotka suorittavat tutkinnon tai tutkinnon osan ilman tutkintokoulutukseen osallistumista, ei kerätä opiskelijapalautetta.

Opiskelijapalautteen perusteella myönnettävän perusrahoituksen perusteena käytetään niiden opiskelijoiden antamaa palautetta, joiden henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma on hyväksytty tai jotka ovat osoittaneet henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa tavoitteena olevan osaamisen varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltävän vuoden heinäkuun 1 päivän ja varainhoitovuotta edeltävän vuoden kesäkuun 30 päivän välisenä aikana.

9 §

Opiskelijapalautteen kerääminen

Opetushallitus lähettää aloituskyselyn opiskelijalle, kun opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma on hyväksytty. Päätökysely lähetetään, kun opiskelija on osoittanut henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa tavoitteena olevan tutkinnon suorittamiseksi tarvittavan osaamisen. Jos opiskelijan tavoitteena ei ole koko tutkinnon suorittaminen, päätökysely lähetetään, kun opiskelija on osoittanut henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa tavoitteena olevan tutkinnon osan tai osien suorittamiseksi tarvittavan osaamisen.

Jos opiskelijalle on 8 §:n 3 momentissa tarkoitettuna jaksoneito lähetetty aloitus- tai päätökysely, opiskelijalle ei saman koulutuksen järjestäjän opinnoissa lähetetä kyseisen jakson aikana vastaavaa kyselyä.

Kyselyn vastausaika on 30 vuorokautta kyselyn lähettämisestä, kuitenkin enintään 60 vuorokautta aloituskyselyssä henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman hyväksymisestä ja päätökyselyssä henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa tavoitteena olevan osaamisen osoittamisesta.

10 §

Opiskelijapalautteen kysymykset ja pisteytys

Aloituskyselyn väittämät ovat:

- 1) Pääsin aloittamaan opintoni sopivassa aikataulussa.
- 2) Aikaisemmat opintoni, työkokemukseni ja muu osaamiseni selvitettiin monipuolisesti.
- 3) Sain vaikuttaa tutkinnon osien valintaan.
- 4) Kanssani selvitettiin, tarvitsenko tukea opinnoissani.

Päätökyselyn väittämät ovat:

- 1) Minulle laadittu henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma mahdollisti opintojeni joustavan etenemisen.
- 2) Opetustilat, välineet, työpaikat, digitaaliset ja muut oppimisympäristöni edistivät oppimistani.
- 3) Olen tyytyväinen minulle tarjottuihin mahdollisuuksiin opiskella työpaikalla.
- 4) Sain riittävästi opetusta ja ohjausta, jotta opintoni etenivät suunnitellusti.
- 5) Opintojeni aikana varmistettiin, että sain tukea opintojen etenemiseen, jos sitä tarvitsin.
- 6) Saamani opetus ja ohjaus oli laadukasta.
- 7) Työtehtävät, joissa suoritin näyttöni, vastasivat todellisia työelämän tehtäviä.
- 8) Arvioijani olivat ammattitaitoisia ja asiantuntevia.
- 9) Opiskelijoita kohdeltiin yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.
- 10) Koulutus paransi valmiuksiani työelämään siirtymiseen, siellä toimimiseen tai jatko-opintoihin.
- 11) Koulutus antoi valmiuksia yrittäjyyteen.
- 12) Koulutuksen aikana sain osaamista ja ammattitaitoa, jota pystyn hyödyntämään.

Opiskelijapalautekyselyjen väittämiin annettujen vastausten pisteytysasteikko on:

- 5 pistettä täysin samaa mieltä
- 4 pistettä jokseenkin samaa mieltä
- 3 pistettä osin samaa osin eri mieltä
- 2 jokseenkin eri mieltä
- 1 täysin eri mieltä

11§

Opiskelijapalautteen painotus ja sen perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta

Opiskelijapalautteen perusteella jaettavasta vaikuttavuusrahoituksesta 1/4 myönnetään aloituskyselyn perusteella ja 3/4 päättökyselyn perusteella.

Kyselyjen kohteena olleiden ja kyselyihin vastanneiden opiskelijoiden määrän perusteella lasketaan järjestäjäkohtainen vastausosuus erikseen:

- 1) aloituskyselylle;
- 2) tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden päättökyselylle; sekä
- 3) tutkinnon osan tai osia suorittaneiden opiskelijoiden päättökyselylle.

Vastausosuus on kuhunkin 2 momentissa tarkoitettuun kyselyyn vastanneiden määrä jaettuna kyselyn kohteena olleiden määrällä. Vastausosuuden perusteella lasketaan kullekin kyselylle järjestäjäkohtainen katokorjauskerroin. Kun vastausosuus on 70 prosenttia tai sitä suurempi, katokorjauskerroin on 1/vastausosuus. Kun vastausosuus on pienempi kuin 70 prosenttia, mutta suurempi kuin 20 prosenttia, katokorjauskerroin on $1/0,7 + 2,04 \times (0,7 - \text{vastausosuus})$. Kun vastausosuus on 20 prosenttia tai sitä pienempi, katokorjauskerroin on 857/350. Koulutuksen järjestäjän kunkin kyselyn vastausten pisteiden yhteismäärä kerrotaan kyseisen kyselyn järjestäjäkohtaisella katokorjauskertoimella.

Aloituskyselyn perusteella myönnettävän vaikuttavuusrahoituksen perusteena on aloituskyselyn vastausten painotettu pistemäärä. Päättökyselyn perusteella myönnettävän vaikuttavuusrahoituksen perusteena on tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden vastausten painotettu pistemäärä kerrottuna luvulla kolme sekä tutkinnon osan tai osia suorittaneiden opiskelijoiden vastausten painotettu pistemäärä.

3 Luku

Työelämäpalaute

12 §

Työelämäpalautteen kohderyhmät

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 a §:n 2 momentissa tarkoitettua työelämäpalautetta kerätään:

- 1) oppi- tai koulutussopimustyöpaikan edustajalta (työpaikkakysely);
- 2) oppi- tai koulutussopimukseen perustuvan osaamisen hankkimisen vastuulliselta työpaikkaohjaajalta (työpaikkaohjaajakysely).

Työelämäpalautteen perusteella myönnettävän vaikuttavuusrahoituksen perusteena käytetään palautetta, joka koskee tutkintokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltävän vuoden heinäkuun 1 päivän ja varainhoitovuotta edeltävän vuoden kesäkuun 30 päivän välisenä aikana suorittamia oppi- tai koulutussopimukseen perustuvia osaamisen hankkimisjaksoja (työpaikkajakso).

13 §

Työpaikkakyselyn palautteen kerääminen

Koulutuksen järjestäjä vastaa työpaikkakyselyn palautteen keräämisestä. Työpaikkakyselyn palautetta ei kerätä, jos kyseessä on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 70 §:n 3 momentissa tarkoitettu yrittäjälle omassa yrityksessään järjestettävä oppisopimuskoulutus.

Tammikuun 1 päivän ja kesäkuun 30 päivän välisenä aikana suoritettuja työpaikkajaksoja koskeva palaute kerätään heinäkuun 1 päivän ja elokuun 31 päivän välisenä aikana. Heinäkuun 1 päivän ja joulukuun 31 päivän välisenä aikana suoritettuja työpaikkajaksoja koskeva palaute kerätään seuraavan vuoden tammikuun 1 päivän ja helmikuun viimeisen päivän välisenä aikana. Yhden kyselyn kohdejoukkona ovat koulutuksen järjestäjän opiskelijoiden tietyssä työpaikassa tässä momentissa tarkoitettuna ajanjaksona suorittamat työpaikkajaksot.

14 §

Työpaikkaohjaajakyselyn palautteen kerääminen

Opetushallitus lähettää palautekyselyn vastuulliselle työpaikkaohjaajalle. Yhden kyselyn kohdejoukkona ovat koulutuksen järjestäjän tietyn tutkinnon opiskelijoiden työpaikkajaksot, jotka on suoritettu kuukauden 1 päivän ja 15 päivän tai kuukauden 16 päivän ja viimeisen päivän välisenä aikana. Kysely lähetetään edellä tarkoitetun aikajakson päättymisen jälkeen.

Kyselyn vastausaika on 30 vuorokautta kyselyn lähettämisestä, kuitenkin enintään 60 vuorokautta 1 momentissa tarkoitetun aikajakson päättymisestä.

15 §

Työelämäpalautteen kysymykset ja pisteytys

Työpaikkakyselyn väittämät ovat:

- 1) Yhteistyö oppilaitoksen kanssa on sujuvaa.
- 2) Oppilaitos tiedottaa hyvin ammatilliseen koulutukseen liittyvistä yhteistyön mahdollisuuksista.
- 3) Olemme tyytyväisiä oppilaitoksen tapaan hoitaa oppi- ja koulutussopimusten laadintaan liittyvät käytännön asiat.
- 4) Oppilaitos järjestää työelämässä oppimisen työpaikan tarpeet huomioiden.
- 5) Oppilaitos tarjoaa mahdollisuutta ennakoida työpaikkamme osaamisen kehittämistarpeita ja sen avulla kehittää toimintaamme.
- 6) Voisimme rekrytointitilanteessa palkata tästä oppilaitoksesta valmistuneita opiskelijoita.
- 7) Oppilaitoksella on kyky kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella.
- 8) Voimme suositella oppi- tai koulutussopimusyhteistyötä oppilaitoksen kanssa.
- 9) Olemme tyytyväisiä oppilaitoksen toimintaan järjestää työelämässä oppimista.

Työpaikkaohjaajakyselyn väittämät ovat:

- 1) Yhteistyö oppilaitoksen kanssa oli sujuvaa.
- 2) Oppilaitos varmisti etukäteen opiskelijan riittävät valmiudet työelämässä oppimiseen.
- 3) Oppilaitos varmisti, että työtehtävät edistivät opiskelijan oppimista suunniteltujen tavoitteiden mukaisesti.
- 4) Oppilaitos varmisti, että työpaikkaohjaajilla tai mentorilla oli tiedossa opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS) kirjatut tavoitteet.
- 5) Oppilaitos tarjosi riittävästi tukea opiskelijan oppimisen ohjaamiseen.

6) Oppilaitos tarjosi riittävästi tukea opiskelijan osaamisen kehittymisen arvioimiseen ja palautteen antamiseen opiskelijalle.

7) Oppilaitoksella on kyky kehittää työelämässä oppimista saamansa palautteen perusteella.

8) Olen tyytyväinen oppilaitoksen toimintaan järjestää työelämässä oppimista.

Kyselyiden väittämiin annettujen vastausten pisteytysasteikko on:

5 pistettä täysin samaa mieltä

4 pistettä jokseenkin samaa mieltä

3 pistettä osin samaa osin eri mieltä

2 jokseenkin eri mieltä

1 täysin eri mieltä

16 §

Työelämäpalautteen painotus ja sen perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta

Työelämäpalautteen perusteella jaettavasta vaikuttavuusrahoituksesta 1/4 myönnetään työpaikkakyselyn perusteella ja 3/4 työpaikkaohjaajakyselyn perusteella.

Kunkin vastauksen pistemäärä kerrotaan kyseisen vastauksen kohdejoukkona olevien työpaikkajaksojen kestolla päivinä. Jos kyseessä on yrittäjälle omassa yrityksessään järjestettävä oppisopimuskoulutus, työpaikkaohjaajakyselyn vastauksen pistemäärä kerrottuna luvulla 9/8 otetaan lisäksi huomioon tässä momentissa säädetyllä tavalla työpaikkakyselyn pistemäärässä. Jos opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa on sovittu, että opiskelija ei ole hankkimassa osaamista työpaikalla kaikkina osaamisen hankkimisjaksoon kuuluvina säännönmukaisina opiskelupäivinä, otetaan huomioon vain työpaikalla hankittavan osaamisen osuus säännönmukaisista opiskelupäivistä. Työpaikalla hankittavan osaamisen osuutta määriteltäessä säännönmukaiseen opiskeluviikkoon katsotaan kuuluvaksi viisi opiskelupäivää.

Työpaikkaohjaajakyselylle lasketaan kyselyn kohdejoukkona olleiden työpaikkajaksojen päivien yhteismäärän ja saatujen vastausten kattamien työpaikkajaksojen päivien yhteismäärän perusteella järjestäjäkohtainen vastausosuus, joka on saatujen vastausten kattamien työpaikkajaksojen päivien yhteismäärä jaettuna kyselyn kohdejoukkona olleiden työpaikkajaksojen päivien yhteismäärällä. Vastausosuuden perusteella lasketaan järjestäjäkohtainen katokorjauskerroin. Kun vastausosuus on 70 prosenttia tai sitä suurempi, katokorjauskerroin on 1/vastausosuus. Kun vastausosuus on pienempi kuin 70 prosenttia, mutta suurempi kuin 20 prosenttia, katokorjauskerroin on $1/0,7 + 2,04 \times (0,7 - \text{vastausosuus})$. Kun vastausosuus on 20 prosenttia tai sitä pienempi, katokorjauskerroin on 857/350. Koulutuksen järjestäjän työpaikkaohjaajakyselyn vastausten 2 momentissa säädetyllä tavalla määriteltyjen pisteiden yhteismäärä kerrotaan järjestäjäkohtaisella katokorjauskertoimella.

Työpaikkakyselyn ja työpaikkaohjaajakyselyn perusteella myönnettävän vaikuttavuusrahoituksen perusteena on kyseisen kyselyn vastausten painotettujen pisteiden yhteenlaskettu määrä.

4 Luku

Voimaantulo

17 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2026.

Asetusta sovelletaan ensimmäisen kerran myönnettäessä varainhoitovuoden 2026 rahoitusta.

Tällä asetuksella kumotaan ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista annettu opetus- ja kulttuuriministeriön asetus (1244/2020).

Liite

Kustannusryhmä 1:

Liiketoiminnan perustutkinto

Ajoneuvoalan ammattitutkinto
Asioimistulkkauksen ammattitutkinto
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto
Eläintenhoidon ammattitutkinto
Energia-alan ammattitutkinto
Esitys- ja teatteritekniikan ammattitutkinto
Hevostalouden ammattitutkinto
Hieronnan ammattitutkinto
Isännöinnin ammattitutkinto
Kaivosalan ammattitutkinto
Kalatalouden ammattitutkinto
Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto
Kehitysvamma-alan ammattitutkinto
Kivialan ammattitutkinto
Koneasennuksen ja kunnossapidon ammattitutkinto
Laboratorio- ja mittausalan ammattitutkinto
Lastinkäsittelyalan ammattitutkinto
Leipomoalan ammattitutkinto
Lentokonetekniikan ammattitutkinto
Liiketoiminnan ammattitutkinto
Liikunnan ja valmennuksen ammattitutkinto
Liikuntapaikka-alan ammattitutkinto
Lähiesimiestyön ammattitutkinto
Maanmittausalan ammattitutkinto
Maatalousalan ammattitutkinto
Matkailupalvelujen ammattitutkinto
Media-alan ammattitutkinto
Merenkulkualan ammattitutkinto
Metsäalan ammattitutkinto
Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto
Musiikkituotannon ammattitutkinto
Opastuspalvelujen ammattitutkinto
Palvelulogistiikan ammattitutkinto
Pintakäsittelyalan ammattitutkinto
Porotalouden ammattitutkinto
Prosessiteollisuuden ammattitutkinto
Puutarha-alan ammattitutkinto
Puuteollisuuden ammattitutkinto
Rakennustuotealan ammattitutkinto
Ravintolan asiakaspalvelun ammattitutkinto
Ruokapalvelujen ammattitutkinto
Saamenkäsityökisällin ammattitutkinto
Seurakunta- ja hautauspalvelualan ammattitutkinto

Sähkö- ja automaatioalan ammattitutkinto
Taideteollisuusalan ammattitutkinto
Talonrakennusalan ammattitutkinto
Talotekniikan ammattitutkinto
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto
Terveysalan ammattitutkinto
Tieto- ja kirjastopalvelujen ammattitutkinto
Tieto- ja tietoliikennetekniikan ammattitutkinto
Tieto- ja viestintätekniikan ammattitutkinto
Tullialan ammattitutkinto
Tuotantotekniikan ammattitutkinto
Turvallisuusalan ammattitutkinto
Vammaisalan ammattitutkinto
Veneenrakennusalan ammattitutkinto
Ympäristöalan ammattitutkinto
Yrittäjyyden ammattitutkinto
Yrittäjän ammattitutkinto

Ajoneuvoalan erikoisammattitutkinto
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto
Eläintenhoidon erikoisammattitutkinto
Energia-alan erikoisammattitutkinto
Erityisruokavaliopalvelujen erikoisammattitutkinto
Esitys- ja teatteritekniikan erikoisammattitutkinto
Hevostalouden erikoisammattitutkinto
Hieronnan erikoisammattitutkinto
Hius- ja kauneudenhoitoalan erikoisammattitutkinto
Immobilisaatiohoidon erikoisammattitutkinto
Isännöinnin erikoisammattitutkinto
Johtamisen ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto
Kalatalouden erikoisammattitutkinto
Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto
Koneasennuksen ja kunnossapidon erikoisammattitutkinto
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto
Laivasähkömestarin erikoisammattitutkinto
Leipomoalan erikoisammattitutkinto
Lentokonetekniikan erikoisammattitutkinto
Liiketoiminnan erikoisammattitutkinto
Maaseudun kehittämisen erikoisammattitutkinto
Maatalousalan erikoisammattitutkinto
Majoitus- ja ravitsemisalan esimiestyön erikoisammattitutkinto
Media-alan erikoisammattitutkinto
Metsäalan erikoisammattitutkinto
Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto
Oikeustulkkauksen erikoisammattitutkinto
Palvelulogistiikan erikoisammattitutkinto
Pintakäsittelyalan erikoisammattitutkinto
Prosessiteollisuuden erikoisammattitutkinto
Puhevammaisten tulkkauksen erikoisammattitutkinto
Puutarha-alan erikoisammattitutkinto
Puuteollisuuden erikoisammattitutkinto
Rakennusalan työmaajohdon erikoisammattitutkinto

Saamenkäsityömestarin erikoisammattitutkinto
Sähkö- ja automaatioalan erikoisammattitutkinto
Taideteollisuusalan erikoisammattitutkinto
Talonrakennusalan erikoisammattitutkinto
Talotekniikan erikoisammattitutkinto
Tekstiili- ja muotialan erikoisammattitutkinto
Tieto- ja tietoliikennetekniikan erikoisammattitutkinto
Tieto- ja viestintätekniikan erikoisammattitutkinto
Tuotannon esimiestyön erikoisammattitutkinto
Tuotantotekniikan erikoisammattitutkinto
Tuotekehitystyön erikoisammattitutkinto
Turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto
Valmennuksen erikoisammattitutkinto
Vanhustyön erikoisammattitutkinto
Veneenrakennusalan erikoisammattitutkinto
Ympäristöalan erikoisammattitutkinto
Yritysneuvojan erikoisammattitutkinto

Kustannusryhmä 2:

Hammastekniikan perustutkinto
Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto
Lääkealan perustutkinto
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto
Tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinto
Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinto
Välinehuoltoalan perustutkinto

Kuljetusalan ammattitutkinto
Lentoasemapalvelujen ammattitutkinto
Luontoalan ammattitutkinto
Maarakennusalan ammattitutkinto
Sukellusalan ammattitutkinto

Liikenneopettajan erikoisammattitutkinto
Luontoalan erikoisammattitutkinto
Maarakennusalan erikoisammattitutkinto

Kustannusryhmä 3:

Autoalan perustutkinto
Elintarvikealan perustutkinto, muut kuin meijerialan osaamisala
Hevostalouden perustutkinto
Hius- ja kauneudenhoitoalan perustutkinto
Kalatalouden perustutkinto
Kiinteistöpalvelujen perustutkinto
Kone- ja tuotantotekniikan perustutkinto
Laboratorioalan perustutkinto
Logistiikan perustutkinto, muut kuin kuljetuspalvelujen osaamisala
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto

Maatalousalan perustutkinto
Matkailualan perustutkinto
Media-alan ja kuvallisen ilmaisun perustutkinto
Media-alan perustutkinto
Merenkulkualan perustutkinto
Metsäalan perustutkinto, muut kuin metsäkoneenkuljetuksen osaamisala
Pintakäsittelyalan perustutkinto
Prosessiteollisuuden perustutkinto
Puutarha-alan perustutkinto
Puuteollisuuden perustutkinto
Rakennusalan perustutkinto, muut kuin maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala
Ravintola- ja catering-alan perustutkinto
Sirkusalan perustutkinto
Sähkö- ja automaatioalan perustutkinto
Taideteollisuusalan perustutkinto
Talotekniikan perustutkinto
Tanssialan perustutkinto
Teknisen suunnittelun perustutkinto
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto
Turvallisuusalan perustutkinto
Veneenrakennusalan perustutkinto

Kustannusryhmä 4:

Elintarvikealan perustutkinto, meijerialan osaamisala
Kaivosalan perustutkinto
Lentokoneasennuksen perustutkinto
Liikunnanohjauksen perustutkinto
Logistiikan perustutkinto, kuljetuspalvelujen osaamisala
Maanmittausalan perustutkinto
Musiikkialan perustutkinto
Rakennusalan perustutkinto, maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala

Kustannusryhmä 5:

Metsäalan perustutkinto, metsäkoneenkuljetuksen osaamisala

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus

ammattillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaisesti säädetään ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta (/) annetun lain 5 §:n nojalla:

1 §

Rajoitettavat tutkinnot

Opetus- ja kulttuuriministeriö päätöksellä ammatillisen koulutuksen kokeilusta annettavaan järjestämislupaan voidaan tehdä seuraavia tutkintoja ja osaamisaloja koskevia rajoituksia:

- 1) Energia-alan ammattitutkinto, voimalaitostekniikan osaamisala
- 2) Energia-alan erikoisammattitutkinto, voimalaitostekniikan osaamisala
- 3) Kaivosalan perustutkinto, kaivostyön osaamisala
- 4) Kuljetusalan ammattitutkinto, palvelukuljetusten osaamisala, tavarakuljetusten osaamisala, metsäteollisuuden kuljetusten osaamisala ja henkilökuljetusten osaamisala
- 5) Lentoasemapalvelujen ammattitutkinto
- 6) Lentokoneasennuksen perustutkinto
- 7) Lentokonetekniikan ammattitutkinto
- 8) Lentokonetekniikan erikoisammattitutkinto
- 9) Liikunnan ja valmennuksen ammattitutkinto
- 10) Liikunnanohjauksen perustutkinto
- 11) Liikuntapaikka-alan ammattitutkinto
- 12) Liikuntapaikka-alan erikoisammattitutkinto
- 13) Logistiikan perustutkinto, kuljetuspalvelujen osaamisala ja lentoasemapalvelujen osaamisala
- 14) Maarakennusalan ammattitutkinto, liikennealueiden ylläpidon osaamisala ja infra-alan kuljetusten osaamisala
- 15) Metsäalan perustutkinto, metsäkoneenkuljetuksen osaamisala
- 16) Metsäalan ammattitutkinto, metsäkoneenkuljetuksen osaamisala
- 17) Musiikkialan perustutkinto
- 18) Musiikkituotannon ammattitutkinto
- 19) Porotalouden ammattitutkinto
- 20) Rakennusalan perustutkinto, maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala
- 21) Saamenkäsityöalan ammattitutkinto
- 22) Saamenkäsityöalan erikoisammattitutkinto
- 23) Talotekniikan ammattitutkinto, kylmäasennuksen osaamisala
- 24) Talotekniikan erikoisammattitutkinto, kylmätekniikan osaamisala
- 25) Tanssialan perustutkinto
- 26) Tieto- ja kirjastopalvelujen ammattitutkinto, kirjastoautopalvelujen osaamisala
- 27) Valmennuksen erikoisammattitutkinto
- 28) Ympäristöalan ammattitutkinto, jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljetuksen osaamisala

